

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 44.

Lördagen den 4 juni f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr *Rosén* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 28 och den 30 nästlidne maj.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 88—93.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner. *Anslag till bekämpande av arbetslösheten.*

I den till riksdagen den 4 januari 1932 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1932/1933 hade Kungl. Maj:t i avseende å femte huvudtiteln, innefattande anslagen till socialdepartementet, föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlåtas i ämnet, till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1932/1933 beräkna ett extra reservationsanslag av 20,000,000 kronor.

Sedermåra hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 22 april 1932 dagtecknad proposition, nr 250, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för sagda dag, föreslagit riksdagen att till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 25,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen:

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 109, inom första kammaren av herr *G. Möller* m. fl. och den andra, nr 195, inom andra kammaren av herr *P. A. Hansson* i Stockholm m. fl., vari hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för budgetåret 1932/1933 till motverkande av arbetslösheten anvisa ett extra reservationsanslag av 20 miljoner kronor att användas huvudsakligen till kontantunderstöd och i överensstämmelse med i motionerna angivna grunder;

dels en inom första kammaren av herrar *I. Holmgren* och *J. Bergman* väckt motion, nr 91, däri hemställts, att riksdagen vid bifall till motionen nr 90 i första kammaren om extra tobaksskatt och tullförhöjning å kaffe måtte besluta, att inflytande medel skulle ställas till Kungl. Maj:ts disposition för finansiering av åtgärder till arbetslöshetens bekämpande;

dels en inom första kammaren av herr *J. Pålsson* väckt motion, nr 141, vari föreslagits, att riksdagen ville besluta, att kommun, som på egen bekostnad

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.) beredde arbetstillfällen för arbetslösa inom kommunen, icke finge besluta, att högre timlön eller ackordslön härför utbetalades än 20 % under den i orten gällande normala grovarbetslönen;

dels en inom andra kammaren av herr *O. Osberg* väckt motion, nr 18, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de kommuner, vars sammanlagda skatteutskylder överstege 12 kronor per skattekrona, skulle befrias från utgift till bekämpande av arbetslösheten;

dels en inom andra kammaren likaledes av herr *O. Osberg* väckt motion, nr 104, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta utreda planläggning av nyttiga arbeten på lång sikt, för statens räkning, i syfte att bereda arbetslösa anställning;

dels en inom andra kammaren av herr *B. Mogård* väckt motion, nr 42, vari hemställts, att riksdagen ville vidtaga sådan ändring i de för statens arbetslöshetshjälp gällande direktiven, att ökade möjligheter till kontantunderstöd lämnades i motionen berörda grupper, samt att utredning måtte verkställas i syfte att bereda lämpliga reservarbeten åt arbetslösa, som förut sysselsatts inom de merkantila yrkena och som saknade fysiska förutsättningar för hårt kroppsarbete;

dels ock slutligen en inom andra kammaren av herr *Verner Karlsson* m. fl. väckt motion, nr 542, däri hemställts,

att riksdagen till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1932/1933 måtte anvisa ett extra reservationsanslag av kronor 140,000,000 att användas till anordnande av statliga och kommunala arbeten för de arbetslösa samt till kontantunderstöd för de arbetslösa, vilka icke kunde beredas arbete;

att riksdagen måtte upphäva de nu gällande direktiven för arbetslöshetsverksamheten och föreskriva, att arbetslöshetskommissionen skulle avskaffas samt att hjälpverksamheten för de arbetslösa skulle organiseras så, att ledningen därav lades direkt under socialdepartementet och under detsamma sorterande organ;

att de genom staten och kommunerna för de arbetslösa anordnade arbetena måtte betalas med avtalsenliga löner samt att riksdagen, vid beviljande av det påyrkade anslaget, måtte fastställa sådana direktiv, att alla arbetslösa i möjligaste mån bereddes arbete och att, därest i något fall arbete ej kunde beredas de arbetslösa, dessa beviljades tillräckligt kontant understöd.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I:o) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herrar Möllers m. fl. och P. A. Hanssons m. fl. samt Karlssons i Grängesberg m. fl. berörda motioner, I: 109, II: 195 och 542, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 25,000,000 kronor;

II:o) att herrar Holmgrens och Bergmans motion I: 91 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III:o) att herr Pålssons motion I: 141 icke måtte vinna riksdagens bifall;

IV:o) att herr Osbergs motion II: 18 ej heller måtte av riksdagen bifallas;

V:o) att herr Osbergs motion II: 104 måtte anses besvarad genom vad utskottet förut anfört; samt

VI:o) att herr Mogårds motion II: 42 likaledes måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Svensson* i Kompersmåla, *Thelin, Nylander, Strindlund, Olsson* i Blädinge, *Olofsson* i Digernäs, *Lindskog, Järte* och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, reservationen visade;

2) av herrar *Oscar Olsson, Asplund, Walles, P. A. Bergström, Pauli, Andersson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss* och *Andersson* i Höör, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I:o) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herrar Möllers m. fl. och P. A. Hanssons m. fl. berörda motioner, I: 109 och II: 195, till bekämpande av arbetslösheten enligt de riktlinjer, reservanternas förordat, för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 25,000,000 kronor;

II:o) = — — — — —

III:o) = — — — — —

IV:o) = — — — — —

V:o) = — — — — —

VI:o) = — — — — —

VII:o) att herr Karlssons i Grängesberg m. fl. motion II: 542, i vad den ej kunde anses besvarad genom vad reservanternas anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är säkerligen riksdagens från många synpunkter viktigaste fråga, som nu föreligger till behandling i denna och närmast följande punkt — arbetslöshetsanslaget och anslaget till beredskapsarbeten.

Det var en gång en politiker här i Sverige, som väckte ganska stor förargelse genom att tala om de två nationerna i vårt folk och den djupa klyfta, som vore grävd emellan dem. Det är tämligen tydligt för var och en, att talet om de två nationerna inom vårt folk är aktuellare nu, än det någonsin förut har varit — låt vara, att klyftan inte går precis där Staaff ville lägga den utan i någon mån har förflyttats genom den borgerliga samling mot arbetarklassen, som just i arbetslöshetsfrågan har varit under utveckling alltsedan år 1922. Frågan är nu, om riksdagen i dag skulle vilja medverka till ett överbryggande i någon mån av denna klyfta, vilket kan gå för sig genom att riksdagen följer den socialdemokratiska reservation, som är fogad vid statsutskottets utlåtande nr 123. Jag skulle tro, att man ändock ganska långt in i det borgerliga lägret inte är så värst intresserad av att hätskheten mellan de »två nationerna» ytterligare skall skärpas. De förslag, som socialdemokraterna framlagt i sin motion och nu i reservationen, möjliggöra i hög grad en avspänning av detta läge, en avspänning, som nu är mera önskvärd än någonsin.

De förslag, som föreligga i motionen och i reservationen, äro inte alls socialistiska till sin karaktär. De gå inte heller alls fram i klassegoismens tecken. Dessa förslag taga helt enkelt sikte på det sunda förnuftet och stödja sig på en vanlig, allmän medborgerlig ansvarskänsla och solidaritetskänsla.

Långt in i det borgerliga lägret — det har höjts röster från det hållet även i denna kammare — har man länge varit överens om att den arbetslöshetspolitik, som här i Sverige följts under arbetslöshetskommissionens ledning med dess nödhjälps- och reservarbeten, har varit allt annat än ekonomiskt förnuftig. Dessa reservarbeten äro arbeten, som inte ha varit nödvändiga utan som ha drivits fram endast och allenast för att nödhjälpsarbeten skola finnas. De ha bedrivits på ett sådant sätt, att de blivit fantastiskt dyra i förhållande till

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

de resultat, som man med dem har uppnått. Det borde dock nu under dessa kristider ännu mera än förut ligga i riksdagens intresse att försöka komma ifrån denna från ekonomisk synpunkt oförnuftiga politik, alldeles oavsett alla de sociala synpunkter, som också stå i samband med nödhjälpsarbetena och deras bedrivande hitintills.

Vad socialdemokraterna i stället vilja ha fram är en ordning, som alltid från ekonomiskt håll, alldeles oavsett partiställning, har pläгат betecknas som den ekonomiskt förnuftiga, nämligen den, att samhället, när sådana kriser som den nu rådande inträffar och de enskilda företagarna vägra att sätta in sitt kapital för åstadkommande av arbete, skall gripa in med sina nödvändiga arbeten i större utsträckning än förut och på det sättet sörja för både att det ekonomiska livet får hjälp och att de sociala vådorna av krisen i möjligaste mån undanröjas. I fjol gick ju regeringen ett litet steg på vägen i fråga om anordnande av sådana beredskapsarbeten. Jag måste i någon mån beröra denna fråga, fastän den föreligger först i nästa utlåtande, därför att dessa två frågor enligt den socialdemokratiska framställningen till riksdagen måste ses i belysning av varandra.

Det förhåller sig också så, att de ansvariga myndigheterna här i landet i stor utsträckning ha omvitnat, att nödvändiga, nyttiga, produktiva arbeten kunna igångsättas för många tiotals miljoner kronor. Detta borde följaktligen vara den naturliga vägen att i första hand möta arbetslösheten. Dessa arbeten, som i längden icke kunna undvikas utan som måste komma till stånd, skulle också i stor utsträckning onödiggöra det irrationella sätt, varpå arbetskraften nu utnyttjas. Det är ju inte nog med det ekonomiskt omöjliga sätt, varpå nödhjälpsarbetena bedrivs, utan dessa arbeten föra också med sig ett korrumpierande av svensk arbetarklass i en väldig utsträckning genom att alldeles förtaga arbetsviljan hos de i dessa nödhjälpsarbeten deltagande och förresten också i stor omfattning positivt skada arbetsskickligheten just på grund av det fullkomligt irrationella sätt, varpå verksamheten bedrivs.

Det är således både ekonomiska och sociala skadeverkningar av allra värsta art, som åtminstone i stor utsträckning skulle undvikas, om man ginge fram på den väg, som den socialdemokratiska motionen och reservationen här anvisa. Det är denna väg, som reservanterna vilja gå fullt ut i framtiden, och det är därför, som reservanterna också uttalat sig för en utredning rörande arbetslöshetskommissionens snara avskaffande tillsammans med det system, som arbetslöshetskommissionen representerar. Det är nog tämligen tydligt, att dessa synpunkter komma att stöta på ett förbittrat motstånd från vissa håll här i kammaren, från vilka man egentligen skulle ha väntat bättre.

I den borgerliga reservationen till utlåtandet under nästa punkt föreligger ett par uttalanden, som långt ifrån att visa något tillmötesgående mot arbetarklassen i syfte att söka åstadkomma en social avspänning här i landet tvärtom ytterligare egga och hetsa. Gentemot den socialdemokratiska linjen anförar högerreservanterna i statsutskottets utlåtande nr 124, att de vilja erinra om vådorna av att genom mer eller mindre framkonstruerade statsarbeten, vid vilka erbjödes »avtalsenliga löner», förrycka arbetsmarknadens anpassning efter det allmänna ekonomiska läget. För detta uttalande stå till och med jordbrukare i denna kammare och i andra kammaren — jordbrukare, som, jag höll på att säga, helt cyniskt tala om att arbetsmarknaden skall anpassas efter det allmänna ekonomiska läget genom att staten inte gör vad staten bör göra gentemot de arbetslösa i deras nödläge. Det är ändå rätt egendomligt att se, hur man från ett håll, där man har krävt, att staten visst inte skall låta näringslivet sköta sig självt, när det gäller jordbruket, eller att man därvidlag skall akta sig för att hindra näringslivets anpassning efter det allmänna ekonomiska läget — det är rätt egendomligt att se, hur man från denna betryckta sam-

hällsklass, som höjer rop på åtgärder av betydligt mera ingripande natur i ekonomiskt hänseende än vad som kan ifrågakomma beträffande arbetslösheten, vill utlämna arbetarklassen åt ett system, som man för sitt eget vidkommande anser vara staten ovärdigt. Där ha vi en utmärkt illustration till hur arbetarklassen från detta håll skall ställas utanför samhället och i motsättning till samhället i övrigt. Ännu värre är vad som följer, när man framhåller, att sådana beredskapsarbeten icke böra få ytterligare föregripa de sedan länge pågående utredningarna i arbetslöshetsfrågan. Nej, här skall utredas! När det gäller jordbruket, säger man från samma håll: Här skall göras allt möjligt utan utredningar. Här skall inte pratas, här skall inte utredas — här skall handlas, på grund av det nödläge, vari vi jordbrukare befinna oss. Det är dock ingen rimlig ståndpunkt att gentemot de arbetslösa, vilka dock äro värre utsatta än några andra, följa en politik, som man för sitt eget vidkommande utdömer.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Då vi emellertid på socialdemokratiskt håll, såsom vi också framhålla i vår reservation, mycket väl förstå, att det inte går att avskaffa det nuvarande systemet på en gång, särskilt just nu under dessa så utomordentligt bistra tider, ha vi nödgats gå in för att för en övergångsperiod, för den närmaste tiden, tillstyrka bifall till anordningar för bedrivande i viss utsträckning av arbetslöshetsunderstödet under de gamla formerna. Men vad riksdagen kan göra och vad vi föreslå, att riksdagen skall göra i de arbetslösas intresse men också i hela folkets intresse, det är att vidtaga sådana modifikationer i fråga om direktiven för arbetslöshetskommissionens verksamhet, att den förgiftade atmosfär, som i så hög grad bidrager till fördjupande av klassklyftan, i möjligaste mån renas. Den socialdemokratiska motionen om ett anslag av 20 miljoner kronor utgår ifrån att större delen av detta belopp bör användas till kontantunderstöd. Arbetslöshetskommissionen har ju också under den senaste tiden gått i denna riktning. Man har i allt högre grad måst erkänna, att man på denna punkt inte kan kvarstå på det gamla restriktionssystemets ståndpunkt, utan att man måste göra någonting i den väg, som motionen här föreslår. Reservanterna yrka alltså den förändringen, att man i största möjliga utsträckning skall frångå de oekonomiska och i så många fall fördärvliga nödhjälpsarbetena och i stället övergå till kontantunderstöd i vidsträcktare mån än hittills, samtidigt som vi i detta sammanhang också hålla på att arbetslöshetskommissionen ytterligare skall fullfölja de tendenser, som kommissionen har slagit in på, när det gäller att ge större andel åt de skattetyngda, djupt nedpressade kommunerna för att dessas arbetslöshetspolitik skall kunna bedrivas under bättre förhållanden. Jag behöver inte här repetera, hurudana förhållandena äro t. ex. i hela Norrbotten, i så gott som hela Västernorrlands län, i stora delar av det övriga Norrland, i Värmland o. s. v., där skattetungan är sådan, att invånarna måste digna under densamma. och där det är omöjligt för kommunerna att själva i så stor utsträckning som hittills sörja för arbetslöshetsunderstöd åt befolkningen. Det bör ju också ligga i riksdagens intresse, med hänsyn till de vägar riksdagen slagit in på i kommunalskattefrågan, att använda denna naturliga väg för en effektivare skatteutjämning åt dessa hårdast trängda kommuner.

En annan sak, som inte märks så mycket men som nog ändå bör framhållas, är, att alla arbetargrupper böra ha rätt till arbetslöshetshjälp för alla oförvilliga arbetare, som utan eget förvållande nödgas gå arbetslösa, utan att något dispensförfarande behöver tagas i anspråk. Nu säger man väl från arbetslöshetskommissionen och även från annat håll, att detta inte är så viktigt, sedan arbetslöshetskommissionen i detta fall under den senaste tiden har visat sig synnerligen liberal, och det må nu vara. Men vad skall det tjäna till att vilseleda både arbetare och kanske också kommuner genom uppehållande av en ge-

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

nerell avstängning av vissa grupper, hur frikostig man än sedan är med dispenserna.

Det är emellertid inte dessa synpunkter, som äro de allra mest väsentliga, när det gäller att rensa den förgiftade atmosfären i arbetslöshetsfrågan här i landet. Vad som är viktigast är, att strejkbryteridirektiven avskaffas. Dessa direktiv tjäna ju inte något förmuftigt syfte alls. Det är direktiv, som endast kunna tjäna till att ytterligare fördjupa indignationen och bitterheten hos den stora arbetarklassen här i landet. Det är visserligen sant, att herrarna av olika partier ha ett föregående i denna fråga, som binder herrarna med hänsyn till eder egen prestige, men utvecklingen har dock gått så pass snabbt och förhållandena äro så pass kritiska och ödesdigra, att dylika prestigehänsyn inte borde få spela någon avgörande roll. Varenda en av eder, som var med i den borgerliga samlingen 1926, när strejkbrytardirektiven infördes i bestämmelserna, vet, att innan dessa komma bort ur svensk lagstiftning, kan det inte bli tal om att arbetarklassen skall känna sig delaktig i det svenska samhället på samma sätt som andra medborgare.

På grund av vad jag sålunda anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid utskottsutlåandet fogade reservationen.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det inte råder någon meningsskiljaktighet beträffande anslagsbeloppet, 25 miljoner kronor. I detta avseende äro alla ense. Vad det är fråga om är, såsom jag har försökt att framhålla hela tiden, huruvida denna kammare vill medverka till att skapa ett fädernesland för *alla* eller vill ytterligare bidra till fördjupandet av den klyfta, som på ett särskilt sätt ställer arbetarklassen utanför samhället.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Såsom den föregående ärade talaren erinrat, är det inte någon skillnad mellan de olika ståndpunkterna i utskottet beträffande anslagsbeloppets storlek. Kungl. Maj:t har framlagt förslag om att för nästa budgetår anvisa ett anslag av 25 miljoner kronor till arbetslöshetens bekämpande genom arbetslöshetskommissionens verksamhet. Frågan begränsar sig huvudsakligen till hur man lämpligast skall fördela dessa medel och hur man skall använda dem på det nyttigaste sättet. Såväl utskottet som den grupp av reservanter, till vilken jag hör, har gått in för att beloppet skall fördelas efter i huvudsak samma grunder som hittills gällt, att man alltså stannar för att i första hand söka hjälpa genom att bereda arbete åt de arbetslösa och att man fördelar de anslagna medlen så, att de komma största möjliga antal personer till godo. Efter en sådan fördelningsgrund hava vi utgått, och jag är viss om att förslaget i detta fall har ett avgjort och stort företräde framför den reservation, som den föregående talaren motiverade.

Då jag företräder en annan reservationslinje och säkerligen representanter för utskottet komma att uppträda efter mig, skall jag vid detta tillfälle begränsa mig till att nämna den skillnad, som råder mellan utskottets förslag och den reservation för vilken jag för talan. Det är endast i fråga om ett par punkter i motiveringen, som vi ha reserverat oss.

Den ena punkten gäller arbetslönen för jordbruks- och skogsarbetarna. Under de senare åren har arbetslösheten på grund av depressionen inom jordbruket och skogsbruket sträckt sig även till dessa näringsgrenar, och där hava framträtt grupper av arbetslösa, som man inte förut haft att räkna med. Om man emellertid skall söka förekomma, att arbetslösheten griper för mycket omkring sig inom dessa yrken och inte blir av för lång varaktighet, får man också avpassa lönenivån så, att arbetarna söka sig anställning i den fria och öppna arbetsmarknaden. Det är detta, som vi ha velat framhålla i den ena delen av vår reservation. När det nu gäller en utvidgning av verksamheten till dessa

områden, ha vi ansett det vara önskvärt, att någon representant för dessa yrkesgrupper funnes inom arbetslöshetskommissionen, som hade sakkunskap vid behandlingen av dessa spörsmål. Vi ha därför uttalat ett önskemål i detta avseende. Jag föreställer mig nu, att det inte råder någon principiell meningskiljaktighet i förevarande avseende mellan dem som företräda utskottet och reservanterna, men vi ha ansett det lämpligt att i detta fall också uttala vår mening.

Den andra punkten, där reservationen gör ett uttalande, som inte finnes med i utskottsbetänkandet, är beträffande kommunernas arbetslöshetspolitik, den statskommunala arbetslöshetspolitiken.

Det har på senare tiden blivit nödvändigt att frånga vad man från början beslutade, då kommunerna endast fingo hälften av det anslag, som behövdes för de statskommunala arbetena. På grund av att en hel del kommuner nu äro hårt skattetyngda har arbetslöshetskommissionen alltmör och mer höjt den procent, intill vilken bidrag kan erhållas från staten. Enligt den redogörelse, som förekommer i propositionen, är det ett rätt stort antal kommuner, som hava fått högre bidrag än 50 procent. Jag tror, att det är ialles 61 kommuner. Av dessa hava 28 fått bidrag med ända upp till 90 procent och en kommun ända till 95 procent. Men om man på detta sätt med hänsyn till en del skattetyngda kommuners belägenhet måste öka beloppen i vissa fall, finnes det återigen andra kommuner, där man kan göra reduceringar och besparingar. Det finns skattekraftiga kommuner, som kunna bedriva sin arbetslöshetsverksamhet utan statshjälp. När staten går in för att lämna bidrag till den statskommunala verksamheten, är det ju också självklart, att staten måste kontrollera, hur denna verksamhet bedrives och se till om den bedrives i överensstämmelse med de grunder, som äro fastställda för statens verksamhet på detta område.

Då jag, herr talman, har den uppfattningen, att det förslag, som framföres av utskottet, med de erinringar, som göras i den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen, är det, som bäst överensstämmer med det nu rådande ekonomiska lägets krav, skall jag be att få yrka bifall till nämnda reservation.

Herr Carlsson, Carl: Herr talman! Det är alldeles riktigt vad de två föregående talarna yttrat beträffande anslagsbeloppet, att därom har det rätt fullkomlig enighet inom utskottet. Det är beträffande motiveringen, som meningarna ha varit delade.

När jag hörde den förste ärade talaren, blev jag litet förvånad över det uttalande han gjorde. Han började med att tala om de två nationerna och gjorde detta till utgångspunkt för sitt anförande. Jag tror, att man nog får bedöma denna sak från en annan synpunkt och nästan vara tacksam för, att vi ha haft arbetslöshetskommissionens hjälp under de år, som ha gått. Jag erinrar om hur det var under år 1922 vid den stora arbetslöshet, som då var rådande. Sedan dess har mycket inträffat. Det såg ju en gång ljusst och förhoppningsfullt ut, och jag minns, hurusom, när frågan behandlades år 1929, även jag var nog optimistisk att hoppas på, att arbetslöshetskommissionens verksamhet snart nog skulle kunna avvecklas. Jag vill till herr Olsson säga, att det är egentligen ingen, som tycker om arbetslöshetskommissionen, utan man skulle nog önska, att dess verksamhet kunde så fort som möjligt avkopplas, om förhållandena tillåte det, men det är tyvärr inte fallet.

Nu stå vi återigen inför en ny kris, inte fullt så omfattande som den var år 1922, men får det fortgå i samma tempo, som det har gjort de senaste månaderna, dröjer det kanske inte alltför länge, innan vi äro uppe i samma antal arbetslösa som för tio år sedan. Man frågar sig då vad man skall göra.

Nu har arbetslöshetskommissionen verkat under de år, som sedan dess ha

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

gått, och enligt min mening har man all anledning att uppskatta dess arbete. Ty om vi jämföra vårt land med andra länder, måste vi trots allt erkänna, att vi stått oss ganska gott, och mycket bättre tack vare arbetslöshetskommissionen, än om den icke funnits. Jag förstår sålunda icke den motvilja, som man från socialdemokratiskt håll har mot arbetslöshetskommissionen. Jag tror också, att den indignation, som enligt vad man här vill göra gällande skulle finnas på arbetarhåll emot kommissionen, icke är så alldeles enhällig. Jag har hört många arbetare, som befunnit sig i svår belägenhet och som måst tilldelas kontantunderstöd, förklara, att det vore mycket bättre, om de finge arbete genom en hänvisning av arbetslöshetskommissionen, även om de skulle få lov att fara till en annan plats. Så farligt är det säkerligen inte med den saken.

Vi få också komma ihåg, i vilka tider vi leva, och tänka på att det är många andra, som också ha det svårt. År 1922 klarade sig jordbruket ännu ganska bra. I år befinner det sig i ett oerhört betryckt läge och kommer med det ena anslagskravet efter det andra till riksdagen, och på grund av de förhållanden, som äro rådande, måste ju riksdagen i stor utsträckning tillmötesgå dessa krav. Jag tror, att om man börjar göra en sådan jämförelse, skall man nog så småningom komma underfund med, att det inte är så farligt med arbetslöshetskommissionen och dess verksamhet. Den försöker att skipa rättvisa och göra sitt bästa. Jag anser, mina herrar, att i stället för att här både från vänsterhåll och högerhåll riktas klander mot arbetslöshetskommissionen, vore det vår skyldighet att ge den vårt tack för det arbete den utfört. Det är sannerligen en mycket otacksam uppgift den haft att fylla.

Vad sedan beträffar högerreservanternas avvikande meningar beträffande motiveringen kan jag fatta mig kort. Jag vill bara förklara, att allt det, som jag anser vara nödvändigt, att riksdagen säger ifrån i detta sammanhang, det finns utsagt i utskottets motivering. Beträffande den undersökning om arbetslönernas begränsning, som i frågasattes i reservationen, har ju arbetslöshetskommissionen redan på ett tidigare stadium i skrivelse till Kungl. Maj:t meddelat, att en sådan undersökning på grund av arbetslönernas sänkning på den öppna arbetsmarknaden skall komma till stånd så fort som möjligt. Jag tror heller inte, att man i det fallet har någon som helst anledning att säga ut, som högerreservanterna vilja göra, att arbetslöshetskommissionen ingående skall pröva de olika samhällenas ekonomiska betingelser och de planer, som de uppgjort för arbetenas utförande. Den saken sköter arbetslöshetskommissionen ändå om på ett alldeles utmärkt sätt, enligt mitt förmenande. Om en stad eller en kommun begär att få utföra statskommunalt arbete och vill ha anslag från arbetslöshetskommissionen, så få kommunens styresmän uppgöra en plan, som skall skickas in till arbetslöshetskommissionen, där den noggrant prövas. Där undersökes också, hur stor medelförtjänsten för arbetarna är i den öppna arbetsmarknaden på varje ort, och efter den sätts sedan ackorden. Jag kan inte finna, att det i detta fall kan bli något bättre än det är för närvarande, även om man från högerhåll skulle uttala en viss önskan i denna riktning. Det önskemålet är faktiskt redan uppfyllt genom de åtgärder, som arbetslöshetskommissionen vidtagit.

En punkt i högermotiveringen, som möjligen borde beaktas i något större utsträckning — jag känner inte riktigt till hurudana förhållandena härvidlag äro — är, att man borde iakttaga ändå större varsamhet, när det gäller kontantunderstöd. Jag upprepar emellertid vad jag förut sade, att jag tror, att den tanken blivit alltmer och mer förhärskande även bland arbetarna, att det vore bättre, om de finge arbete, än att de få kontantunderstöd. Den uppfattningen överensstämmer ju också med den allmänna meningen. Och jag hoppas, att om det nu brustit något i det avseendet hos arbetslöshetskommissionen, kommissionen hädanefter kommer att göra sitt allra bästa för att försöka bereda arbetstillfällen åt så många som möjligt bland de arbetslösa.

Det finns ytterligare en punkt i högerreservationen, nämligen den, som uttrycker önskemålet, att i arbetslöshetskommissionen skall insättas en representant för jord- och skogsbrukets intressen. Utskottet har ansett, att detta skulle vara en överloppsgärning. Redan med den sammansättning, som kommissionen för närvarande har, kan man säga, att den har möjlighet att bedöma även dessa spörsmål. Vidare är det så, att om arbeten skola utföras inom skogs- och jordbruk, få vederbörande styrelser i de olika kommunerna tillfälle inte bara att yttra sig utan även att leda arbetena.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Jag skall, herr talman, icke yttra mig vidare i denna sak. Det gäller här en gammal fråga, som under många år varit föremål för riksdagens prövning, och jag tror, att man gör klokt i att denna gång stanna inför vad utskottet föreslagit, d. v. s. att låta direktiven vara som de varit förut och förlita oss på, att arbetslöshetskommissionen kommer att göra sitt allra bästa i en för land och folk så brydsam tid.

Med dessa ord, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herrar *Bjurström, Granström och Johan Larsson.*

Herr Möller: Herr talman! Det är inte min avsikt att upprepa hela den kritik, som jag under föregående riksdagar funnit skäl att utöva gent emot vår arbetslöshetspolitik. Men med anledning av ett yttrande av den siste ärade talarman må det tillåtas mig att påpeka, att nog visar riksdagen en helt annan och oändligt mycket välvilligare uppsyn då det gäller att tillgodose hjälpbehov, som finnas inom jordbrukarklassen, än vad riksdagen visat gent emot arbetslöshetens offer. Jag har bara velat konstatera detta som ett faktum. Särskilt innevarande års riksdag har ju givit många exempel på riktigheten av denna sats.

Jag begärde emellertid, herr talman, närmast ordet för att ställa en fråga. Det har alltid varit så, att av de hjälpsökande arbetslösa har endast ett visst antal erhållit hjälp av stat och kommun. Jag tror, att dagens siffra på antalet hjälpta i relation till de hjälpsökande rent av är större, än den brukat vara. Vi äro nämligen nu uppe i en siffra på 54.6 procent, om jag lägger ihop statens och kommunernas hjälpåtgärder. Vi ha visserligen i februari varit uppe i ett ännu högre tal, eller 56.9 procent, men skillnaden är ju i allt fall inte så stor. Tidigare var det rätt vanligt, att den rörde sig om 40 procent, 45 procent eller något dylikt. Under loppet av ett år har den nu lägst varit 43 och högst den nyssnämnda siffran 56.9 — den sista april i år var den, som sagt, 54.6 procent.

Jag skulle här vilja veta, vilka principer man för närvarande tillämpar vid gallringen av de arbetslösa, d. v. s. då man skiljer ut dem, som skola hjälpas, från dem, som icke skola hjälpas?

Även om det relativa antalet hjälpta är större än tidigare, kan man ändå inte undgå att fästa avseende vid det faktum, att av 111,333 arbetslösa den sista april var det i alla fall inte mer än 60,741, som kommo i åtnjutande av hjälp från samhällets sida. Detta vill med andra ord säga, att över 50,000 personer inte erhöilo någon sådan hjälp. Går jag igenom siffrorna för samtliga de månader, som hittills förflutit under detta år till och med april, finner jag, att det under januari månad var omkring 53,000 personer, som icke erhöilo hjälp, i februari 47,000, i mars 45,000, och nu äro vi återigen uppe i över 50,000.

Det gäller här alltså en mycket stor skara människor, vilka då de anmält sig åtminstone själva betrakta sig såsom hjälpbehövande — det är ju strängt taget inga andra, som gå till arbetslöshetskommissionen. Då nu sådana stora massor — kontinuerligt kan man med den nuvarande arbetslöshetens storlek tala om cirka 50,000 personer — icke erhålla hjälp, vore det av ett visst intresse att få veta, vilka principer, som tillämpas vid utdelandet av hjälpen. Såvitt jag inte missförstått situationen, äro nu inte längre några grupper principiellt uteslut-

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

na. Tidigare uteslöt man ju alla sådana arbetargrupper, som inte ansågos vara drabbade av krisarbetslöshet — jag skulle tro, att under långa tider exempelvis metallarbetarna voro fullständigt uteslutna. Lantarbetarna ha också under långa tider varit helt och hållet uteslutna, men lära enligt uppgift inte längre vara det. Då vore det intressant att få veta, varför omkring 50,000 hjälpsökande människor inte erhålla någon hjälp från stat och kommun. Man kan naturligtvis tänka sig, att det inte är samma personer, som äro arbetslösa den ena månaden och den andra, d. v. s. att det i detta fall sker någon slags rotation. De få väl alltså någon karenstid, förmodar jag, och därtill kommer naturligtvis, att igångsättandet av arbeten inte kan ske ögonblickligt, när arbetslöshetsvägen stiger.

Men man borde åtminstone veta någonting om detta. Jag tycker, att det låter alldeles förskräckligt, att det skall behöva vara på detta sätt, och att det skall vara samhällets hjälppolitik gent emot arbetslösheten, att man ständigt utestänger ett sådant enormt antal, som det här i själva verket är fråga om.

Det skulle vara av stort intresse, om jag kunde få något svar på den frågan.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Jag skall be att få lämna kammaren några uppgifter rörande det nuvarande läget i vad det gäller arbetslösheten, alltså uppgifter, som äro inkomna senare, än då propositionen i detta ärende avgavs.

Tyvärr förhåller det sig så, att utvecklingen under den allra sista tiden fortgått i samma ogynnsamma riktning som tidigare och att man ännu icke kan se någon minskning i antalet anmälda hjälpsökande arbetslösa.

Den 30 april 1932, den sista tidpunkt, för vilken uppgifter föreligga, var antalet anmälda hjälpsökande arbetslösa 111,333. Motsvarande siffra i april förra året var 39,396 — sålunda har en mycket avsevärd stegring inträtt. Den siffra, som föreligger för den 30 april i år, är i själva verket den högsta, som förekommit i arbetslöshetskommissionens rapporter ända sedan i april 1922, sålunda under hela den senaste tioårsperioden.

Av de nu senast redovisade arbetslösa voro 55,995 försörjningspliktiga och ungefär samma antal, 55,338, icke försörjningspliktiga.

Med hänsyn till den geografiska utbredningen må det vara tillräckligt att allenast erinra därom, att ett mycket betydande antal av de arbetslösa funnos i Norrland, där arbetslösheten i förhållande till folkmängden gör sig alldeles särskilt starkt gällande. I de fem norrländska länen tillsammans utgjorde antalet anmälda arbetslösa inte mindre än 45,599. Allra störst var som bekant arbetslösheten i Västernorrlands län med 15,725 personer. Därefter voro geografiskt sett svårigheterna mest framträdande inom de län, där stenindustrin spelar en betydande roll. Göteborgs och Bohus län hade sålunda inte mindre än 11,200 anmälda arbetslösa.

För frågan om de arbetslösas yrkestillhörighet skall jag icke närmare redogöra, utan allenast erinra om, att här framträder, liksom alltid under arbetslöshetsperioder, det förhållandet, att grov- och diversearbetarna representera den största gruppen, och den utgjorde den 30 april 36,967. Närmast följde sedan skogsarbetarna med 14,369 samt arbetarna inom trävaruindustrin med 11,346.

I statliga reservarbeten voro den 30 april i år anställda sammanlagt 13,879 man. Motsvarande siffra den 30 april förra året utgjorde 6,767. En mycket betydande utvidgning har alltså inom denna verksamhetsgren ägt rum. Ända sedan sommaren 1931 ha kommunerna haft mycket stora anspråk på platser vid kommissionens arbeten, och särskilt under detta års vintermånader har detta anspråk framträtt i ökad utsträckning. Trots att såväl arbetenas som

de anställdas numerär kraftigt ökats, har tilldelningen av platser till kommunerna måst beskäras på grund av för knapp tillgång på arbetstillfällen. Kommunerna ha emellertid i stor utsträckning erhållit kompensation i form av statsbidrag dels till statskommunala reservarbeten, dels också till kontant understödsverksamhet, varom jag skall säga några ord längre fram.

Den 30 april i år bedrevs statskommunala reservarbeten inom 113 kommuner, medan motsvarande siffra vid samma tidpunkt förra året var allenast 30. Hela antalet i dylika arbeten anställda den 30 april i år uppgick till 4,863 mot endast 1,361 ett år tidigare.

Även denna hjälpform har sålunda fått en betydligt större användning under det senaste året än vad fallet varit förut. Tidigare bedrevs dylika statskommunala arbeten väsentligen inom städerna. Nu ha de också upptagits inom en stor del landskommuner, vilka fått statsbidrag med höjda procentsatser till dessa arbeten. Den 30 april hade vidare 171 kommuner medgivits rätt att bedriva kontant understödverksamhet med bidrag av statsmedel, mot 90 kommuner vid senaste årsskiftet och endast 32 kommuner i april 1931. Antalet på detta sätt statligt understödda arbetslösa uppgick den 30 april till 26,452 mot 11,869 samma tid i fjol. En mycket stark utvidgning av denna verksamhetsform till de arbetslösas hjälpande har sålunda likaledes ägt rum.

Då det bland de understödsutdelande kommunerna fanns ett stort antal, som hade en synnerligen tryckt ekonomisk ställning, har arbetslöshetskommissionen tillstyrkt och Kungl. Maj:t bifallit framställningar om höjning av statsbidraget med olika procenttal för icke mindre än 65 kommuner, av vilka 4 städer och 61 landskommuner. Här må erinras om, att detta procenttal stigit under senaste tiden, och jag kan få nämna, att det nu senast är inte mindre än 33 kommuner, som av Kungl. Maj:t medgivits statsbidragsandel ända upp till 90 procent, 9 kommuner till 80 procent, 19 till 75 procent, 4 till 70 procent, 3 till 65 procent och 6 till 60 procent.

Hela antalet av staten hjälpta arbetslösa uppgick den 30 april 1932 till 45,194, eller 40.6 procent av hela antalet hjälpsökande. Motsvarande siffra i april förra året var 12,221, eller 31 procent av det dåvarande antalet anmälda arbetslösa.

Antalet i kommunala reservarbeten anställda uppgick den 30 april i år till 10,384 mot endast 5,060 samma tid förra året. Att kommunerna sålunda under år 1932 liksom tillförne givit arbetslinjen företrädare framför understödslinjen, markeras beträffande läget i år därav, att antalet i gång varande kommunala reservarbeten uppgick till 425, medan understödsverksamhet utan statsbidrag samtidigt bedrevs inom 160 kommuner. Den med enbart kommunala medel bedrivna kontanta understödsverksamheten omfattade den 30 april i år 5,163 personer. Motsvarande siffra i fjol var 2,924 personer.

Totalantalet enbart kommunalt hjälpta arbetslösa utgjorde den 30 april i år 15,547, eller 14 procent av hela antalet, mot 7,984 eller 20.3 procent i fjol.

Sammanställas nu de siffror, som ange den totala omfattningen av det svenska samhällets arbetslöshetslindrande åtgärder, visar det sig, att den härvid bedrivna hjälpverksamheten i landet den 30 april berörde 60,741 människor, eller 54.6 procent av hela antalet hjälpsökande arbetslösa. Motsvarande antal den 30 april i fjol var 20,505 eller 51.2 procent.

Jag skall därjämte be att få tillägga i fråga om de olika formerna av verksamhet, att under den gångna vintern satts i gång kurser för arbetslös ungdom, som vunnit en mycket stor anslutning. Icke mindre än 82 kommuner ha beviljats statsbidrag för igångsättande av sådana kurser. Tillsammans har det anordnats 327 kurser med cirka 6,150 deltagare, av vilka 3,000 fortfarande deltog i denna kursverksamhet i slutet av april månad i år. Nu vid sommarens ingång avslutas givetvis dessa kurser. Sålunda har ett mycket bety-

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

dande antal kurser varit anordnade, och kursdeltagarna ha också praktiskt taget samtliga varit berättigade att uppbära understöd.

Till det sagda skall jag ytterligare be att få lägga några ekonomiska uppgifter. På mitt föranstaltande har arbetslöshetskommissionen från de kommuner, som beröras av kommissionens verksamhet, begärt in uppgifter om såväl deras egna utgifter som de utgifter, till vilka staten bidragit inom dessa kommuner under tiden från den 1 juli förra året till den 31 mars i år, sålunda under tre fjärdedelar av det budgetår, som nu håller på att lida mot sitt slut.

Av de tillsporda 757 kommuner, som det här är fråga om, och det är praktiskt taget alla, inom vilka nämnvärd arbetslöshet förekommer, är det endast 25, som ha uraktlåtit att svara, uteslutande små kommuner med mycket liten arbetslöshet. Vad de övriga beträffar kan man utgå ifrån, att de uppgifter, som de lämnat, motsvara de verkliga utgifterna på detta område under den nämnda tiden. Om man nu sammanräknar dessa utgifter, finner man, att av kommunerna till arbetslöshetens lindrande under dessa tre kvartal utbetalts inalles 24,016,000 kronor, vartill komma de utgifter, som arbetslöshetskommissionen själf haft för sina anordnade reservarbeten m. m., vilka under denna tid belöpa sig till inemot 14,000,000 kronor. Det svenska samhällets totalkostnader för arbetslöshetens lindrande under denna tid har alltså utgjort omkring 38,000,000 kronor. Lägges härtill ett belopp av 200,000 kronor eller den summa, som redovisats av 15 kommuner, vilka inkommit med uppgifter sedan beräkningen av de övriga kommunernas kostnad slutförts, finner man, att statens utgifter under dessa tre kvartal utgjort i runt tal 18,000,000 kronor och kommunernas utgifter i runt tal 20,000,000 kronor, sammanlagt något över 38,000,000 kronor. Om man approximerar vad det skulle göra för ett helt budgetår, skulle man kunna säga, att utgifterna för arbetslöshetens lindrande för hela budgetåret 1931—32 komma att uppgå för kommunerna till ungefär 28,000,000 kronor och för staten till ungefär 25,000,000 kronor, sammanlagt ungefär 53,000,000 kronor. Jag har velat nämna dessa siffror för att visa proportionen emellan statens och kommunernas utgifter.

Herr Möller, som senast hade ordet, frågade särskilt, vilka principer som tillämpas, när det gäller att välja ut, vilka som skola hjälpas eller icke hjälpas av de anmälda arbetslösa. Jag kan i det avseendet säga, att som bekant är det så, att urvalet helt ligger på kommunerna. Staten lämnar bidrag, ett visst antal platser, som kommunerna ha att välja ut, ett visst antal platser till kontantunderstöd, och sedan är det kommunernas sak, eftersom man utgår ifrån, att de bäst känna till hjälpbehovet, att gallra bland dem, som skola hjälpas. På något annat sätt har man aldrig i detta avseende förfarit, och det ligger i sakens natur, att det alltid måste finnas ett stort antal, som icke kunna hjälpas, beroende på olika orsaker.

I det sammanhanget kan jag erinra om, att även enligt de förslag och beslutelser, som hittills åtminstone framlagts till ordnande av arbetslöshetsförsäkring, förutsättes, att det blir ett relativt stort antal, som icke blir föremål för hjälp genom en sådan försäkring. Det finnes en karenstid samt avstängningsgrunder efter vissa perioder, och även på det sättet kommer det alltid enligt erfarenheten från de länder, där man har arbetslöshetsförsäkring, att finnas ett större eller mindre antal, som icke komme i åtnjutande av hjälp på det sättet.

I övigt skall jag icke närmare gå in på vad som här anförts. Jag skall endast tillåta mig understryka, då det särskilt från de socialdemokratiska reservanternas och även från socialdemokratiska talare här sagts, att det skulle vara önskvärt, att kontantunderstöd kunde förekomma i större utsträckning, än hittills varit fallet, att allmänna erfarenheten säger, att i de kommuner, där man har tillämpat detta, och icke minst i de kommuner, där det finnes en

socialdemokratisk majoritet och socialdemokratiska förtroendemän, som hand- *Anslag till be-*
 hava skötseln av dessa angelägenheter, har man varit mycket angelägen om *kämpande av*
 att på ett sunt och riktigt sätt gå till kontantunderstöd först i nödfall och i *arbetslösheten.*
 första rummet anvisa arbetslinjen. Man har lärt av erfarenheten överallt, där
 olika bestämmelser förekomma, att kontantunderstödsverksamheten alltid med-
 för och måste medföra vissa missbruk, som det gäller att så långt som möj-
 ligt undanröja. Från kommunernas sida föreligger i allmänhet ingen önskan
 att utvidga kontantunderstödsverksamheten. Snarare är man tvärtom ange-
 lägen om att icke behöva tillgripa den vägen annat än då det är oundgängligen
 nödvändigt.

I den socialdemokratiska reservationen, som jag icke i övrigt skall gå när-
 mare in på, uttalas den uppfattningen, att arbetslöshetskommissionens verk-
 samhet snarast möjligt bör avvecklas. Det säges i den nämnda reservationen
 följande: »Utskottet förväntar för den skull, att utredning härutinnan skynd-
 samast igångsättes och att förslag till eventuellt nytt organ för verksamhe-
 tens bedrivande förelägges riksdagen.»

Dessa socialdemokratiska reservanter begära 25,000,000 kronor, väsentligen
 till kontantunderstödsverksamhet, men denna skulle icke handhavas av arbets-
 löshetskommissionen, det organ, som skapats för dessa uppgifter och där er-
 farenhet om samarbetet med kommunerna föreligger. Man anser sig dock icke
 kunna vara utan ett organ, och därför skulle man skapa ett nytt organ med
 ett annat namn och andra personer, men i stort sett skulle det icke bli annat
 än en kommission med ungefär de uppgifter, som för närvarande påvila arbets-
 löshetskommissionen.

Några av de föregående talarna ha klandrat arbetslöshetskommissionen för
 det sätt, på vilket den utfört sina uppgifter under de gångna åren. Jag skulle
 tro, att klandret mera avsett de principer, som kommissionen är skyldig att
 tillämpa, än det sätt, på vilket kommissionen tillämpat dessa principer. För
 min del får jag säga, att då jag haft tillfälle att följa arbetslöshetskommis-
 sionens verksamhet under de gångna två åren med den oerhörda belastning av
 arbetsuppgifter, som ålegat kommissionen, och med den ytterst ansträngande
 ansvällning av arbetsbördan, som ägt rum där, och med de oerhörda svårighe-
 ter, som mött för ett förverkligande av kommissionens uppdrag vid samarbete
 med kommunerna och på mångahanda andra vis, anser jag det vara min enkla
 skyldighet att betyga, att det sätt, på vilket arbetslöshetskommissionen utfört
 sitt arbete, enligt mitt förmenande är förtjänt av det allra största erkän-
 nande. Det är så långt ifrån, att arbetslöshetskommissionens arbete är för-
 tjänt av klander, att vi i stället med den allra största tacksamhet böra erkänna
 den insats, som på detta område gjorts av arbetslöshetskommissionen till sam-
 hällets gagn.

Herr **Rosén**: Herr talman! Herr Svensson i Kompersmåla framhöll, att
 det är nödvändigt, att arbetslöshetsmedlen användas på rätt sätt. Jag ber att
 få uttala min anslutning till denna uppfattning. Man kan nämligen icke säga,
 att dessa medel för närvarande användas på ett riktigt sätt. Nästan dagligen
 ser jag i tidningarna notiser av i huvudsak följande lydelse — jag skall åter-
 giva den sista jag såg — »35 arbetslösa i Jukkasjärvi få arbete. Arbetslös-
 hetskommissionen har berett 35 arbetslösa i Jukkasjärvi socken sysselsätt-
 ning vid statliga reservarbeten. Tio ha placerats vid Bruzaholm i Jönköpings
 län, tio vid Keräsjoiki, tio vid Gullberg i Östergötland samt fem i Västra Ryds
 socken i Östergötland».

Ifrån Västerbotten förekommer det, att arbetslösa skickas till någonting,
 som kallas Hjorthedsvägen i Kahmar län, och andra platser. Av dessa 35 ar-
 betslösa i Jukkasjärvi socken, sannolikt i Kiruna, är det tio, som fått arbete

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

inom det egna länet, medan 25 skickats till södra Sverige. Jag kan icke finna, att detta är att använda pengarna på lämpligt sätt. Det är en onödig utgift att bekosta långa resor med åtföljande kostnader för uppehälle under resorna och de utgifter för sociala åtgärder, som måste följa med främlingars inkvartering på andra håll så långt avlägsna från deras hemorter.

Men utom det att jag anser, att detta innebär en misshushållning av arbetslöshetsmedlen, anser jag även, att det medför andra och värre vådor. Det är i hög grad skadligt för de arbetslösa att ryckas ifrån sina hemorter och skickas bort till främmande bygder, för vilka de, åtminstone när det gäller norrlänningar, icke ha något större intresse. Därigenom berövas de även varje möjlighet att i sina hemorter passa de tillfällen som yppa sig att få arbete i öppna arbetsmarknaden. Därigenom att de föras hundratals mil från deras hemorter minskas möjligheten för dem att återgå till den öppna arbetsmarknaden. Man tvingar dem att lämna sina familjer och sina anhöriga för att leva ensamma i en barack långt borta i bygder, där de äro rotlösa.

Det är moraliska vådor, som följa med den sortens ordnande av arbetslöshetsfrågan. Många av dessa arbetslösa ha tröttnat och återvänt till sina hemorter till fots, de ha vandrat genom hela landet och tagit sig hem på det sättet, och under vägen ha de skaffat sig uppehälle genom bettleri. Man har rekryterat landets »luffarkår» genom detta system. Dagen efter den, då jag såg den omtalade notisen, såg jag i tidningen Norrskensflamman en annan notis — en norrbottning hade kommit hemvandrande från Småland och lämnat tidningen en dikt, som det kallades, om sin syn på denna sak.

Jag hemställer till herr socialministern, att han ville vidtaga åtgärder, så att de arbetslösa få arbete i sina hemorter eller åtminstone i de län, där de höra hemma. Vad gäller de fem norrländska länen vågar jag försäkra, att det saknas icke tillfälle eller möjlighet att bereda dem arbete. Det finnes där uppsjö på arbeten, och man behöver icke av detta skäl skicka en enda man utom Norrlands gränser, icke ens utom det län, där de äro bosatta.

Utskottet uttalar angelägenheten av, att »verksamheten bör, så långt ske kan, inriktas på att inom ramen av tillgängliga anslag bereda arbete åt största möjliga antal arbetslösa». Det talas i det sammanhanget icke om understöd. Man förstår ju, att utskottet icke gärna vill vara med om understöd i någon större utsträckning. Jag för min del vill understryka angelägenheten av, att man försöker så långt möjligt är avveckla denna understödsverksamhet, som åstadkommer obotlig skada. I det län jag representerar lär man knappast kunna uppleta en enda person, bland alla dessa som behöva hjälp, som ifrågasätter understöd. Alla önska arbete; de anse understöd ovärdigt. Det är en riktig synpunkt; den är värd respekt, och man bör beakta den. En bättre användning av pengarna skulle i många fall ha kunnat åstadkommas, om folket beretts arbete. Om jag hade haft tillfälle att deltaga i statsutskottets behandling av ärendet skulle jag ha sökt att om möjligt få fram ett förslag i den riktningen, men nu är det tyvärr för sent. Det borde ha ordnats så, att länsstyrelserna kommit att få hand om mindre belopp för att genom vägstyrelsernas försorg användas till smärre vägarbeten för lindrande av arbetslöshet, sådana arbeten, som statens arbetslöshetskommission i Stockholm icke lämpligen kan sköta. Skulle socialministern kunna, utan att bryta mot direktiven på denna punkt, vilket jag knappast tror, att han behöver göra, vidtaga åtgärder i den riktningen, tror jag, att det skulle bli väsentligt bättre användning av penningarna, än som nu i många fall förekommer.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag skulle för min del ha önskat, att man fått en större summa till förfogande än den, som här av utskottet föreslås. Då ju det ursprungliga anslaget såsom varande av förslagsanslags natur

kan överskridas, så antager jag, att hinder icke möter för att kunna överskrida. *Anslag till bekämpande av arbetslösheten.* Även detta anslag, och jag är övertygad om, att man blir nödgad överskrida de anslag, som nu komma att beviljas, högst väsentligt.

När man tänker på, vilken oerhört stor hjälp riksdagen har givit bankerna, är ju den hjälp, som det här gäller, endast en spottstyver. Det borde således icke råda någon tvekan om, att i en tid av sådan svår nöd som den vi nu genomleva måste man verkligen göra allt vad göras kan för att skapa arbetstillfällen och organisera denna verksamhet på ett sådant sätt, att de arbetslösa bli hulpna effektivt och i största möjliga utsträckning.

Jag vill instämma med socialministern, när han sade, att arbete är för mer än allmosor. Det är en erfarenhet, som jag tror, att alla kommunalmän i riksdagen kunna understryka, att kontantunderstöd, vare sig det utgår via arbetslöshetskommissionen eller genom fattigvården, är en utväg, som man skall tillgripa endast i sista hand, och arbetslinjen är otvivelaktigt den absolut bästa, den som måste föredragas. Jag tror, att om icke regeringen och riksdagen lära sig av de olyckor, som ha inträffat, och se till att omlägga den nuvarande arbetslöshetspolitiken och särskilt se till att på ett mycket mera effektivt sätt än nu bidra till stora arbetens igångsättande, utan gå på den andra linjen, att giva allmosor, så kommer man att vakna upp en gång och finna, att det här är något, som måste taga en ända med förskräckelse.

Vad skall man då kunna göra? Jo, såvitt jag kan finna, måste man skaffa pengar till att kunna bereda arbetstillfällen i mycket, mycket större utsträckning än nu, och det ger ju goda nyttigheter, under det att understöd endast har den effekten, att man icke låter de arbetslösa helt omkomma av hunger och nöd. Man får reella värden, om man sätter i gång stora arbeten; därigenom ökas nationalförmögenheten, och alltså är det även ekonomiskt och finanssiellt en bättre väg än att gå via fattigvård och allmoseutdelning.

Då är frågan: huru skall man kunna skaffa dessa stora arbeten? Det finnes ett område, som statsmakterna ännu icke undersökt, men där jag för min del tror mycket kan göras, och det är att genom stora statsbidrag till kommunerna, till bostadskooperativa organisationer samt under statskontroll och mot vederlag även till enskilda korporationer och till enskilda företagare samt även genom statens egen försorg åstadkomma en verkligt stor gärning ur ekonomisk, social och humanitär synpunkt, och det är att sätta i gång en väldig byggnadsverksamhet för bostäder åt befolkningen. Vi ha här i vårt land ännu icke vår bostadsfråga löst i stort sett. Både i städerna och ute på landsbygden bor ännu en stor del av vårt folk i jämförelsevis dåliga bostäder. I städerna har man börjat komma till ett bättre tillstånd, men det fordras mycket starka krafter ännu, för att bostadsfrågan skall bli löst så, som påkräves. Vi behöva bara tänka på, huru det ser ut på landsbygden, huru statare och torpare bo, huru många bönder bo, huru i brukssamhällen mångenstädes det är mycket dåliga bostadsförhållanden och huru det är ställt för norrlandsbefolkningen, som kanske har det sämst av alla med avseende å bostäder. Jag är övertygad om, att här är ett tillfälle av enorm omfattning och betydelse, och de pengar, som läggas ned här äro icke bortkastade; de komma folkhälsa och välbefindandet i landet till godo, och de komma också landets arbetslösa till godo på alla möjliga områden inom alla de kategorier av industri och dess binärningar, som ha direkt eller indirekt med byggnadsverksamheten att göra. Vidare skulle man kunna sätta i gång, synes det mig, stora skogsarbeten; det har man delvis redan gjort men ingalunda i den utsträckning, som man skulle kunna.

Jag vill också nämna några ord om kommunernas ställning. Kommunernas ekonomi befinner sig nu mångenstädes vid bristningsgränsen, och pågår arbetslösheten i samma omfattning, som den gjort, ännu under en tid, är det icke tu

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

tal om, att då komma mångfaldiga kommuner att gå ekonomisk bankrutt till mötes, och de kommuner, som haft god ekonomi, komma att få sin ekonomi undergrävd. Snart komma således även dessa senare i en ytterst svår belägenhet. Jag vill bara nämna, att Stockholms stad, som har haft och ännu har en jämförelsevis god ekonomi, dock på grund av arbetslösheten för närvarande befinner sig i det läget, att staden månatligen i den öppna fattigvården måste giva ut 1,000,000 kronor i understöd. Det är klart, att det icke kan länge pågå på det sättet; här måste statsmakterna träda in på ett annat sätt än vad nu sker och övertaga väsentliga bördor från kommunerna, om icke en katastrof för kommunerna skall inträffa.

Det är en sak, som herr socialministern icke vidrörde, men som jag drog fram i remissdebatten, och jag vill ytterligare betona den här. Det är ett av de allra viktigaste spörsmålen i sammanhang med arbetslöshetsfrågan: den alltjämt växande ungdomsarbetslösheten. Mina herrar, det finnes alltjämt massor av människor i åldern mellan 20—30 år, som ännu icke i sitt liv haft ett stadigvarande arbete, som icke fått någon utbildning och som lida oerhört av att se sina bästa år gå utan att få någon stadigvarande sysselsättning. Det innebär icke bara en ekonomisk utan även en moralisk kräftskada på samhället, att någonting sådant får fortgå. Ungdomsarbetslösheten — det gäller ungdomar inom alla kategorier, det gäller kroppsarbetare, intellektuella arbetare och kontorsarbetare — är den allra farligaste av alla slag av arbetslöshet, och kunna icke statsmakterna och kommunerna på allvar knäcka detta problem, bli konsekvenserna oöverskådliga inom loppet av fem eller tio år.

Vad socialministern här berörde om de kurser och studiecirkelar, som med understöd av staten ha öppnats bland den arbetslösa ungdomen, vill jag intyga, att hans uppfattning är riktig, att de varit till mycket stor nytta och att de haft mycken betydelse och även psykologisk effekt. Jag tror, att man måste till ett kommande år utvidga denna verksamhetsgren till många gånger den omfattning den nu har samt organisera den på ett sådant sätt, att den träffar alla de arbetslösa ungdomarna, och det icke bara så, att man ger kurser och undervisning i vanliga skolämnen för dem, utan jag skulle vilja ifrågasätta, om det icke skulle vara klokt att utreda, huruvida det icke skulle vara möjligt att genom statens försorg eller med statens understöd öppna eller utvidga yrkesskoleundervisning i stor utsträckning för dessa arbetslösa ungdomar, som ingenting hellre önska än att arbeta. Om icke arbete på annat sätt kan beredas dem, kunde de gå igenom yrkesskolor på alla områden av industri, hantverket, handel och andra näringar. Det tror jag skulle vara en utväg, som skulle medföra synnerligen goda resultat.

Sedan kommer jag till slut, herr talman, med några ord om arbetslöshetskommissionen. Jag vill inte lasta arbetslöshetskommissionens tjänstemän. De göra nog så gott de kunna av de direktiv och de principer, som de ha att följa. Men jag tror inte jag säger för mycket, om jag påstår, att arbetslöshetskommissionens nuvarande direktiv och hela dess verksamhet, i den mån den vilar på dessa direktiv, hota att förgifta hela den svenska nationen och så småningom resa arbetarklassen i harnesk mot det arbete, som genom arbetslöshetskommissionen utföres, vilket är synnerligen olyckligt. Det är märkligt, att så förståndigt folk som herr socialministern och andra, som ha med denna verksamhet att göra, inte inse, vilken psykologisk olycklig verkan dessa arbetslöshetskommissionens direktiv och dogmer ha bland arbetarna. Jag kan försäkra, att hade inte arbetslöshetskommissionen haft sina nuvarande direktiv, så skulle vi inom Stockholms stad kunnat bereda arbete åt många, många hundra, ja, kanske tusentals arbetare, utan att det förhållandevis skulle kostat staten mer än vad det gör nu. Det är någonting obegripligt, man kan inte fatta, att en regering och ansvariga statsfunktionärer så kunna bita sig fast vid en dogm

eller en princip, att all praktisk erfarenhet liksom ingenting betyder och att alla erfarenheter ingenting förmå uträtta. Det är verkligen sorgligt, att det skall vara på det sättet. Man vill inte ens göra en undersökning, om man inte skulle kunna komma fram på andra vägar. Jag tror, att om man i detta ögonblick kunde avskaffa arbetslöshetskommissionen, så skulle en oerhörd lättnad komma att gripa hela svenska folket, en moralisk och psykologisk lättnad. Det skulle vara på helt annat sätt möjligt att komma till praktiska resultat, utan att det skulle kosta stat och kommun mer än som för närvarande är fallet. Men jag förstår, att det är hopplöst, och därför gå vi naturligtvis de gamla vägarna, till dess något inträffar, som har en sådan effekt, att även de döda vakna.

Herr talman! Jag beklagar, att inte riksdagen kunnat samla sig omkring den socialdemokratiska reservationen. Det skulle ha varit av enorm betydelse för samhället och utvecklingen. Nu är det ju omöjligt, men man vill åtminstone uttrycka den förhoppningen, att regeringen ville tänja sina direktiv och principer något och inte vidhålla samma strama och dogmatiska tillämpning som nu. Då kanske åtminstone något litet i fråga om förbättring skulle vara möjligt att ernå.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Asplund: Herr talman! Jag vill till en början tillkännage, att jag vid voteringen kommer att ge min röst för den av socialdemokraterna avgivna reservationen. Jag skall här icke ingå på vad som väsentligen skiljer reservationen från utskottets motivering, men jag skall be att få göra en framställning beträffande en särskild punkt i reservationen, som jag under nuvarande förhållanden inte anser vara riktigt lämplig och som helt och hållet saknas i utskottets motivering.

När den nu föreliggande propositionen avgavs hade, enligt vad jag inhämtat, regeringen ännu icke behövt taga i bruk det anslag på 500,000 kronor, som den 6 februari i år ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande, av det då beslutade tilläggsanslaget för arbetslöshetens bekämpande att användas för främjande av företagsverksamhet, varigenom i största möjliga utsträckning ökade arbetstillfällen skulle kunna beredas. På grund därav framställdes givetvis icke någon begäran om förnyat medgivande, utan man tillkännagav endast, att det som var kvar av detta anslag skulle komma att användas i samma syfte under ett följande år. Det var nämligen av reservationsanslags natur. Emellertid lär läget i dag vara ett helt annat, i det att i gårdagens konselj 300,000 kronor av detta anslag anvisades såsom bidrag till upprepning och röjning av stormfälld skog inom Stockholms och Uppsala län. Därav skulle 200,000 kronor genast utgå och 100,000 kronor efter ny framställning. Under sådana förhållanden lär det inte finnas mer än 100,000 kronor kvar av anslaget. Kungl. Maj:ts framställning om nämnda 500,000 kronor framkom närmast på grund av domänstyrelsens i december 1931 gjorda framställning om att få täckning av arbetslöshetsanslaget för de avverkningar av utstämplad, men ännu osåld skog, som den ämnade låta verkställa inom vissa kronoparker, där befolkningen var arbetslös på grund av att inga spekulanter på skogen hade anmält sig och sålunda inga avverkningar av enskilda kommit till stånd. Domänstyrelsen lär nu ha inkommit med anmälan om att arbeten i större omfattning blivit utförda och begärt sådan täckning, som var den närmaste anledningen till anslaget beviljande i februari. Även om man endast räknar med att täckningen

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

av förlusterna skulle inskränka sig till 100,000 kronor, så skulle anslaget i varje fall vara förbrukat före ingången av nästkommande budgetår.

Under sådana förhållanden och då jag är av den övertygelsen, att de pengar, som man här ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, i långt högre grad än de pengar, som i andra fall användas för arbetslöshetens bekämpande, äro ägnade att skapa arbetstillfällen, vill jag hemställa, att i den motivering, som kammaren kommer att ge sitt bifall, må beträffande detta anslag för främjande av företagsverksamheten insättas ett stycke, som jag här strax skall uppläsa. Går jag efter utskottets förslag till motivering, skulle det komma in nederst på sid. 23 efter det stycke, som börjar med orden »Vad beträffar storleken av det anslag» och slutar med »I: 90 erhållit inom riksdagen», och ha följande lydelse: »Under återopande av vad utskottet i saken anført i sitt utlåtande nr 14 vid denna riksdag angående tilläggsanslag för arbetslöshetens bekämpande vill utskottet tillstyrka, att även av nu ifrågavarande anslag för nästkommande budgetår ett belopp av 500,000 kronor ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter prövning av Kungl. Maj:t användas till främjande av företagsverksamhet, varigenom i största möjliga utsträckning ökade arbetstillfällen må kunna beredas.»

Jag hemställer, herr talman, att proposition måtte framställas på detta yrkande, sedan man fått klart för sig, vilket av huvudyrkandena som kommer att vinna kammarens bifall.

Herr Vennerström: Jag vill, herr talman, för att inte i onödan förlänga dagens debatt bara anlägga en enda synpunkt, utom det att jag vill säga, att jag helt och hållet instämmer i vad herr Rosén uttalat. Jag tror, att hans varning mot arbetsanvisning långt utanför hemorten även gäller för Väster-norrlands län.

Jag har i utskottets motivering fäst mig vid den punkten, som gäller löne-revisionen, då man påpekat sänkningen i löneläget och anmodar arbetslöshets-kommissionen att i sin lönesättning ta hänsyn till denna förskjutning i löne-läget. Man har i det avseendet även talat om lönerna inom jordbruket och skogsbruket, och som vi hörde av herr Martin Svensson har man i reservationen än hårdare betonat synpunkten av ett starkare hänsynstagande till de löner, som för närvarande utgå inom jordbruket och även inom skogsbruket. Det ligger i dessa anmaningar om hänsynstagande till de utgående lönerna en anmodan till arbetslöshetskommissionen att taga dessa löner som ett slags norm, en mall för den övriga lönesättningen, och det kräves alltså en mycket stark lönerrevision nedåt.

Nu ber jag från min utgångspunkt att få rikta ett varningens ord till kom-missionen att inte för starkt lyssna till denna anmaning om att ta löneläget inom jordbruk och skogsbruk som norm för det hela. Det är redan för när-varande så ställt, att Sveriges skogsarbetare, vilkas läge jag personligen väl känner, för sitt hårda arbete uppbära lägre löner än någon annan del av Sve-riges arbetande folk, och det är väl känt, att inom skogskommunerna kan för närvarande ett betydande antal skogsarbetare, även om de erhålla arbete, än-dock inte nå en sådan försörjning, att de kunna klara sig själva på de låga löner, som nu utgå. Jag hörde herr Henriksson på skånebanken tidigare i en debatt, som rörde tullen på margarin och oljor, i varma ordalag skildra den höga stegringen i de svenska arbetarnas löneläge. Jag tänkte redan då re-servera mig för skogsarbetarnas vidkommande, men jag tar mig friheten göra det i dagens debatt i stället.

Det finns en arbetarekategori, som fått bibehålla omänskligt låga löner, och det är de svenska skogsarbetarna. Det vore, synes det mig, orimligt, om ar-betskommissionen vid lönesättningen toge deras löner som avgörande norm.

Men dessa löner ha under det löpande året reviderats väsentligt nedåt. Om vi studera Sociala meddelanden nr 4, där det finnes en utredning rörande lönerna under vintersäsongen 1931/1932, så skola vi finna, att de redan förut orimligt låga lönerna för huggarnas vidkommande minskat med i genomsnitt något mer än 10 % över lag. Går man till den norrländska skogsbygden, där arbetslösheten är svårast, den kommunala fattigdomen störst och kommunerna ha den tyngsta skattebördan, så skall man finna, att lönesänkningen inom skogsbruket i genomsnitt håller sig mellan 10 och 15 %. Om jag tar mellersta Norrland, d. v. s. Västernorrlands län, det län, som har den största arbetslösheten och där det kommunala nödläget nått en oerhörd påfrestning, finner jag, att lönerna 1931/1932 i genomsnitt hållit sig vid 4 kr. 71 öre. De ha sedan föregående år minskats med 1 kr. 21 öre i dagsinkomst, en reducering med inte mindre än 20,4 %. Går jag till Umeå, har en minskning i dagsinkomst inträtt med 73 öre ned till 5 kr. 6 öre, vilket innebär en reducering sedan föregående år med 12,6 %. Går jag till Skellefteå, har dagsinkomsten nedgått med 1 kr. 32 öre till 4 kr. 73 öre, en minskning med 21,8 % sedan föregående år. Jag har med kammarens protokoll velat införliva denna faktiska förskjutning i löneläget för skogsarbetarnas vidkommande, och jag finner det, herr talman, fullständigt orimligt, att denna förskjutning nedåt skall vara, som jag nämnde, en mall och en norm för lönesättningen vid de arbeten av ett eller annat slag, som från kommissionens sida planeras.

En av ledamöterna på stockholmsbänken, den allra nyaste, nämligen professor Bagge, är genom en utredning, som han presterat rörande arbetslösheten, mycket väl medveten om, att en mängd skogskommuner redan med tidigare utgående löner inom skogsbruket måst genom fattigvården bära betydande delar av den brist, som uppstått genom att skogsarbetarna icke fått rimliga löner. Det finnes i hans mycket förtjänstfulla utredning, som bl. a. innehåller en jämförelse mellan fattigvården i skogskommunerna och i övriga svenska kommuner, uppgifter om, att fattigvården i skogskommunerna är mycket tyngre och att t. o. m. personer inom de arbetsföra åldrarna där nästan regelbundet äro tvungna att anlita fattigvården. Dessa uppgifter klarlägga uppenbarligen, att de tidigare inom denna del av Sveriges näringsliv utgående lönerna inte räcka till för familjens försörjning. Om man sedan, som man gjort vintern 1931/1932, sänker lönerna med 10 % — inom många norrländska revir har man sänkt dem med 15 à 20 % — blir följden självklart den, att kommunernas fattigvård ännu mer måste träda emellan som löneregulator. Med detta är jag framme vid att man inte får driva arbetslöshetspolitiken så, att man än mera tynger kommunerna. Statens medverkan skulle väl ändå tjäna till att något avlasta en del av kommunernas ekonomiska bördor för arbetslösheten, men driver man lönesänkningen så, att man tynger kommunerna ännu mer och gör deras fattigvård ännu svårare att bära, så förmodar jag, att man lagt arbetslöshetspolitiken efter linjer, som den icke borde följa.

Vi hörde för ett par dagar sedan från herr finansministerns sida ett varningens ord gentemot den kommunala upplåningen. Han skildrade i mörka färger hur det står till med kommunernas ekonomi och upplyste, att f. n. 850 svenska kommuner — d. v. s. en tredjedel av samtliga — befinna sig i sådan situation, att de äro tvungna att anhålla om bidrag av de kommunala skatteutjämningsmedlen. Tar man fasta på dessa uttalanden från herr finansministerns sida och ställer dem i samband med den nu behandlade frågan, så bör detta faktiska kommunala nödläge enligt mitt förmenande utgöra en stark maning till riksdagen att i sina anvisningar till kommissionen, i vad det gäller handhavandet av gällande direktiv, icke göra så, att man ännu mera tynger kommunernas fattigvård och skärper det nödläge, som för kommunernas vidkommande i många fall nått till den fullständiga bristningsgränsen.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Med dessa ord, herr talman, ber jag för min del att få yrka bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Nerman: Herr talman! Jag skall inte bli lång. Den här debattens typ ger vid handen, att kammaren inte tycker, att detta är någon större livsfråga för folket, men något litet vill jag ändå säga.

Om man kunde tänka sig, att en intelligent, absolut opartisk varelse — vi måste kanske ta honom från planeten Mars — komme hit till jorden just nu på studieresa och tittade på förhållandena, så skulle man knappast kunna förmena honom den tanken, att mänskligheten vore tokig. Han skulle finna överflöd på varor av alla slag men samtidigt tjugotals miljoner människor lidande brist på det nödvändigaste i samma varor. Varelsen i fråga skulle inte behöva vara överdrivet intelligent för att fatta, var felet ligger: i bristen på ordning i produktion, distribution och konsumtion, i den relativa ekonomiska anarkien. Om han sedan skulle specialisera sig på kartområdet Sverige, så skulle han här finna samma anarki i miniatyr. Han skulle vidare finna, hur hela landet — i mån som det nu är en nödtvungen enhet ekonomiskt — har sin andel av den allmänna krisen och hur här finnas olika grupper, som var för sin del söker komma ifrån det väsentliga av bördan. Han skulle se, hur här finnas olika grupperingar: borgerliga, bonde- och arbetargrupperingar. Han skulle se, hur storborgerligheten i finansbourgeoisiers gestalt har lyckats tillgodose sina intressen i krisen utmärkt: bankerna ha fått snar och stark hjälp av allmänhetens medel. De större och medelstora jordbrukarna ha vidare med sin starka klasskamporganisation, bondeförbundet, åtminstone en betydande förmåga att tvinga storkapitalet och dess statsmakter att lyssna. Av de undre grupperna är det så egentligen bara arbetarklassen, som är något så när organiserad och kan söka hävda sina intressen — kan i mån den vill.

Under världskriget skrev Carl G. Laurin en bok »Alla ha rätt», där han sökte förklara alla de krigande staternas känsla av att ha rätt, att var och en försvarade sin naturliga mark. På samma sätt kan man naturligtvis säga, att alla ha rätt socialt ur sin synpunkt. Godsägaren och storbonden och industri- och finansmagnaten äro naturligtvis övertygade om, att samhället är evigt just i deras välde form, att allas väl beror av deras klass' och deras systems välgång. För anhängaren av och intressenten i det nuvarande systemet måste ju dess fall och ett nytt system te sig som vanvett.

Men arbetarmassorna ha ju redan logiskt och a priori alldeles samma rätt att tänka i klass och söka skydda sina ekonomiska intressen. Härtill kommer, att arbetarklassen i vid mening — med de små arbetande krafterna på landet inräknade — utgör folkets flertal, och att arbetarklassen står osäkrare än de andra klasserna som historisk typ i det nu föreliggande samhället. Jag underskattar sannerligen inte alls böndernas svårigheter, ja, på sina håll nöd, men de ha i regel dock tak över huvudet och lite mat. Vad har en arbetslös arbetare och hans familj?

Jag behöver inte närmare gå in på arbetarklassens läge i nuets arbetslöshet. Siffror, som ha givits av tidigare talare, visa, att det står allvarligt, mycket allvarligt till. Jag behöver inte hålla något agitationstal. Första kammaren är ju för övrigt knappast något folkmöte, och vad jag säger refereras ju bara i Folkets Dagblad. Emellertid, kort och gott: var fjärde arbetare i detta land står alldeles utan arbete, och hur många är det sedan, som arbeta bara halvtid eller mindre?

Herrarna böra kanske inte i längden dra några alltför stora växlar på den omständigheten, att de svenska arbetarna äro så moderata, så ytterligt anspråkslösa. De känna ett rörande ansvar för det hela, för demokratin, som de äro så rädda om. De äro den lojalaste av alla klasser, och de ha — i varje

fall majoriteten av arbetarna här i landet — förälskat sig i demokratin med rösträtten och kolonistugan, den borgerliga demokratin, som de vilja och tro sig kunna med röstsedeln hjälp förvandla till en social demokrati. Deras möjligheter därvidlag skall jag inte tala om här. Man kan nog säga, att om arbetarna toge i litet hårdare, om de lärde sig av de andra klasserna att taga i litet mera med maktspråk och inte fölle undan — ty arbetarklassen är på defensiven nu —, skulle de få mera. Det är klart, att arbetarna få så litet, så eländigt litet, därför att de äro så oerhört anspråkslösa i sina krav. De äro så lojala, att de i dag inte ens ha ställt till med några arbetslöshetsdemonstrationer. Jag kan verkligen inte tänka mig en lojalare arbetarklass än den svenska i dessa svältår. Den svälter disciplinerat — men det är därmed inte sagt, att den kommer att göra det i alla tider.

Jag skall inte trötta kammaren med att utförligt upprepa de krav, som förts fram i den kommunistiska motionen. Men herrarna kanske ändå vilja vara vänliga att ägna dem en halv minuts begrundan. Kraven äro i korthet: ett extra reservationsanslag av 140 miljoner kronor till statliga och kommunala arbeten och kontantunderstöd, där arbete inte kan ordnas; upphävande av nu gällande direktiv för arbetslöshetsverksamheten och hjälpverksamhetens läggande direkt under socialdepartementet, samt till sist avtalsenliga löner. Jag får senare i dag kanske tillfälle att då vi komma till en motion om handelskredit åt Sovjetunionen också påpeka, hur där finns en möjlighet att lätta svårigheterna med arbetslösheten i Sverige.

Om man emellertid tänker efter, skall man inte finna den nämnda summan, hur stor den än kan låta, så farligt oblyg i jämförelse med vad man så hastigt och utan större tvekan har beviljat åt bankrutterande banker. Men redan att tala i den här frågan i dag är ganska lönlöst. Vi ha alla från början vår ställning klar och skulle ha kunnat votera ögonblickligen. Inte ens tal med ängslars tungor skulle kunna upphäva klassintressena.

Jag har därför, som sagt, inte försökt hålla något propagandatal. Jag har bara velat konstatera grundläget: klassrepresentationen här i parlamentet via partierna och vad därav följer. Och jag har ansett mig skyldig de väljare, som stå bakom mitt parti, att klargöra mitt partis ståndpunkt och krav i frågan.

Till sist skulle jag emellertid vilja tillägga något, som inte är av direkt ekonomisk eller politisk natur utan snarare av biologisk, och jag vädjar härvid — i den mån man här kan vädja — närmast till de speciellt kulturintresserade i det borgerliga lägret. I Dagens Nyheter för den 24 februari i år berättades det om en svensk arkeolog och sex danska, som på Grönland upptäckt rester av en skandinavisk vikingakoloni. Det heter i redogörelsen för fyndet: »Skelett och skelettdelar, som vi ha funnit, visa, att den nordiska rasen på Grönland mot slutet var fullständigt degenererad och undernärdd. Det var en mycket småvuxen befolkning med rachitis, förstörda tänder o. s. v., allt tecken, som ger en slående bild av en befolkning, vilken lever på svältgränsen.»

Jag vet inte, om en sådan liten arkeologisk detalj gör något intryck på herrarna. Jag antar, att första kammarens ledamöter personligen ännu bara i obetydlig mån ha drabbats av krisen. Vi och våra familjer få väl ännu äta oss mätta, även om också en del av oss ha fått våra ekonomiska bekymmer och kommit in i en viss osäkerhet. Men därför att vi ännu inte ha drabbats på allvar av krisen, kunna vi heller inte förstå den tillfullo och äro knappast skickade att bedöma den här frågan på samma sätt som det stora flertalet av folket.

Jag kan emellertid inte hjälpa, att jag inte kan glömma den där historien om våra förfäders släktingar på Grönland, och i satsen »en slående bild av en befolkning, vilken lever på svältgränsen» ser jag ett allvarligt tecken på väggen för det nuvarande krissamhället. Det kan gå likadant för mänskligheten över

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

huvud och dess kultur nu, ifall det nuvarande ekonomiska vanvettet får fortgå. Jag hoppas emellertid, att de djupa leden, när svälten har blivit tillräckligt intym gäst och förjagat de nu dominerande kulturhämningarna och hänsynen till det tillfälligt rådande systemets legala konvensans, skola kunna med de medel, som erfordras, föra mänskligheten över i en ny och bättre ordning.

Med de orden har jag utan alla illusioner velat klargöra, hur vi revolutionära socialister se den fråga, som här föreligger, och jag får sluta med att yrka bifall till den kommunistiska motionen.

Herr Pålsson: Herr talman! Jag har avgivit en motion i detta ärende, däri jag påvisar, att förhållandena, sådana de gestalta sig, möjliggöra att i landskommuner, där socialdemokraterna äro allenahärskande, kan beviljas nödhjälpsarbetsbetalning med 60 öre i timmen, såsom i det påtalade fallet har skett. Anledningen var att de, som skulle erhålla nödhjälpsarbete, förut under året som arbetare vid sockerfabrik haft 80 öre i timmen. Dessa ansågo sig därför icke kunna antaga nödhjälpsarbete, vars betalning sattes under en timpenning på 60 öre. Detta skedde naturligtvis också på bekostnad av de jordbrukare, som voro skattskyldiga i kommunen, änskönt dessa till stor del icke själva kunde betala räntorna på sina skulder av årets inkomster. Detta ansåg jag vara orättvist och ville förhindra ett sådant beskattande. Härpå har utskottet svarat, att det av principiella skäl måste avstyrka motionen. De principiella skälen skulle gälla den kommunala självstyrelsen, som vore i fara och som utskottet inte på detta sätt ville begränsa. Jag undrar, om statsutskottet har tillämpat den principen i alla de fall, då det har blivit tal om fara för den kommunala självstyrelsen. Jag har visshet om att utskottet vid andra tillfällen inte följer den principen, utan att många gånger förut den kommunala självstyrelsen fått sitta emellan.

Enligt departementschefens uppgift skulle antalet anmälda arbetslösa nu uppgå till ej fullt 110,000 personer. Men man måste ju då ihågkomma, att bland dessa, som nu utnyttja nödhjälpsarbetena, finnas flera tusen säsongarbetare, som begagna detta tillfälle för att få ytterligare arbetsförtjänst. Förut har det ju alltid ansetts, att den högre arbetsförtjänst, som dessa säsongarbetare åtnjuta under sin ordinarie arbetsanställning, vore ersättning för den arbetslöshet, som särskilt under vintertiden deras yrken äro utsatta för. Detta sätt att bevilja arbetslöshetsbidrag har således för dessa kategorier möjliggjort en ökad årlig inkomst i jämförelse med förhållandena förr i världen.

Herr Oscar Olsson undrade, om jordbrukarna, som ju själva — det hade han hört — klagade över att deras egen näring så ovärdigt behandlades av statsmakterna, verkligen vore så cyniska, som han sade, att de nu ville utlämna dessa nödhjälpsarbetare åt samma ovärdiga behandling. Det är verkligen en underbar logik i herr Oscar Olssons fråga. Ty dessa förhållanden kunna ju rakt inte jämföras. Först då nödhjälpsarbetarnas dagsbetalning nedgår till samma procent under förkrigspriserna för grovarbete som priserna för jordbruksprodukter understiga förkrigspriserna, kan det ju bli tal om en rättvis jämförelse häremellan. Blev så förhållandet, att verkligen för nödhjälpsarbetare dagsverkspriset nedsattes lika mycket som jordbruksprodukternas förkrigspriser sjunkit, eller med 10 %, skulle herr Olsson säkerligen få se, att jordbrukarna hjälpte till att höja nödhjälpsarbetarnas löner, i samma mån som de även själva fingo sina inkomster ökade. Emellertid är det ju så, att socialdemokraterna hindra jordbrukarna att nå upp till samma ersättning för sina produkter som arbetarna få för sina prestationer vid nödhjälpsarbetena. Jordbrukarna få ju endast 90 % av förkrigspriserna för sina produkter, och de arbetslösa få 150 % för sitt arbete, således 50 % över förkrigspriserna på grovarbete.

Jag tycker, att dessa siffror tala för sig själva, herr Olsson, och man borde verkligen bjuda till att utjämna denna skillnad, så att jordbruksprodukternas priser sattes upp, innan man säger, att jordbrukarna äro cyniska, när de inte vilja vara med om att exempelvis bevilja över 3 miljoner kronor till arbetslöshetsberedskapshjälp, som kommer i nästa punkt. Där ha socialdemokraterna i all sin ekonomiska enfald begärt 30,000,000 kronor. Mot denna punkts anslag på 25 miljoner kronors anslag till verkligt nödhjälpsarbete har ingen jordbrukare yrkat avslag. I betraktande av dessa förhållanden kan sannerligen den politik, som socialdemokraterna föra mot jordbruket, kallas för samvetslös.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

I fråga om de uppgifter på arbetslöshetens storlek, som exempelvis anförts ifrån Genève, grundade på av fackföreningar i Sverige uppgivna siffror, som visa, att den uppgår till 24 % av den arbetande industriebefolkningen, får man verkligen fråga sig, om inte ändå i denna stora procentsiffra räknats in även sådana, som genom strejker — sådana som massastrejken m. fl. — själva av sagt sig arbetsmöjligheterna eller utan eget förvållande blivit arbetslösa genom sådana strejker. Är det verkligen så, att man tagit med även sådana, som ju anmälas i fackföreningarna och därigenom komma denna byrå i Genève tillhanda, är denna siffra 24 % högeligen missvisande.

Herr Nerman nämnde i sitt för övrigt vackra anförande, att skillnaden mellan bönderna och de arbetslösa var, att bonden ändå hade tak över huvudet och mat för dagen. Ja, herre, men huru länge? Huru länge kan det vara, om priserna skola bli oförändrade, att jordbrukarna ha den fördelen framför dessa andra arbetare, att de ha tak över huvudet och mat för dagen? Det är rakt inte omöjligt, om detta skall fortsätta, att herr Nerman får stort medhåll ifrån bondekretsar i tidens fullbordan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Herr Möller: Herr talman! Jag skall inte polemisera mot den siste ärade talaren i vidare mån än jag vill säga, att efter min mening en riksdagsman, som skall besluta i så allvarliga saker som dessa, inte har rättighet att vara så okunnig, som vissa uppgifter av herr Pålsson visade, att han uppenbarligen är. Han ifrågasätter, att i den arbetslöshetsprocent, som uppgives av fackföreningarna, äro inräknade de personer, som deltaga i strejk. Det finns en publikation, som kommer ut en gång i månaden i detta land och som heter »Sociala meddelanden». Det är inte en fackföreningspublikation, utan den utgives av socialstyrelsen. Där finns en detaljredogörelse för arbetslösheten under varje månad, och det är precis samma siffror som de, som anföras av internationella arbetsbyrån i Genève. Där kan herr Pålsson själv undersöka saken. Men jag har ju många gånger observerat, att herr Pålsson över huvud icke gör sig någon möda att taga reda på fakta, när han ändå med stor tvärsäkerhet här yttrar sig i olika ting.

Jag skall säga ett par ord om kontantlinjen och arbetslinjen. Jag hörde, att herr Rosén särskilt varnade för kontantlinjen, liksom även herr Carlsson i Gävle. Socialministern var inne på samma tema. Det är ju inte någon hemlighet, att socialdemokraterna i valet mellan arbetslinjen och kontantlinjen utan tvekan välja arbetslinjen. Men det är ju inte det valet, vi nu skola göra. Om vi skola välja mellan kontantlinjen och svältlinjen, så föredraga vi kontantlinjen, och det är det valet, vi stå inför. Alla teorier och alla känslor av obehag inför arbetslöshetshjälpens olika former ha ju inte kunnat förhindra, att det för närvarande är omkring 31,500, som *åtnjuta* kontantunderstöd. Det är ju en utveckling, som man inte kan undvika, ty hur man än ordnar med arbetslinjen i landet, kan icke, när arbetslösheten sväller i hög grad, arbete beredas åt mer än ett ganska obetydligt antal av samtliga arbetslösa. Det får

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

man finna sig i. Nu tror jag, om jag inte är illa underrättad, att det faktum, att arbetslöshetskommissionen verkligen har utsträckt kontanthjälpen, är herr socialministerns förtjänst i icke ringa grad. Jag tror, att han haft mer känsla för de arbetslösa än för faran av att även behöva tillgripa kontantunderstöd, då man inte har någon annan utväg att hjälpa de arbetslösa. Jag skall inte i övrigt yttra mig om den saken.

Herr socialministern anförde, att det står i den socialdemokratiska reservationen, att man vill avveckla arbetslöshetskommissionen och få ett förslag till eventuellt nytt organ för verksamhetens bedrivande. Ja, där står nu detta ord »eventuellt». Socialdemokraterna ha föreställt sig, att om man avvecklar arbetslöshetskommissionen och i stället anordnar arbetena som beredskapsarbeten och det följaktligen återstår endast en annan form för hjälpverksamheten, nämligen kontantunderstöd, detta kan ordnas genom en byrå i socialdepartementet. Utlämnande av kontantunderstöd från staten tillgår ju så, att kommunerna göra framställningar om statsbidrag för kontantunderstöd till arbetslösa, och vi mena, att om nödhjälpsarbetsinstitutionen avvecklas och ersättes med beredskapsarbeten, kan mycket väl begäran om kontantunderstöd, som inlämnas av kommunerna, prövas direkt i socialdepartementet. Det medför den betydande fördelen, att om det sitter en socialdemokratisk regering, som har att svara för arbetslöshetspolitiken, har den icke i denna specialfråga en överregering, vartill ju de borgerliga partierna ha upphöjt arbetslöshetskommissionen. Och när man har en borgerlig regering, äger den inte gentemot den socialdemokratiska kritiken här i kammaren den buffert, som arbetslöshetskommissionen nu utgör, utan i den mån man anser, att det begåtts missgrepp i arbetslöshetspolitiken, kan regeringen med större kraft ställas direkt till ansvar för sådana missgrepp. Jag för min del tror inte, att det behöver tillskapas ett nytt organ, men det kan möjligen behövas en ny tjänsteman, som får bereda dessa ärenden, om de arbetskrafter, socialdepartementet förfogar över, inte skulle komma att räcka till.

Vi ha ju inte tänkt oss, att avvecklingen av arbetslöshetskommissionen för närvarande skulle företagas med stor snabbhet, därför att det är klart, att arbetslöshetskommissionen skall avsluta de arbeten, som den bedriver, innan den kan avvecklas.

Men jag återkommer till den fråga, som jag ställde rörande principerna för gallringen bland de arbetslösa av dem, som få hjälp, och dem, som inte få hjälp. Jag kan inte erkänna, att det svar, som jag fick av herr statsrådet, är tillfredsställande. Det är visserligen sant, att kommunerna göra den individuella gallringen — om Andersson eller Pettersson skall ha hjälp — men det måste ske efter några allmänna direktiv. Tidigare har det i varje fall varit allmänna direktiv från arbetslöshetskommissionen beträffande utestängningen av vissa grupper o. s. v., som över huvud icke fingo ifrågakomma till arbetslöshetshjälp, och jag har svårt att för min del tro, att det icke även för närvarande tillämpas något allmänt direktiv, visserligen inte något riksdags- eller regeringsdirektiv, men direktiv utgångna från arbetslöshetskommissionen själv. Ty, mina herrar, det finns icke något resonligt skäl för att över 50,000 människor ständigt äro ohjälpta. Vi se, att under de fyra månader, som gått under detta år, rör det sig om en sådan siffra. Det kan inte vara på det sättet, att bland skaran av *hjälp sökande* 110,000 arbetslösa — ty hela antalet arbetslösa är ju större — 50,000 av dessa äro *ovärdiga* arbetslöshetshjälp. Och det kan knappast heller vara så, att icke hos dem skulle föreligga något verkligt hjälpbehov. Det skulle innebära en kolossal överskattning av de egna tillgångarna hos de arbetslösa. Jag frågade, om det möjligen var på det viset, att arbetslösheten växlade beträffande personerna i hög grad, så att somliga voro arbetslösa en vecka och andra en annan vecka och att därför aldrig något

verkligt hjälpbehov inträdde bland dem. Men det är väl knappast sannolikt nu, när arbetslösheten befinner sig i tillväxt, att personer, som bli avstängda från arbete på den allmänna arbetsmarknaden, ett tu tre få arbete, och det så är nya, som bli arbetslösa. Vi ha ju en siffra för hela detta år på över 100,000 hjälpsökande arbetslösa, och det är väl i stort sett, skulle jag tro, samma personer, som varit arbetslösa hela tiden, naturligtvis inte uteslutande samma personer men till rätt stor del desamma. Även om det är så, att det relativa antalet hjälpsökande har ökats, så säger det oss nästan ingenting. Under april 1931 var det bara 51.3 %, som blevo hjälpta, mot 54.6 % nu. Men det var då bara 19,000 ohjälpta. Nu är det över 50,000 ohjälpta i alla fall. Det är detta, man måste fästa avseende vid, då man bedömer dessa siffror, och det är för övrigt också det, som gör, att man behöver ett väsentligt större belopp, om man skall kunna tillgodose hjälpbehovet bland de arbetslösa, än det, som regeringen har föreslagit. Jag kan säga, att vi för vår del ha begärt på de två punkter, som behandlas vid dagens plenum, sammanlagt 55 miljoner kronor, 30 miljoner till beredskapsarbeten och 25 miljoner till arbetslöshetens bekämpande. Om det nu är så, att regeringen, när den räknar med ett belopp för nästa budgetår på 25 miljoner kronor, tänker sig en hjälpprocent ungefär lika stor som den nuvarande, skulle man ju, därest man vill utsträcka hjälpen till att komma samtliga hjälpsökande verkligen tillgodo, behöva taga i anspråk detta väsentligt större sammanlagda belopp, som efter förslag av socialdemokraterna behandlas i två utlåtanden på dagens föredragningslista.

Men som sagt, jag tycker, att man skulle kunnat få något bättre besked rörande principerna för gallringen. Ty är det så, att det inte finns några principer, utan kommunerna begära och arbetslöshetskommissionen bara prutar ned, och man därför är tvungen att utestänga en del, är det en politik, som vi inte kunna anse tillfredsställande.

Ja, herr talman, jag tycker, att man skulle kunna vinna något större klarhet på den punkten, än vi fått hittills under debatten. Jag tycker, att det är ett orimligt, för att inte säga outhärdligt tillstånd, om arbetslösheten skall fortsätta under hela detta år och man skall hjälpa på sin höjd 60 %. Vi ha 100,000 arbetslösa. Att man då hela året skall ha 40,000 människor, som inte erhålla någon hjälp, tycker jag är fullkomligt oresonligt. Jag har ju inte för avsikt att taga upp någon debatt om de ekonomiska systemen i detta sammanhang, men jag kan ju få säga så mycket, att vi betrakta de arbetslösa som i stort sett skuldlösa till deras läge. Det finns en och annan vagabond bland dem, men i stort sett äro de skuldlösa, och vi protestera emot att skuldlösa människor skola utsättas för de lidanden, som arbetslöshet i och för sig utgör men som blir så oändligt mycket svårare, då vederbörande personer icke kunna erhålla en nödtorftig hjälp från samhällets sida.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag kan inte inse, att det råder ett sådant motsatsförhållande i riksdagens ställning detta år till å ena sidan jordbrukets och övriga näringars skydd, å den andra till arbetslöshetens bekämpande och avhjälpande, som vissa socialdemokratiska talare här gjort gällande. I båda dessa fall söker man ju bereda arbetstillfällen för svenska armar, bereda avsättning inom eget land för svenska varor, och i andra avseenden så att säga skapa en säkerhetsventil för det överskott på arbetskraft, som finns. Det bör väl vara vår gemensamma strävan att genom vidtagande av åtgärder, som öka arbetstillfällena, minska arbetslösheten, och i dessa vargatider, när varje land stänger sina gränser för att självt få avsättning för sina egna varor, så tvingas man ju att vidta liknande åtgärder. De stödåtgärder, som vidtagits för jordbrukets och även övriga näringars skydd, bli ju i sista hand inte annat än en

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

hjälp till de arbetslösa, i varje fall en åtgärd, som minskar arbetslösheten. Jag kan därför inte förstå, varför man riktar så grava anmärkningar mot de åtgärder, som i sådana avseenden vidtagits. Tyvärr är det ju likväl så, att man inte på den vägen kan avhjälpa hela arbetslösheten för närvarande, utan även andra åtgärder måste vidtagas. Vi ha ju haft att dragas med en konstant arbetslöshet under många år, som under senaste året avsevärt ökats. Den väg till arbetslöshetens bekämpande, som vi under de gångna åren beträtt, har dock i förhållande till andra länders åtgärder visat sig ganska lyckosam, även om man kanske får medge, att den för åtskilliga syns ganska hård. Men förhållandena äro ju sådana, att det inte är möjligt att få någon anpassning, om inte åtgärderna äro av den beskaffenhet, att de tvinga fram anpassning, och det måste man tänka på även i dessa avseenden. Därför är det inte möjligt att hålla arbetslönerna vid reservarbetena på en sådan höjd, att dessa konkurrera med arbeten i den öppna marknaden. Direktiv i den riktningen ha ju de svenska statsmakterna tidigare gått in för. I den reservation, under tecknad i första rummet av herr Bergqvist, som är fogad till statsutskottets utlåtande, framhållas ju särskilt dessa synpunkter. Det är framför allt, när det gäller jordbruk och skogsarbete, som man önskar, att reservarbetena inte alltför starkt skola konkurrera. Den förste talaren i denna debatt betecknade också dessa arbeten såsom dyra och onödiga och ur ekonomisk synpunkt mindre försvarbara. Har man verkligen dessa åsikter, så bör man väl bidra till, att inte arbeten av denna beskaffenhet uppehållas i större omfattning än som nödvändigtvis behövs. Men då bör man heller inte motarbeta åtgärderna att öka arbetstillfällena inom det fria näringslivet; endast på den vägen kunna vi nämligen nå mindre arbetslöshet.

I fråga om principerna för de åtgärder, som av statsmakterna böra vidtagas för att bekämpa arbetslösheten, har jag i stort sett inga önskemål, som gå utöver vad som tidigare tillämpats. Jag anser, att dessa principer i stort sett tillgodose de, om inte önskemål, så i varje fall de fordringar, som man rättvisligen kan ställa på statsmakterna. Ty det är ju inte möjligt för staten eller kommunerna att skaffa arbete till hela den mängd arbetslösa, som nu finnes, 110,000. Det låter sig inte göra. Även under normala förhållanden, innan vi hade statistik i dessa avseenden, innan vårt land var industrialiserat i samma utsträckning som nu, fanns det säkerligen rätt många arbetslösa, kanske mera så kallade säsongarbetslösa, men i varje fall ett stort antal. Statistiken är bara nu noggrannare än vad den tidigare varit, och det torde inte vara möjligt för statsmakterna att bereda arbete för alla arbetslösa, hur önskvärt det än vore.

För övrigt bedriver ju staten en mängd allmänna arbeten utom dem, som ingå under denna rubrik. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet redogjorde vid riksdagens början för dessa förhållanden. Han påvisade då vilka avsevärda belopp i den föreliggande budgeten som skulle användas till allmänna arbeten. Jag kan därför inte inse, herr talman, att man nu kan frångå de principer, som hittills varit tillämpade vid arbetslöshetens bekämpande, även om jag skulle önska, att man iakttog större smidighet vid anpassningen av arbetslönerna till den fria marknaden och tog hänsyn till de åtgärder, som av vissa kommuner vidtagits för arbetslöshetens bekämpande inom dessa kommuner. Ävenledes skulle jag önska, särskilt med hänsyn till, att arbetslösheten numera omfattar såväl jordbruk som skogsbruk, att någon sakkunskap på dessa områden vore representerad i arbetslöshetskommissionen. Detta har emellertid utskottet avböjt, men i en reservation till utlåtandet ha dessa synpunkter upptagits.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Bergqvist m. fl.

Herr **Holmgren**: Herr talman! En kategori av arbetare, som enligt min mening intar en särskilt ogynnsam ställning, om de bli arbetslösa, är kontorsfolk, bankfolk, affärsanställda, alla slags maskinskrivare och så vidare, i korthet således pennans och skrivmaskinens arbetare. Om jag inte är oriktigt underrättad, så har man för närvarande inte stort annat arbete än grov- arbete att erbjuda dessa, grovarbete, för vilket de inte äro tränade och således odugliga eller olämpliga. Det har särskilt av herr Ström i debatten med styrka framhållits, att man inte annat än i yttersta nödfall bör lämna kontantunderstöd utan att kräva en arbetsprestation för detta, och därför talade både praktiska och principiella skäl. För min del är jag av fullkomligt samma mening. Jag frågar mig då, om det inte finns någon möjlighet att bereda lämpligt arbete åt kontorsfolk. Jag tycker, att det bör finnas någon sådan möjlighet. Vid statliga institutioner, vid kommunala institutioner av alla slag har man ett stort behov av arbetskraft av typen kontorspersonal, vilket inte kan tillfredsställas med de anslag till avlöning av personal, som finnas. Vare sig det gäller varaktigt eller mera tillfälligt behov av denna art, varför inte begagna arbetslös kontorspersonal till att utföra sådana arbeten? Man bör ge tillfälle åt alla statsinstitutioner, alla sjukhus, alla kommunala institutioner, en hel del föreningar och så vidare att anmäla, i vilken utsträckning de kunna bereda arbete åt arbetslös kontorspersonal, vilkas löner då skulle bestridas ur anslaget till bekämpande av arbetslösheten. Med nödig kontroll skulle säkerligen på det sättet ett tillfredsställande arbete för en tid framåt kunna beredas åtskilliga tusental arbetslösa av denna kategori. Då jag ser socialministern närvarande, ber jag på det enträgnaste, att han måtte ta detta under övervägande.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Herr **Bergström, Albert**: Jag skall inte i någon vidare mån ingå på frågan i dess stora drag, jag skall endast med några siffror söka belysa en sida av problemet, som herr Fredrik Ström också berörde i sitt anförande. De siffror, som jag anför, tar jag i runda tal — om de inte skulle vara precis exakta, inverkar det inte på proportionen.

I reservarbeten i arbetslöshetskommissionens egen regi äro anställda i runt tal 14,000 arbetare, med statsbidrag kontantunderstödda äro 25,000, i statskommunala arbeten sysselsatta 4,000, i kommunernas egna reservarbeten anställda 11,000 och med enbart kommunala medel kontantunderstödda 7,000. Alltså äro, som förut sagts, de understödda arbetslösa 61,000 av 111,000 hjälpsökande arbetslösa, det vill säga det är ungefär 50,000, som icke äro hjälpta. Till dessa 50,000 komma också några tiotusental arbetslösa, som icke äro anmälda hos arbetslöshetskommissionen. Man kan således säkert beräkna hela antalet av denna kategori icke hjälpta till 70,000—80,000, och av dessa måste givetvis en hel del anlita kommunernas fattigvård. Då få vi inte glömma, att kommunerna även avsevärt få bidraga till att hjälpa de arbetslösa, som äro understödda av statsmedel. Åtskilliga belopp utbetalas exempelvis av kommunerna till hjälp åt de arbetslösa, som äro anställda i statens reservarbeten, till utrustning m. m. Dessutom betala ju kommunerna i regel hälften av det kontanta understödet, och man kan väl också beräkna kostnaderna för kommunernas del för de statligt kommunala reservarbetena till en tredjedel. På detta sätt räknat ha kommunerna att bestrida kostnaderna, dels för egna reservarbeten och för egna utbetalda kontantunderstöd till sammanlagt 20,000 arbetslösa, dels ungefär hälften av de med bidrag av statsmedel utgivna kontantunderstöden, alltså till halva antalet sålunda understödda, eller 12,500. Räknar man så en tredjedel av kostnaderna för de statskommunala arbetena, så blir det arbetslöner till ungefär 1,300 arbetare, vartill också kommer materialkostnaden. Kommunerna ha alltså på sin del att understödja 33,800 ar-

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

betare, under det staten efter denna beräkning hjälper 29,000. Nu kunna dessa beräkningar rubbas litet genom att en del kommuner få av staten något mer än hälften som hjälp till det kontanta understödet och kanske också med något mindre än en tredjedel bidraga till kostnaderna för de statligt kommunala arbetena. Men till vad kommunerna sålunda själva få bidraga med, kommer hjälpen till de icke på annat sätt hjälpta 50,000 och de åtminstone några tiotusental andra arbetslösa, som icke äro anmälda hos arbetslöshetskommissionen. Då ha kommunerna alltså på sin lott 100,000 arbetslösa ungefär.

När frågan var före i riksdagen för ett par månader sedan om sänkning av statens bidrag till underhållskostnader för vissa sjukvårdsanstalter, rådde bland de olika partierna god enighet därom, att staten icke skulle låta kommunerna bära största bördorna av kristidens svårigheter. Men det synes mig, som om man inte tillräckligt beaktat de utomordentliga bördor, som påläggas åtminstone vissa kommuner, genom att staten påtar sig en så liten del av kostnaderna för arbetslöshetens lindrande i förhållande till antalet arbetslösa.

Av det mycket stora antal arbetare, som sedan slutet av förra året blivit utan sysselsättning och förtjänst, har en stor del hittills hjälpligt kunnat dra sig fram med de reservtillgångar, som en mindre löntagare möjligen kan ha. Dessa arbetare komma inte genast och anmäla sig till understöd, men så småningom ta reservtillgångarna slut, och när alla hjälpkällor ha sinat nödgas även dessa arbetare begära hjälp av det allmänna. Då sådan inte står att få, varken av kommunala eller statliga arbetslöshetsmedel, så måste hjälp begäras av fattigvården, och sådan hjälp måste ges av kommunen ensam. Den ekonomiska pressen på kommunerna kommer, såvitt jag förstår, att mycket kraftigt ökas under det närmaste halvåret.

Det är endast den saken jag velat fästa i synnerhet kommunalmännens uppmärksamhet på. För övrigt ber jag, herr talman, att få ansluta mig till herr Oscar Olssons m. fl. reservation.

Herr Pålsson: Herr talman! För den som bevittnade herr Möllers explosion måste det vara enbart angenämt att höra huru ofta numera herr Möller bringas ur jämvikt. Det är nerverna, herr Möller, som äro angripna. Jag förstår därför mycket väl, att herr Möller med avsikt missförstod den fråga, som låg i mitt yttrande. Men att jag framställde den beror på, att departementschefen, såsom framgår av sidan 18 i utlåtandet, har citerat »en redogörelse, som återfinnes i en genom internationella arbetsbyrån i Genève utgiven, i dagarna utkommen publikation», av vilken skulle framgå, »att antalet arbetslösa enligt fackföreningarnas siffror i Sverige uppgår till omkring 24 procent av arbetarantalet». Dessa siffror ha alltså inte kommit fram från statistiskt ansvarigt håll utan ha lämnats av fackföreningarna i Sverige. Jag tycker att det är underligt, att de fått inflyta i en publikation från en sådan ansedd institution som internationella arbetsbyrån i Genève. Kanske inte densamma är så ansedd som jag trott. Detta har, som sagt, föranlett min fråga till herr Möller, och den lydde: inräknas i dessa 24 procent, som är ett rätt stort antal av Sveriges arbetare, även sådana, som blivit arbetslösa genom strejker, där de själva avsagt sig arbetet eller följden därav. Jag nämnde därvid massastrejken, ty det är helt naturligt, att genom densamma åtskilliga andra blivit arbetslösa än de, som själva inställt arbetet. Men på den frågan fick jag inte något svar av herr Möller.

Beträffande herr Möllers bedömande av mitt riksdagsarbete som ju nödvändigtvis även måste bestå i polemik mot herr Möller får jag säga, att jag är en mycket sval beundrare av herr Möllers riksdagsarbete, troligen mycket svalare än herr Möller själv. Men jag ser genom detta, hur långt man kan kom-

ma här i världen, om man kan vända upp och ner på siffror efter behag och fallenhet.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

Herr Löfgren: Herr talman! Jag är väsentligen förekommen genom ett yttrande av herr Holmgren. Redan i årets remissdebatt hade jag anledning framhålla samma synpunkter beträffande önskvärdheten av att lämna hjälp till det stora antal arbetslösa, som tillhöra ifrågavarande samhällsskikt, de så kallade intellektuella, såsom kontorsanställda, ingenjörer med flera, vilka också de i synnerligen hög grad hårt och oförskyllt drabbats av de senaste årens kriser. Jag instämmer således i herr Holmgrens vädjan till socialministern, och jag är säker på, att denne på allt sätt, som är honom möjligt, vill söka behjätta den. Men jag fäster samtidigt uppmärksamheten på, att enahanda önskemål och synpunkter med vissa uppslag till hur saken skulle kunna ordnas ha anförts i en motion i andra kammaren av herr Mogård. Om yrkandet i denna motion säger nu utskottet på sidan 24: »Vad slutligen beträffar den av herr Mogård väckta motionen, II: 42, vill utskottet framhålla, att, enligt vad erfarenheten visat, de i motionen framförda önskemålen kunna tillgodoses med nu gällande direktiv.» För min del hade jag verkligen utgått ifrån, att en av anledningarna till att nämnda kategorier lämnats, om inte lottlösa, så i varje fall sämre lottade, var den, att direktiven för arbetslöshetskommissionen voro alltför snäva. Nu säger utskottet motsatsen, och man får med all erkänsla inkassera det medgivandet, att arbetslöshetskommissionens verksamhet gäller också de grupper av arbetslösa, varom jag nu talar. Men så mycket hellre tycker man, att det inte borde vara något hinder utan lämpligt och önskvärt, att man samtidigt uttryckligen säger ifrån, att allt bör göras för att i möjlig utsträckning — jag medger att svårigheterna äro stora — bereda lämpligt arbete även åt de nämnda kategorierna av arbetslösa. Det är en rimlig fordran, synes det mig, från deras sida, och det vore en enkel gärd av rättvisa från samhället gentemot *alla* dess medlemmar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka, att på sidan 24, punkt 4, som just behandlar herr Mogårds motion, punkten måtte avslutas med några ord av följande innehåll: »Utskottet förväntar jämväl, att arbetslöshetskommissionen i den utsträckning, som finnes möjlig, tillmötesgår de önskemål, som i motionen framförts.»

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort, eftersom herr Möller redan har, i den mån det kunnat vara av behovet påkallat, påvisat de missuppfattningar, som kunna ha uppstått efter mitt första anförande, rörande dels det självklara förhållandet, vilket även socialdemokraterna medge, att kontantunderstöd endast bör tillgripas i sista hand, och dels den eventuella ersättningen av arbetslöshetskommissionen, en punkt, som herr socialministern syntes ha missuppfattat.

Vad som föranledde mig att begära ordet var egentligen herr andre vice talmannens anförande. Han sade i sin replik mot mig, att om reservarbeten ur ekonomisk synpunkt och enligt socialdemokratisk uppfattning äro så undermåliga, så vore det naturligt, att man gjorde dem så överflödiga som möjligt i arbetslöshetspolitiken. Ja, det äro vi alldeles överens om. Herrar Rosén och Holmgren ha ju också från olika synpunkter bidragit till belysningen av dessa reservarbeten, därmed mycket starkt, såvitt jag förstår, understrykande de synpunkter, som jag framfört. Men sedan menade herr andre vice talmannen, att om socialdemokraterna verkligen hade denna önskan, så borde de gå den väg, som han med medreservanter anvisat i reservationen till nästa utskottsutlåtande. Motiveringen härför är, att man icke borde genom framkonstruerade statsarbeten, vid vilka erbjödes »avtalsenliga löner», förrycka ar-

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.

(Forts.)

betsmarknadens anpassning efter det allmänna ekonomiska läget. Men tänker man då på den näringsgren, som han är speciellt intresserad av och beträffande vilken han haft så många anföranden och förslag, så menar jag, att man skulle kunna vänta, att han även borde avböja statsåtgärder, som hindra den näringsgrenens anpassning efter det allmänna ekonomiska läget. Det skulle emellertid enligt min mening vara ett cyniskt resonemang för jordbrukarna, och därför anser jag också, att det är ett cyniskt resonemang för de arbetslösa. Resonemanget är precis lika omöjligt på båda hållen. Och jag vill fästa herr andre vice talmannens uppmärksamhet på, att socialdemokraterna i samband med denna motion också tänkt på jordbrukarna och velat hjälpa dem. Man har velat hjälpa de jordbrukare, som omöjligt själva kunna hjälpa sig och som nu hotas att kastas ut från sina små ställen.

Det är emellertid rätt egendomligt att från bondehåll höra dessa jämförelser mellan arbetslösa arbetare å ena sidan och jordbrukare över huvud, inberäknat godsägare, stora hemmansägare och så vidare, å den andra. Herr andre vice talmannen säger exempelvis under debatten rent ut utan någon tvekan, att det gäller samma sak för jordbrukarna och för de arbetslösa arbetarna, och vad det gäller för dem är att få avsättning för deras varor inom landet, de arbetslösa arbetarna för sin arbetskraft och jordbrukarna för sina produkter. Men, herr vice talman, det är väl ändå någon skillnad på den kännning, som herr vice talmannen, jordbruksministern och stora godsägare och jordbrukare här i landet ha av nödläget, och den, som de arbetslösa arbetarna ha. Det är väl ändå inte samma sak. Vi skola väl hålla oss till den fråga det här rör och göra rimliga jämförelser.

Socialdemokraterna vilja ytterligare påpeka, att de här inte gå fram i ensidigt klassintresse. Socialdemokraterna gå fram just för de mest behövande, som inte kunna reda sig på egen hand och inte ha några tillgångar att falla tillbaka på. Vilja inte jordbrukarna förstå, att det är skillnad på en besutten jordägare, låt vara att han har det svårt för ögonblicket, och en arbetslös jordbruksarbetare eller industriarbetare, så kan jag inte hjälpa det. Men jag misstänker, att folk i allmänhet begriper, att det är en skillnad i det hänseendet. Jag kan inte inse, att det på något sätt har under debatten framkommit några sakskaäl, som tala emot den hållning, som är intagen i den av mig m. fl. undertecknade reservationen.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr Trygger: Ja, herr talman, jag skall blott säga några ord. Jag har vid så många tillfällen yttrat mig i den här frågan, att jag kan ej komma med något nytt. Jag har blivit allt mer bestyrkt i min uppfattning, att det finnes intet område, på vilket den svenska inrikespolitiken har visat sig så lycklig som just på detta, och om vi jämföra vad som har skett i Sverige med vad som har skett i utlandet med avseende å behandlingen av arbetslöshetsfrågan, tror jag, att alla, som ha sakkunskap, måste erkänna, att Sverige har på ett utmärkt sätt fyllt denna uppgift, d. v. s. har å ena sidan beaktat det hjälpbehov, som har förefunnits, och tillfredsställt det på ett humant sätt, och å andra sidan icke handlat så, att vi ha rubbat vår ekonomi. Och vad den sista frågan beträffar, är plikten att iakttaga varsamhet för närvarande större än någonsin.

Herr talman! Jag skall be att få inskränka mig till att yrka bifall till herr Bergqvists reservation.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! Det är med en viss tvekan, som jag här i dag begär ordet för att framföra några synpunkter i det nu föredragna ärendet rörande anslag till arbetslöshetens bekämpande, och det är där-

för, att den kännedom, som jag har om dessa frågor, verkar i vissa avseenden besvärande med hänsyn till en del mindre vederhäftiga uttalanden, som här i dag ha gjorts. Jag syftar härvidlag närmast på herr Rosén och herr Pålsson. Jag skall sedermera längre fram komma till deras framställningar.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Beträffande läget i arbetslöshetsavseende så är det ju så, att de förhoppningar, som vi alla hyste, att läget, när vi kommo fram på vårkanten i år, skulle lättas, konjunkturerna förbättras och de varje månad dittills stigande arbetslöshetssiffrorna minskas, ha svikits. Vi ha fått konstatera, hurusom detta icke har inträffat, och det finnes i detta nu — som jag har haft tillfälle att en gång tidigare framhålla i en annan debatt, om statsbeställning av gatsten — icke en enda ljuspunkt på arbetsmarknaden, som tyder på, att vi denna gång nu ha nått botten, såvida jag icke får tolka vad jag nu skall meddela som en sådan ljuspunkt, som ett konstaterande av att det har blivit en viss bättre arbetstillgång nu fram på våren. Av de rapporter, som ha inkommit till arbetslöshetskommissionen under de dagar, som gått under denna månad, d. v. s. under juni och som omfatta maj, har det nämligen visat sig, att vid en sammanräkning av 150 rapporter, som inkommit från lika många kommuner, vid en jämförelse beträffande arbetslöshetssiffran i dessa kommuner mellan det uppgivna antalet för maj och april en minskning förefinnes av cirka 2,500 personer. Då det emellertid återstår icke mindre än 600 rapportlämnande kommuner, så vet man ej, om samma skillnad föreligger beträffande de återstående, men man hoppas, att så skall bli fallet.

Under överläggningen här i dag har det framställts ett par frågor närmast av min partikamrat Möller, som jag skulle vilja säga ett par ord om, därför att det är ju ingen tvekan därom, att han har vidrört en mycket ömtålig punkt i det nuvarande systemet för hjälp till de oförvällat arbetslösa personerna i vårt land. Herr Möller frågade nämligen vilka principer som tillämpas vid gallringen av de arbetslösa. Det har uppvisats, att cirka 56 procent av de anmälda voro hjälpta, och att alltså 44 procent voro ohjälpta. Jag skulle naturligtvis här kunna giva en mycket ingående och detaljerad skildring av hur det förhåller sig på detta område, men det medgiver ej tiden. Jag skall emellertid i korthet antyda, hur de rent praktiska förhållandena te sig på området.

Det är ju så, att det enklaste vore, ifall man kunnat ställa till kommunernas förfogande hjälp i den utsträckning, som det anmälda antalet arbetslösa uppvisar, men det sker ju mycket sällan. Saken är ju nämligen den — därom tror jag vi alla äro ense — att i första hand arbete skall beredas. I andra hand lämnas statsbidrag till kontantunderstöd. Kommunerna ha under innevarande vinter begärt arbetsplatser i en sådan omfattning, att i stället för att kommissionen i dag har sysselsatta cirka 14,000 personer, i egna cirka 175 arbetsföretag, hade det säkerligen behövts arbetsplatser till ett antal av mellan 40 och 50,000, ifall alla kommuners på denna punkt ingivna framställningar skulle kunnat bifallas. Det är på detta område som på andra, att man får ransonera med de alltid knappa tillgångarna, och när en kommun, såsom det har skett, begär 500 arbetsplatser på en gång, så förstår var och en, att det är alldeles nödvändigt att åtminstone för tillfället ransonera dessa anspråk. Det tar mycket lång tid, innan man hinner igångsätta ett arbete, som kan sysselsätta så mycket folk, och därför får man taga dessa placeringar i intervaller.

Sedan kommer nästa problem, i vad mån vederbörande kommun kan taga dessa platser i anspråk på de villkor, som bjudas, och då äro skiftande resultat att notera. När det begärts 5,000 platser, har kommissionen kanske kunnat giva 500, alltså endast 10 procent av det begärda antalet, detta beroende på arbetslöshetens katastrofala omfattning. Det förhåller sig på följande sätt, att kommissionen själv genom ett cirkulär i oktober föregående år till kommunerna har förklarat, att läget dittills utvecklats på ett sådant sätt, att det ej var möj-

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

ligt att anskaffa arbete i tillräcklig omfattning, utan att det blev nödvändigt för kommunerna att till prövning upptaga frågan om anordnande av kontantunderstöd och igångsättande av statskommunala arbetsföretag, och att kommissionen därför vore villig att medgiva bidrag till dessa båda olika hjälpformer. Då har inträffat vad man visste skulle ske, att en del kommuner sade, att de inte ville använda den ena hjälpformen. Många åter ha begärt att få platser vid av kommissionen direkt anordnade företag, men då det gäller kontantunderstöd, så förhåller det sig så, att under tiden från september 1914 till juni 1921 gällde i författningsväg den bestämmelsen, att kommunerna hade själva rätt att sätta igång understödsverksamhet utan att fråga någon därom, och man rekviderade endast i efterskott genom vederbörande länsstyrelse det statsbidrag, uppgående till 50 procent av utbetalade belopp, som kommunerna förskotterat till understödsverksamhet. Från och med 1921 genomförde riksdagen den bestämmelsen, att kommunerna icke fingo automatiskt rekquirera bidrag i efterskott, utan de måste inhämta medgivande från kommissionen, därför att man önskade i förväg känna till de engagemang, som staten iklädde sig. Under understödsverksheten 1920—23 tillämpades alltid den bestämmelsen, att en kommun, som fick rätt att bedriva understödsverksamhet med bidrag av statsmedel, fick själv avgöra till huru många detta skulle utgå, och man hade där endast den begränsningen, att kommunen ju alltid skulle betala minst 50 procent av den sammanlagda kostnaden. Under den understödsverksamhet, som bedrivits föregående år och som särskilt under nuvarande vinter haft en relativt stor omfattning, har följande restriktiva moment tillämpats, att kommissionen alltid bestämmer det antal personer i varje kommun, som med rätt till statsbidrag kunna uppbära understöd. Det är naturligtvis en begränsning, och när det gäller preciserandet av detta antal i varje kommun, som skall få understöd, så läggas naturligtvis en mängd olika synpunkter till grund för antalets bestämmande. Det är kanske riktigt att säga, att dessa synpunkter äro ej lika ens för två kommuner, utan det är så, att kommissionen, med sin kännedom om hur verksamheten skötes på ett ställe och inom en kommun, kanske lägger andra synpunkter på saken än i en annan, där man har andra erfarenheter, och regeln är nog den, att om en kommun inte själv begär ett antal, som kommissionen finner tillfredsställande, så kan det hända, att beloppet nedsättes. I varje fall är det vanligt, att om kommunen ej begär något visst antal, så bestämmer alltid kommissionen ett sådant. En viss begränsning göres sålunda, och kommunen får inom ramen av detta antal utvälja de mest behövande, och det är nog ingen tvekan därom, att det kan uppstå svårigheter för att få det antal understödsplatser, som medgivits, att räcka till för alla dem, som äro behövande. Men här vill jag tillägga, att det förfaringssättet användes också, att om kommunen själv finner, att antalet är otillräckligt, så framställer kommunen begäran om att få det höjt, och det har förekommit ganska ofta även under loppet av löpande månad, att kommuner ha fått ett ökat antal understödsplatser, och beträffande själva principen, att ett visst antal skall fastställas, ha kommunerna aldrig framställt några erinringar utan till och med förklarat, att det kan vara en förmån även för dem att på detta sätt få göra ett urval inom en bestämd antals- och kostnadsram. Men klart är, att olika meningar kunna framföras angående detta problem. Så länge det är behovsprincipen, som skall läggas till grund för frågan, huruvida hjälp skall givas eller ej, så kan man anlägga en mängd olika synpunkter på problemet.

Vidare är det ju så, att det även under stora arbetslöshetstider finnes en viss rörlighet bland de anmälda, så att en del av det antal, som nu ej erhåller hjälp, utgör nog en cirkulerande grupp och består inte av samma personer, som gått arbetslösa under lång tid, utan åtminstone på en hel del ställen, där man har en arbetsmarknad, som är mera differentierad, förekommer omväxling, så att en

del av dem, som för tillfället äro ohjälpta, utgöra nyblivna arbetslösa. Motsatsen inträffar också, ty på detta område är det ju så, att de mest skiftande förhållanden förekomma och därför kan man ej fastslå en princip, som är tillämplig utan vidare i alla väder. Ur kommissionens synpunkt har det varit enklast och lättast, om kommissionen kunnat ställa ett obegränsat antal platser till förfogande framför allt vid arbetena, och jag finner det vara en ytterst glädjande företeelse att i dag kunna konstatera, att man från alla håll uttalat sig för att hjälpen hellre bör lämnas i form av arbetstillfällen än genom understöd, och jag tror, att man kan säga, att det är kommunernas uppfattning också, att sakerna böra ordnas på det sättet, liksom den uppfattningen också i betydande utsträckning delas av de hjälpbehövande själva. Sedan har man naturligtvis alltid olika uppfattningar om själva de arbetsvillkor, som skola tillämpas, då arbete erbjödes. Det känna vi alla alltför väl till.

Vidare framställde herr Möller även en förfrågan om vilka yrkesgrupper som äro avstängda från hjälp och varför dessa avstängningar fortfarande skola tillämpas. Jag vill härtill meddela, att när kommissionen 1922 genomförde den stora avstängningen, som uteslöt kvinnor, lantarbetare, fiskare och andra grovarbetare på landsbygden, andra sommarsäsongarbetare utan försörjningsplikt och sedermera alla icke försörjningspliktiga så var förhållandet litet annorlunda än nu, i det att många tecken tydde på, att man gick emot en förbättrad konjunktur på arbetsmarknaden. Dessa grupper ha icke stått avstängda sedan dess, ty år 1924 beslöt kommissionen, att följande som säsongbetonade ansedda yrkesgrupper skulle som regel stå utanför den pågående hjälpverksamheten, nämligen: skogs-, flottnings-, lant-, byggnads-, tegelbruks-, hamn- och stuveri arbetare, men kommissionen meddelade i samband härmed, att alla kommuner, där det förekom arbetslöshet och hjälpbehov inom dessa grupper, fingo göra speciell framställning om hjälp även för dessa. Så har skett under alla dessa år i dispensväg, visserligen ej i vidare stor omfattning, beroende på att framställningar ofta ej inkommit, men i fråga om tiden närmast från och med 1930 års början, då den nu pågående stora arbetslösheten satte in, har ju riksdagen själv beträffande skogs- och flottningsarbetarna — genom ett uttalande i maj månad föregående år, då vi behandlade dessa anslagsfrågor — beslutat, att skogs- och flottningsarbetare skulle likställas med övriga arbetargrupper, och vid den behandling av dessa frågor, som riksdagen ägnade Kungl. Maj:ts proposition, vilken behandlades i februari innevarande år, om ökat anslag till verksamheten, gjorde riksdagen ett direkt uttalande, att även lantarbetarna borde jämsställas med alla andra grupper, och i detta nu är det alltså rent formellt endast byggnads-, tegelbruks-, hamn- och stuveri arbetare, som äro avstängda från arbetslöshetshjälp, och för dessa grupper tillämpas alltså dispensförfarandet, som i regel så handlägges, att varje kommun, som gör framställning därom, får sådan dispens. Och jag är den första att erkänna att något egentligt behov av att bibehålla detta dispensförfarande ej föreligger, därför att kommunerna i regel få dispenser för hela det antal de begära, och man kunde därför mycket väl avskaffa även denna återstående rest av ett förfaringsätt, som tillämpades under år med mera normala konjunkturförhållanden på marknaden. Å andra sidan tror jag ej heller, att det har någon större praktisk betydelse, ty i allmänhet uppgiva kommunerna det antal, för vilka de vilja ha dispens, nämligen det antal, som anmält sig som arbetslösa hos dem, och det medges i regel. Det förekommer dock även, att en viss gräns sättes, när en kommun begär ett obegränsat antal.

Ja, det är nu några upplysningar, som jag velat lämna, och jag övergår nu till att säga några ord om vad herr Rosén anförde, ty det stämmer absolut ej med de erfarenheter, som gjorts i kommissionen, som dagligen sysslar med

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

dessa problem. Det gäller närmast påståendet, att det finnes så gott om arbetstillfällen i övre Norrbotten, att man ej behöver därifrån skicka några arbetslösa, framför allt ej söderut. Förhållandet är, att i detta nu har Nedertorneå landskommun, Råneå, Töre och Kalix understöd för ett antal personer, som sammanlagt uppgår till 800 à 1,000, och jag tror att ingen skulle vara mera tillfredsställd än arbetslöshetskommissionen och jämväl kommunerna, om man kunde få fram arbetsobjekt, som möjliggjorde, att man kunde minska eller helt och hållet avveckla den nu pågående understödsverksamheten. Det är möjligt, att det kan gå för sig under sommaren, då ju utomhusarbeten kunna åstadkommas i större omfattning, men alla teknici — och kommunerna själva medgiva detta — förklara, att det i varje fall under vintern ej är möjligt att där uppe anskaffa arbetstillfällen i sådan omfattning, att understödsverksamheten kan undvikas. Här måste jag citera vad fackmännen anföra, och kommissionens arbetschef har berest dessa trakter och med ljus och lykta sökt efter arbetstillfällen, för att man skulle kunna undvika en understödsverksamhet, som ej heller kommunerna själva äro intresserade av. Arbetschefen kom tillbaka och meddelade, att stora svårigheter förefunnos att uppdriva lämpliga arbetsobjekt. Kommissionen står ju i förbindelse praktiskt taget med alla de vägingenjörer, som äro detacherade hos länsstyrelserna, och de ställa ju vanligen lämpliga arbetsförslag till förfogande. Jag tror, att ingen vore tacksammare än arbetslöshetskommissionen, om herr Rosén beträffande ett län utanför hans eget kunde uppvisa några av honom påstådda befintliga arbetstillfällen, ty då skulle de genast komma att tagas i anspråk precis på samma sätt som det antagligen kommer att ske i herr Roséns eget län, sedan den blidare årstiden nu har möjliggjort, att där befintliga arbeten av i huvudsak sommarnatur komma till utförande. De placeringar, som på grund av anförda skäl måste ske av arbetslösa från Norrbotten söderut, äro naturligtvis alltid tråkiga, och det vore bäst, om man kunde undvika dem därför, att det finnes tillräckligt många kommuner, som göra framställning om placering av arbetslösa även söderut, men det är ett försök att avväga eller att ransonera tillgångarna för att i någon mån kunna bifalla kommunernas i norra Sverige ideliga framställningar om att erhålla några platser, speciellt för icke familjeförsörjare, och när man anför, att detta är så kolossalt dyrbart och oekonomiskt, så måste jag på den punkten säga, att kostnaderna kan knappast vara avgörande. Herrarna ha i Kungl. Maj:ts proposition nr 50 sid. 26 en detaljerad redovisning för vad dessa resor årligen kostat från 1926 till 1931 års slut, och kostnaderna ligga mellan 2.4 och 3 procent av kommissionens bruttoutgifter, eller, uträknat per utförda dagsverken, till mellan 13 och 19 öre för dagsverke, och det är ju i huvudsak utgifter, som komma statsjärnvägarna till del, så jag tror ej, att man kan på grund av resekostnaderna anse, att systemet är olämpligt.

De andra, sociala synpunkterna, som även av herr Rosén anfördes, äro naturligtvis mycket mer vägande, d. v. s. att folk måste placeras långt bort från sin hembygd och förläggas i tillfälligt uppförda eller förhyrda bostäder, men detta är tyvärr en svårighet, som vidlåder vilken form av arbetslinje som helst. Och alla, som syssla med dessa ting, skola komma underfund med, att det finnes ingen möjlighet att anordna arbete i varje kommun, som drabbas av de svårigheter, som arbetslösheten medför.

Nu har statsutskottet i det föreliggande utlåtandet gjort ett uttalande, som syftar på att understödsverksamheten om möjligt skall begränsas och arbetslinjen skall skjutas fram i första rummet. Jag konstaterar även att alla här i dag äro eniga om att arbetslinjen skall skjutas fram i första rummet, och vad understödsverksamheten med statsbidrag beträffar, så tycker jag ej, att man trots dess relativt stora omfattning för närvarande jämfört med föregående år har någon som helst anled-

ning till bekymmer, därför att det förhåller sig så, att statens arbetslöshetsunderstöd av kontantnatur till arbetslösa har under de sista 3 och 4 månaderna uppgått till ungefär samma belopp per månad; mellan 450 och 500 tusen kronor, som den största arbetslöshetsförsäkringskassan, nämligen metallarbetarnas, i vårt land har utbetalat, och så länge det ej är värre, så kunna vi ej säga, att det för landets vidkommande uppgår till några ruinerande belopp. Men det ligger så till, att understödverksamheten alltid måste tillgripas vid arbetslöshetens spetsbelastning på arbetsmarknaden därför, att den kan både igångsättas och avvecklas tillräckligt snabbt, vilket absolut ej är förhållandet med stora och kostsamma arbetsföretag. Det tar månader i anspråk, innan man kan igångsätta sådana, och avvecklingen är också en ganska tidsödande procedur. Det veta vi ju alla ifrån 1923, då på grund av arbetsmarknadens starka förbättring från södra Sveriges och Norrlands statsarbeten ett antal arbetsföretag, uppgående till icke mindre än 107 stycken, överfördes till den öppna marknaden och där gjordes färdiga med hjälp av medel från arbetslöshetsanslaget, och detta synes mig visa att arbetslinjens omfattning i ett hjälp-system har sin givna begränsning.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Beträffande ungdomsarbetslöshetsproblemet, som man varit inne på, är det riktigt vad som har anförts, att det är en ytterst bekymmersam historia, men jag kan i varje fall för min del ej finna, att det är möjligt att med några konstlade medel komma till rätta med svårigheterna i detta avseende. De sammanfalla med och äro en del av det stora arbetslöshetsproblemet, och jag kommer fullständigt till korta, om det gäller att finna riktlinjer, som skulle kunna hjälpa de unga arbetslösa från svårigheterna. Det är naturligtvis en utväg att med bidrag från det allmänna låta vederbörande få vanlig yrkesutbildning på olika områden och alltså bli rustade för den högkonjunktur, som man hoppas kommer, men då det redan förut finnes ett överskott av arbetskraft i de olika facken, och de, som redan arbeta där, se med bekymmer på, att här utläras stora massor av ungdom på deras respektive områden, vilken man med bestämdhet kan säga ej har någon som helst utsikt att vinna arbete, när lärotiden är slut, så synes icke mycket vara vunnet. Och de kurser, som under innevarande vinter med bidrag av statsmedel ha igångsatts för beredande av en tillfällig sysselsättning på skilda utbildningsområden, utgöra endast ett palliativ, som hjälper, så länge kurserna pågå. Den behållning, som stannar kvar för framtiden, kan knappast bli av större betydelse, då kurserna i regel äro av mycket kortvarig natur. Men det är riktigt, att denna ungdomens arbetslöshet måste man uppmärksamma så mycket som möjligt, och det förhåller sig verkligen så, som det i dag anförts, att det finnes personer, som uppnått mogen ålder och därutöver, vilka aldrig ha kunnat finna någon varaktig anställning på något arbetsområde.

Beträffande vad herr Pålsson yttrade i sitt andra anförande, var det närmast formulerat som en fråga, nämligen huruvida bland de personer, som äro upptagna i fackföreningarnas arbetslöshetsstatistik, som bl. a. angiver antalet arbetslösa i procent, äro inräknade även konfliktindragna. Jag kan försäkra, att så ej är fallet. Jag har under många år som tjänsteman i en fackförbundsavdelning här i Stockholm fått ifylla sådana från socialstyrelsen utsända frågeformulär, och på den tiden skilde man alltid arbetslöshetsanledningarna så, att det fanns särskilda kolumner för arbetslösa på grund av konflikt, sjukdom och arbetslöshet, varför jag har anledning att tro, ehuru jag ej haft tillfälle att för dagen kontrollera uppgiften, att precis samma förhållande består ännu i dag. Jag kan ej tro, att man nu har gjort denna statistik så missvisande, att man stoppar in några arbetslösa på grund av konflikt. Det kan säkerligen herr Pålsson vara övertygad om.

Sedan har herr Holmgren talat om kontorsfolkets och maskinskriverskornas

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

arbetslöshetsfråga, och det har framställts ett direkt yrkande om ett tillägg till statsutskottets utlåtande om att arbete skulle beredas även arbetslöst kontorsfolk. Det är naturligtvis tacknämligt, och jag är den förste att ansluta mig till dessa synpunkter, men jag vill gent emot herr Holmgren framhålla, att om sjukhus och ämbetsverk ha arbetsuppgifter, som de icke kunna få utförda, förstår jag inte, varför man skall taga pengar till dylika ändamål från arbetslöshetsanslaget. Vederbörande direktioner och styrelser kunna väl begära pengar i vanlig ordning för de arbetsuppgifter, som de önska få utförda, i stället för att bara kasta sina ögon på arbetslöshetsanslaget. Detta bottnar i en åskådning, som så småningom kommer att överföra allt arbete till reservarbete för arbetslösa. Där det finnes arbetsuppgifter, böra dessa genomföras i vanlig ordning, så att folk får arbete efter normala arbetsbetingelser.

Beträffande läget i övrigt vill jag säga herrarna, att kostnaderna även med den restriktiva hjälpverksamhet, som nu förekommer, uppgå till omkring 3 miljoner kronor i månaden. Det belopp, som riksdagen i dag antagligen ställer till förfogande, räcker alltså, tills vi nästa gång sammanträda, d. v. s. i januari 1933, därest icke en stark konjunkturförbättring med ty åtföljande minskning av arbetslösheten och hjälpbehovet kommer att inträda. Blir det oförändrade förhållanden, räcker ingalunda ifrågavarande belopp av 25 miljoner kronor till nästkommande budgetårs slut. När kommissionen begärt 25 miljoner kronor och när Kungl. Maj:t har äskat detta belopp, är det alltså i viss mån en spekulation i konjunkturförbättring. Det är ju också sagt i propositionen, att om en sådan ej inträder, finns det möjlighet för riksdagen 1933 att bevilja högre belopp. Men överläggningar av denna art, som vi äro så vana vid nu år från år, ha föga positiv betydelse, ty det visar sig ju, att de olika partigrupperna stå kvar i sina skyttegravställningar, och man kikar bara över kanten för att se, var motståndarna befinna sig. Vi måste väl förr eller senare även på detta område komma fram till en ny ordning av mera definitiv och bestående karaktär. Frågan om arbetslöshetshjälpen i Sverige kan icke i det oändliga bli ett tvisteämne mellan olika grupper i samhället, och med de erfarenheter, som faktiskt hava samlats under de många år, som ha gått sedan 1914, är det ju också ganska lätt att se, efter vilka linjer en definitiv utformning bör sökas. Om dessa återkommande behandlingar av problemet kunde leda till att man bestämde sig för att komma från ord till handling på detta område, vore mycket vunnet. Saken är, som jag förut en gång framhållit från denna talarstol, helt enkelt den, att vi behöva en kombinerad försäkrings- och arbetslinje, den sistnämnda till tiden obegränsad. Det är på denna linje, som lösningen måste sökas. Den kommer enligt min mening också en gång att beslutas, och ju förr man kommer dithän, dess bättre.

I de föreliggande förslagen till utlåtande äro olika synpunkter framförda, som jag med mina erfarenheter och utgångspunkter måste göra åtskilliga erinringar emot, men jag har denna gång liksom tidigare den starkaste anledning till missnöje med det nuvarande förhållningssystemet, och jag vill giva uttryck åt min önskan att komma från ord till handling i arbetslöshetsförsäkringsfrågan genom att yrka bifall till den socialdemokratiska reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr Rosén: Herr Hagmans yttrande har uppkallat mig att säga några ord. Han framhöll, att det inte fanns möjligheter att skaffa arbete i tillräcklig omfattning, och därför hade arbetslöshetskommissionen sistlidna höst i ett cirkulär pekat på möjligheten att använda andra hjälpformer. Jag känner till detta cirkulär. Skälet till att man inte kan utföra arbeten i Norrland utan skickar arbetarna söderut är, att det inte går att arbeta där på vintern. Det är fru-

set, menar herr Hagman, det ha de sakkunniga sagt, och då är ingenting att göra åt den saken. Det meddelande, som jag nyss läste upp och som var hämtat ur en Luleåtidning, daterar sig emellertid inte från i vintras utan från denna vecka. Det är sålunda inte någon gammal nyhet, den är alldeles färsk. Den visar, att arbetslöshetskommissionen även på sommaren skickar arbetare från övre Norrland söderut för att där utföra arbeten. Alltså skulle det inte heller på sommaren gå att utföra några arbeten i Norrland, om jag fattat herr Hagman rätt. Men detta är alldeles fel. Det har i Västerbottens län under den förflutna vintern varit i gång ett stort antal vägarbeten — jag skulle tro, att det är ett trettiotal — dock icke genom arbetslöshetskommissionen utan genom vägstyrelserna, ty för dem har marken inte alltid varit så frusen, att den ej gått att arbeta i. Det har gått ganska bra. Arbetarna ha varit rätt nöjda. De ha på ackord förtjänat fyra kronor om dagen, och det ha de ansett vara mycket bättre än att ingenting ha. Den där fabeln om att det inte går att utföra arbeten på vintern, tror jag alltså inte på — arbetslöshetskommissionen må göra det.

Emellertid har, som jag fått höra i dag, i en av de större kommunerna i Blekinge genom arbetslöshetskommissionens försorg alla vägar utom en rätats och breddats, och den enda, som återstår att rätta och bredda, har man börjat med nu. Det är sålunda nya, präktiga vägar där i stället för de gamla, som antagligen voro småbackiga och krokiga. Detta arbete nere i Blekinge har till en del utförts av norrlänningar. Jag underskattar visst inte betydelsen av att man i södra Sverige får raka och breda vägar, men jag anser, att det är minst lika betydelsefullt, att man får vägar i de bygder av landet, där tiotusentals människor inte ha *någon* väg. Att behov av sådana föreligger, påpekade jag redan i februari månad, när vi behandlade sjätte huvudtiteln och det däri ingående väganslaget. Då framhöll jag, att det i Västerbottens län för närvarande finnes beslutade vägar, som inte påbörjats, på tillsammans 305 mil, d. v. s. fem gånger sträckan Stockholm—Malmö och därutöver 5 mil, så nog finns det arbetstillfällen för arbetslöshetskommissionen att taga itu med utan att skicka folk från Västerbotten ned till södra Sverige. Jag förstår inte, att det kan vara någon förnuftig politik, när man har ett så oerhört behov av arbete där uppe, att staten skall kosta på flyttning av folket ned till södra Sverige för att där rätta ut vägarna men låta vägbehovet kvarstå oavhjälpt i Norrland. Jag förstår inte, att detta kan vara någon klok hushållning.

Herr Hagman sade, att om det kommer in framställningar, som visa, att det går att ordna vägarbeten i Norrland, så skola dessa önskemål tillgodoses. Det har gjorts upprepade framställningar om den saken, som *icke* tillgodosetts, men arbetslöshetskommissionen har kanske haft så mycket att göra, att den inte haft tid att se på dem. I varje fall ha de inte lett till nämnvärda resultat.

Herr Holmgren: Herr Hagman anmärkte i sitt anförande nyss på det yttrande jag för en stund sedan hade, då jag föreslog, att man för att bereda arbetslös kontorspersonal lämpligt arbete skulle låta statsinstitutioner, kommunala institutioner o. s. v. uppge, åt hur många och i vilken utsträckning de kunde bereda arbete åt arbetslös kontorspersonal, vilken då skulle avlönas med pengar, som stå till förfogande för understöd åt arbetslösa. Herr Hagman anmärkte då, att om sådana institutioner ha något behov av arbetskraft utöver den de redan ha, böra de naturligtvis begära anslag därtill i vanlig ordning. Ja, naturligtvis, men man får ju inte någonsin, vad man begär. Jag har en långvarig erfarenhet från institutioner, där jag arbetat, av att man aldrig får anställa den personal, som man anser sig behöva för att få arbete utfört, utan det blir långt under den gränsen. Är det inte då bättre att i stället för att endast betala kontantunderstöd utan arbete åt dessa människor, samtidigt låta dem

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

(Forts.)

Anslag till bekämpande av arbetslösheten. utföra ett nyttigt arbete, som behöves? Jag kan inte förstå, att det är något orimligt däri.

(Forts.)

I det hela taget har jag förvånat mig över detta tal om att det inte skulle finnas arbetstillfällen och att det skulle vara så rysligt svårt att hitta på något arbete. Nyss sade herr Hagman, att det finns ingen möjlighet att anordna arbeten i alla landskommuner, som äro i behov av understöd för sina arbetslösa. Jag tycker, att det låter förfärligt märkvärdigt. Man vet ju, att det är en stor brist på arbetskraft i jordbruket. I jordbruket kan man ju nedlägga hur mycket arbete som helst. Jag är inte fullkomligt utan erfarenhet om det, ty jag har, fast i mycket liten utsträckning, själv varit jordbrukare i sexton års tid och vet därför, att man kan utföra ungefär hur mycket arbete som helst på landet, bara man har råd till det. Varför skall man nödvändigtvis, som herr Hagman säger, »anordna» arbeten? Varför kan man inte låta de jordägare, som äro i behov av arbetskraft för arbeten, som de inte ha råd till, jordförbättringsarbeten, skogsförbättringsarbeten och allt sådant, få sådana arbeten utförda av de arbetslösa, som man eljest ger kontantunderstöd? Varför inte låta de enskilda jordägarna rekvirera arbetslösa, som således utan kostnader för dem skulle få utföra ett nyttigt arbete? Detta är en annan väg än den man hittills gått, men jag kan inte för min del anse, att det är något som helst orimligt i att man, om man ändå skall utbetala pengar, låter dem utföra arbete, när det finnes sådant, ty ingen skall säga mig, att det inte på den svenska jorden finnes arbetstillfällen för nästan hur mycket folk som helst. Det är bara den omständigheten, att man inte har råd till det, som gör, att man inte kan använda mera folk.

Herr Pålsson: Varken herr Hagman eller herr Möller ha givit något svar på den fråga jag framställde rörande fackföreningarnas uppgift, att 24 procent av arbetarna i Sverige skulle vara arbetslösa. Herr Hagman meddelade, att han infört uppgifter i den rätta kolumnen i socialstyrelsens formulär, där man skiljer på förvållad och oförvållad arbetslöshet, men min fråga gällde den s. k. fackföreningssiffran för Sverige, som influtit i internationella arbetsbyråns i Genève uppgifter. Jag frågade, om fackföreningarna däri upptagit de arbetare, som själva förvållat sin arbetslöshet genom massastrejk, flottningstrejk eller dylikt, eller om man endast upptagit dem, som oförvållat ledo av dessa arbetsinställelsers följder. Det blir naturligtvis rätt många arbetslösa på andra håll, när man på detta sätt inställer bra betalt arbete vid massafabriker och vid flottningen m. m. På min fråga har jag som sagt inte fått något svar. Därför måste jag väl ännu en gång påpeka, att i de 24 procent, som man uppger, även inräknas sådana, vilkas arbetslöshet, om ock oförvållad, dock är en följd av fackföreningarnas egna åtgöranden.

Herr Svensson, Martin: Under debatten ha framkommit ett par yrkanden om tillägg till motiveringen, och jag begärde ordet för att yttra något om dessa yrkanden.

Herr Löfgren har yrkat ett tillägg till förman för arbetslösa kontorsanställda utöver det uttalande, som gjorts i utskottets betänkande. Det är givet, att dessa arbetargrupper ha allas sympatier, men om man skulle gå in för att ordna med arbete, som vore särskilt lämpat efter de arbetslösas föregående yrke, bleve väl uppgiften alltför komplicerad. Om man däremot inom den verksamhet, som arbetslöshetskommissionen bedriver, kan finna någonting speciellt lämpligt för dessa, kan jag endast finna det riktigt, att de placeras i sådant arbete. Jag föreställer mig emellertid, att inte bara denna grupp utan även flera andra ha svårt att finna sig i ett tungt kroppsarbete som vägbyggnader och dikningsarbeten i skogarna, men man kan ju inte genomföra den

principen, att de, som sysslat med annat arbete ända från sin ungdom, skola beredas arbete i det yrke de förut bedrivit. Med den högre intellektuella utbildning, som de här ifrågavarande arbetarna ha, kunde man kanske tänka sig, att det bland dem skulle finnas åtskilliga eller åtminstone en och annan, som efter någon tids utbildning skulle kunna användas såsom arbetsförman. Det lär ju vara brist på arbetsförmän för arbetslöshetskommissionen, då nu arbetet sväller ut, såsom det nödvändigtvis måste göra.

Det andra, som jag skulle vilja yttra mig om, var det framställda yrkandet, att av ifrågavarande 25 miljoner kronor ett belopp av 500,000 kronor skulle stå till Kungl. Maj:ts särskilda disposition på samma sätt som man ordnade den 6 februari i år. Det har i den kungl. propositionen icke lämnats någon redovisning för användningen av de 500,000 kronor, som då ställdes till disposition, och ej heller begärts något nytt anslag för ändamålet. För min del var jag emot ett sådant avskiljande, och i vilket fall som helst anser jag, att innan det från Kungl. Maj:t kommer dels en redovisning för användningen av det anslag, som förut beviljats, och dels en framställning om ett nytt anslag, som anses behöfligt, riksdagen icke kan gå in för det yrkande, som framställts i detta avseende. Jag ber att ytterligare få understryka vad herr Hagman yttrade, nämligen att dessa 25 miljoner icke komma att räcka längre än till riksdagens sammanträde i januari nästa år. Det är väl då inte skäl att dela upp anslaget på olika poster.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få meddela, att den uppgift herr Rosén sist lämnade är riktig och att av de olika länen Blekinge län är det, som kanske mest blivit tillgodosett med avseende på statliga reservarbeten. Men det har sina speciella skäl, som bestå däruti, att när man på hösten föregående år fann, att arbetslösheten fortsatte att utveckla sig i en så katastrofal omfattning som fallet var, måste man söka arbetsobjekt inom de delar av landet, där man hade de största möjligheterna att beräkna, att arbete även skulle kunna utföras under vintern. Det är klart, att man då icke skickade de arbetslösa till Norrbotten utan till landets sydligare delar. Vägdistrikten i Blekinge erbjödo därvidlag stora möjligheter, och vederbörande förklarade sig också villiga att betala den del av kostnaderna för vägarnas byggande, som är vanlig, nämligen som regel 25 procent av de beräknade kostnaderna, medan kommunernas bidrag utgör 75 procent.

Kommissionen har erfarenhet av arbetsförhållandena i övre Norrland, ty för några år sedan utfördes ett vattenledningsarbete i Haparanda, där frosten gick ned till cirka 2 meters djup, så att det blev nödvändigt att spränga sig fram med dynamit. Vi sakna således inte erfarenhet av förhållandena i Norrbotten. Vår erfarenhet går verkligen i den riktningen, att det är mycket svårt att få lämpliga arbetstillfällen där uppe under vintertiden. I motsatt fall hade flera arbetsföretag kommit till stånd där, och när det nu är tydligt, att arbetslösheten kommer att fortfara under sommaren, lära knappast några nya beslut fattas om arbetsplatser söderut, utan när det gäller arbetslöshet i landets norra delar, blir det säkerligen Norrland, som kommer att tillgodoses med vägföretag. Det är icke herr Rosén obekant, att arbetslöshetskommissionen beslutat åtskilliga vägföretag inom herr Roséns eget län, och de komma antagligen att följas av flera.

Med anledning av vad professor Holmgren sist anförde vill jag framhålla, att orsaken till att man icke kunnat sätta i gång arbeten inom varje kommun i landet var den, att man utgått från att arbetena, var de än förldades, borde vara av stor omfattning och kunna uppsamla de arbetslösa från olika delar av landet, i första hand från de kringliggande orterna. Man måste sålunda alltid utsätta vederbörande för en längre eller kortare förflyttning.

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till be-
kämpande av
arbetslösheten.
(Forts.)

Herr Holmgren anmärkte, att de, som uppbära understöd, kunde hänvisas att arbeta hos lantbrukare, då det säkerligen finnes arbete i tillräcklig omfattning. Det är riktigt, att arbete alltid finnes i tillräcklig omfattning. Där-om tvistar man icke, utan tvisten gäller vad arbetet skall avkasta. Jag måste säga, att även den understöddes arbetskraft bör skyddas, så att han icke hänvisas att för understödet utföra arbete för enskilda personers räkning. Så långt går det säkerligen icke att sträcka sig.

Jag tror, att dessa förhållanden äro så pass invecklade, att det är mycket svårt för dem, som inte förut ha sysslat med dem, att här göra några generella uttalanden. Jag skulle i varje fall för min del vara mycket försiktig, ifall det här diskuterades en medicinsk fråga, med att göra några påståenden, ty det området behärskar inte jag.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Det är med den allra största tvekan jag tar till orda vid denna tidpunkt, när debatten pågått i fyra timmar. Men sedan herr Hagman haft sitt yttrande, har jag icke kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten på följande, som återfinnes i den socialdemokratiska reservationen. Däri heter det, att arbetslöshetskommissionen bör bedriva sin verksamhet efter långt mera humana regler än hittills skett. Det förefaller mig litet egendomligt, att en person, som hela tiden setat i arbetslöshetskommissionen och som där har tillfälle, och jag tror även förmåga, att göra sig hörd på ett sådant sätt, att han i regel alltid är ense med kommissionen, anser sig behöva göra ett yrkande om att kommissionens verksamhet skall bedrivas efter ännu mera humana linjer. Om herr Hagman överhuvud ta'et vill känna någon solidarisk ansvarighet med kommissionen, förefaller det mig, som om han måste förklara, att kommissionens verksamhet har bedrivits efter humana linjer.

Jag tror för min del också, att förhållandet är det, att kommissionens verksamhet har bedrivits efter mycket humana linjer, och jag styrkes i denna uppfattning av herr Roséns anförande. För min del vill jag uppriktigt säga, att kommissionen nog med litet god vilja hade kunnat placera de arbetslösa, som finnas både i Norr- och Västerbotten, vid vägarbeten där uppe, även om dessa icke haft den stora omfattning, som herr Hagman och arbetslöshetskommissionen i regel sträva efter att giva företagen. Jag tror, att det vore en klok politik, att man i stället för att kosta på resor för dessa arbetare ordnade det så, att de finge utföra arbetet i Norr- och Västerbotten. Herr Rosén har med skäl givit uttryck åt den meningen, att det finnes fullt upp att göra för arbetare där uppe och att man där har mycket större behov av vägar än man har i södra Sverige. Efter vad jag hört berättas har Karlshamn tre olika vägar, som gå nästan parallellt med varandra, under det att Norrbotten och Västerbotten i stor utsträckning inte ha några vägar alls.

För övrigt tror jag nog också att det kanhända är nödvändigt att i någon mån ändra direktiven, så att det blir möjligt för en länsstyrelse att få någon del av anslaget för att lämna till vägdistrikt, som ha stort behov av att få vägar. Det låter sig naturligtvis i detta sammanhang icke göra i vidare mån än att man kan uttrycka en önskan, att Kungl. Maj:t, i den mån det anses förenligt med direktiven, tillser, att man kan undvika en sådan, jag vill nästan kalla det skandal, som att folk skall behöva fraktas från översta Norrland ned till Blekinge för att bygga vägar, medan man har stort behov av sådana i Norrland. Jag tycker för min del, att det bör ligga inom direktivens ram, att Kungl. Maj:t där kan giva arbetslöshetskommissionen möjlighet att bevilja medel. Vi hörde av herr Rosén, att arbetslönerna där uppe endast gå till omkring 4 kronor per dag. Det är inte någon så omättlig arbetsförtjänst, att den

inte mycket väl bör kunna rymmas inom direktiven för arbetslöshetskommissionens verksamhet.

Jag vill för övrigt, när jag nu har ordet, framhålla, att jag i mycket hög grad behjärtar de synpunkter, som framfördes av herr Löfgren i Stockholm. Naturligtvis är det en del personer, vilkas kroppskonstitution etc. gör, att de icke kunna åtaga sig samma slags arbete som en kroppsarbetare. De ha icke förutsättningar för att utföra sådant arbete, och då de efter att ha setat på en kontorsstol i hela sitt liv drabbas av arbetslöshet, återstår ingenting annat än att lämna dem kontantunderstöd. Det är klart, att det i ett sådant fall är bättre, ifall man kan ordna, att de få ett arbete, som är någotsånär likartat med deras normala verksamhet, så att de få utföra ett nyttigt arbete i stället för att sitta och tära kontantunderstöd, som enligt min uppfattning är den sämsta form av arbetslöshetshjälp, som överhuvud kan presteras. I första rummet bör man givetvis sträva efter att bereda sysselsättning åt de arbetslösa. Även om arbetet gäller endast att knacka makadam, är det bättre, att de få göra det, än att de få uppbära kontantunderstöd. Det är min uppfattning om arbetslöshetspolitiken i det avseendet.

Jag vill därför instämma i herr Löfgrens yrkande, att Kungl. Maj:t ger arbetslöshetskommissionen, i den mån detta icke redan kan anses ligga i direktiven, ett bestämt åläggande i det avseendet att här göra vad som är möjligt, för att även denna grupp av arbetslösa skall kunna få någon lämplig sysselsättning.

Jag ber i övrigt att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Möller: Herr talman! Jag har begärt ordet för att framställa ett yrkande om ändring i motiveringen till den av herr Oscar Olsson vid utlåandet fogade reservationen, naturligtvis endast under den förutsättningen att vad som hemställts i reservationens kläm också blir riksdagens beslut. Det står i detta förslag till riksdagens beslut, att utskottet »vill särskilt framhålla angelägenheten av att hjälpverksamheten så anordnas, att densamma kommer att omfatta alla oförvitliga, utan eget förvällande arbetslösa och att i sådant syfte den kontanta understödsverksamheten bedrives i all den utsträckning, förhållandena påkalla».

Detta, att hjälparbetet skall »omfatta alla oförvitliga, utan eget förvällande arbetslösa» innebär naturligtvis, att man inte vill utstänga någon grupp ifrån arbetslöshetshjälp. Men då det väckts en särskild motion beträffande de af-färsanställda, vore det kanske önskvärt, att sympatierna för den motionen finge ett klarare uttryck i motiveringen.

Jag skall därför be att få föreslå, att i utlåandet på sidan 27, sista stycket orden: »Motionen II:142 torde få anses besvarad med vad utskottet ovan anfört» strykas och att i stället skrives: »Vad motionen II:142 beträffar förväntar utskottet att arbetslöshetskommissionen i den utsträckning som finnes möjligt tillmötesgår de önskemål, som i motionen framförts.»

I anknytning till reservationens skrivsätt blir det en liten förändring i formuleringen, men i sak är det precis samma yrkande som det herr Löfgren framställt beträffande utskottets förslag.

Herr Holmgren: Herr talman! Herr Hagman medgav i sitt sista yttrande, att det finns tillräckligt med arbete å landsbygden, om man inte behöver bara räkna med större allmänna arbeten, utan också får räkna med enskildas behov av arbetskraft, men, sade han, man kan inte sträcka sig så långt, att man hänvisar de arbetslösa till enskildas kapitalförbättring.

Ja, varför inte det? Om det inte alls medför någon större utgift för staten eller kommunerna, ty de arbetslösa skulle ju eljest få kontantunderstöd, och om

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.
(Forts.)

de samtidigt kunna uträtta ett nyttigt arbete, vad är det då för ont i att detta nyttiga arbete gagnar en enskild, i synnerhet som det ju är de enskilda, som betala fiolerna vid utgifterna för de arbetslösas understöd! Man vinner ju något alldeles väsentligt genom att inte endast betala kontantunderstöd utan också ge arbete, såsom herr Ström för en stund sedan så övertygande framställde saken. Det är nämligen en ofantligt moralisk våda, som ligger i att en stor del av befolkningen skall gå arbetslös och uppbära kontant understöd. Kan man bereda arbete i den form jag här föreslagit, är det väl inget ont i att det gagnar någon, när det inte medför någon olägenhet för vare sig staten, kommunerna eller enskilda.

Till sist ber jag att liksom herr Kvarnzelius få säga, att jag för min del instämmer i det yrkande, som under debatten framställts av herr Löfgren.

Herr **Rosén**: Herr talman! För att inte något missförstånd skall uppstå, nödgas jag be att få rikta några ord i anledning av herr Hagmans anförande.

Jag har i dag icke yttrat mig om vilket län som blivit mest tillgodosett av arbetslöshetskommissionen. Jag har icke sagt ett ord om den saken. Jag uppfattade icke vad herr Hagman yttrade om tjälen, men det har sagts mig av flera ledamöter, att herr Hagman skulle ha påstått, att det i Norrland ibland förekommer tjäle av ända till två meters djup. Om det är riktigt att ett sådant påstående gjorts, så måste jag säga, att skall man lära känna Norrland, måste man visst resa hit ned, ty under de 34 år jag vistats i Norrland, har jag inte hört något dylikt. Den är troligen något överdriven. Även om det ibland kan var rätt djup tjäle, är det i alla fall inte någon tjäle där nu, när arbetslöshetskommissionen skickar sitt folk till Blekinge. När jag reste hemifrån, stodo häggen och tulpanerna i blom, och mina sockerbeter sågo mycket lovande ut. Och det växer inte i allmänhet på tjälad jord!

Herr **Olsson Oscar**: Herr talman! Jag ber att få meddela, att de reserver vanter som anslutit sig till den socialdemokratiska reservationen inte ha något emot det av herr Möller föreslagna förtydligande tillägget. Vi anse det tvärtom vara synnerligen fördelaktigt, att saken därigenom kommer klarare och rik-
tigare till uttryck än i reservationen.

Jag ber alltså, att med frånträdande av mitt tidigare framställda yrkande i stället få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen med den ändring däri, som föreslagits av herr Möller.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det under behandling varande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till den av herr Pålsson i ämnet väckta motionen; 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 4:o) att kammaren skulle bifalla herr Verner Karlssons m. fl. i ämnet väckta motion.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 123, röstar *Anslag till bekämpande av arbetslösheten.*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet rösta för ja-propositionen.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets yttrande skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Asplund*, att i slutet av sista stycket på sid. 23 i det tryckta utlåtandet skulle tilläggas en så lydande mening: »Under åberopande av vad utskottet i saken anfört i sitt utlåtande nr 14 vid denna riksdag angående tilläggsanslag för arbetslöshetens bekämpande vill utskottet tillstyrka att även av nu ifrågavarande anslag för nästkommande budgetår ett belopp av 500,000 kronor ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter prövning av Kungl. Maj:t användas till främjande av företagsverksamhet, varigenom i största möjliga utsträckning ökade arbetstillfällen må kunna beredas.» samt 4:o), av herr *Löfgren*, att i motiveringens näst sista stycke efter orden »nu gällande direktiv» skulle tilläggas följande: »Utskottet förväntar jämväl, att arbetslöshetskommissionen i den utsträckning som finnes möjlig tillmötesgår de önskemål, som i motionen framförts.» Dessutom hade ytterligare ett yrkande beträffande motiveringen framställts av herr *Möller*, vilket yrkande emellertid, då det hänförde sig till den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen, finge anses förfallet genom kammarens nyss fattade beslut.

Herr talmannen yttrade vidare, att propositioner komme att framställas särskilt angående de under 1:o) och 2:o) upptagna yrkandena, särskilt beträffande herr *Asplunds* yrkande och särskilt rörande herr *Löfgrens* yrkande.

Därefter gjorde herr talmannen till en början propositioner enligt de båda förstnämnda yrkandena och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Martin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 123 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de leda-

Anslag till bekämpande av arbetslösheten. möter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

(Forts.)

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 55.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till herr Asplunds yrkande samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Asplund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår herr Asplunds yrkande om visst tillägg till motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 123, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Slutligen gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å det av herr Löfgren framställda yrkandet; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till beredskapsarbeten.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 22 april 1932 dagtecknad proposition, nr 251, som hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sociallärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet för budgetåret 1932/1933 under titeln »Oförutsedda utgifter» anvisa ett reservationsanslag, att användas i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, av 3,000,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 109, inom första kammaren av herr *G. Möller* m. fl. och den andra, nr 195, inom andra kammaren av herr *P. A. Hansson* i Stockholm m. fl., i vilka yrkats, att riksdagen för budgetåret 1932—1933 måtte till motverkande av arbetslösheten anvisa, såvitt nu vore i fråga, ett extra reservationsanslag av 30 miljoner kronor till beredskapsarbeten;

dels ock två motioner, väckta den ena, nr 266, inom första kammaren av herr *C. I. Asplund* m. fl. och den andra, nr 379, inom andra kammaren av herrar

E. A. Hage och *O. W. Lövgren*, i vilka hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att därest resultatet av nu pågående malmblotningsarbeten å Kuorbevare kopparmalmsfyndighet, vartill medel beviljats ur anslaget till beredskapsarbeten för innevarande budgetår, gäve anledning, ytterligare medel ur samma anslag måtte beviljas för anställande av försöksbrytning å den blottade malmen.

Anslag till beredskapsarbeten.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herrar Möller m. fl. och Hansson i Stockholm m. fl. väckta motionerna I:109 och II:195, i vad de avsåge anslag till beredskapsarbeten och härutinnan skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet för budgetåret 1932/1933 under titeln »Oförutsedda utgifter» anvisa ett reservationsanslag, att användas i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 22 april 1932 angivna grunder, av 3,000,000 kronor;

b) att de av herr Asplund m. fl. samt herrar Hage och Lövgren i Nyborg väckta motionerna I:266 och II:379 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Wallen*, *P. A. Bergström*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigfors* och *Andersson* i Höör, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med bifall till de av herrar Möller m. fl. och Hansson i Stockholm m. fl. väckta motionerna I:109 och II:195, i vad motionerna avsåge anslag till beredskapsarbeten, måtte dels till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet för budgetåret 1932/1933 under titeln »Oförutsedda utgifter» anvisa ett reservationsanslag av 30,000,000 kronor, att användas i huvudsaklig överensstämmelse med de av reservanterna angivna grunder; dels och besluta att av nämnda anslag ett belopp av 10,000,000 kronor skulle täckas av lånemedel;

b) att de av herr Asplund m. fl. samt herrar Hage och Lövgren i Nyborg väckta motionerna I:266 och II:379 måtte anses besvarade med vad reservanterna förut anförte;

2) av herrar *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Svensson* i Kompersmåla, *Thelin*, *Nylander*, *Strindlund*, *Olsson* i Blädinge, *Lindskog*, *Järte* och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt de av herrar Möller m. fl. och Hansson i Stockholm m. fl. väckta motionerna I:109 och II:195, i vad motionerna avsåge anslag till beredskapsarbeten, ävensom de av herr Asplund m. fl. samt herrar Hage och Lövgren i Nyborg väckta motionerna I:266 och II:379 ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Wallen: Herr talman! Vi reservanter, som yrka bifall till de av herrar Möller m. fl. och Per Albin Hansson m. fl. väckta motionerna, hysa ju ingen förhoppning om att desamma skola bli bifallna av riksdagen, men vi vilja uttrycka den bestämda uppfattningen, att det anslag på 3,000,000 kronor, som här begäres till beredskapsarvoden, kommer att visa sig otillräckligt.

Statsrådet självt konstaterar det allbekanta faktum, att arbetslösheten tagit större omfattning, än man någonsin kunnat befara, och att ännu intet pekar på en begynnande ljusning, samt att därjämte den vanliga nedgången i arbetslös-

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

hetens omfattning, som brukar inträffa efter vinterns slut, icke kunnat förmärkas. Herr statsrådet anser också därför, att statliga åtgärder av betydande omfattning måste vidtagas, och räknar med beredskapsarbetet som ett led i dessa åtgärder. Vidare konstaterar statsrådet, att riklig tillgång finnes å arbetsföretag, lämpade härför, men att den begränsade arbetstillgången blott medgivit anordnandet av en mindre del sådana arbeten.

De i fjol uttalade farhågorna för beredskapsarbetenas skadliga verkningar för arbetslöshetspolitiken i dess helhet ha icke av erfarenheten bestyrkts, utan dessa arbeten ha på ett naturligt sätt inpassat sig i statens ordinarie arbetsprogram, konstaterar även statsrådet. Kommunernas möjligheter att bistå sina arbetslösa har alltmör begränsats, och som framgår av den tillsatta skatteutjämningskommitténs undersökning, stå massor av kommuner inför ekonomisk katastrof. Kommitténs ordförande rådmann Lyberg har som bekant offentligt uttalat, att krisen är förfärlig, och att svårigheterna för kommunerna äro mångdubbelt värre än de som staten har att brottas med.

Allt tyder på att statens hjälp i än högre grad än någonsin tidigare kommer att påkallas. Det vore därför enligt vår mening klokt att i större omfattning än i fjol skedde ställa medel till förfogande för utvidgade beredskapsarbeten. Vi stödj oss fortfarande på de av riksdagen själv gjorda uttalanden, att i tider av depression bör statlig företagarverksamhet i vidgad omfattning ske.

Jag vill erinra om att den kommitté, som hade i uppdrag att företaga inventering av i landet lämpliga arbeten, fann, att enbart genomförandet av skenfria vägkorssningar skulle erfordra att ett belopp, som motsvarar vad vi begära, skall ställas till förfogande. Det finns väl ingen, som tvivlar på att trafikbelastningen på våra vägar alltjämt kommer att ökas. Kravet på dödsfällornas bortskaffande kommer att för varje inträffad olycka med ökad styrka att göra sig gällande. Det blir bara en tidsfråga, när så måste ske, eller, kanske rättare, det blir bara fråga om antalet människoliv, som dessförinnan kommer att spillas, innan så sker. Det är väl ogörligt att taxera människoliv i visst penningvärde. Det blir väl alltid ett individuellt bedömande av de förolyckades anhöriga, men skulle vi inte kunna vara överens om att de kunna vara värda räntan på de pengar, som nedläggas för att förebygga olyckorna.

Det finns för övrigt även andra dödsfallor, vilkas bortskaffande skulle vara en förträfflig och lämplig uppgift för ifrågavarande arbeten, nämligen avjämningen av vägarnas backkrön. Jag läste häromdagen i en tidning en artikel, vari framhölls, att just på dylika backkrön, som skymma trafikanterna för varandra, ske ofta svårartade kollisioner på grund härav och av den starka fart, som hålles i uppfartsbackarna.

Dessa arbeten, lämpade för arbetslösa inom jordbruksbefolkningen, äro ju av den natur, att de kunna kopplas av i den mån konjunkturerna lätta. Men, säger man, varifrån skall man taga pengarna? Vi ha i vår motion givit anvisning härpå, men även om man skulle behöva tillgripa en direkt beskattning, anser jag för min del ej, att vi skola rygga därför. Finansministern själv uttalade i debatten om beredskapsarbeten här i kammaren i fjol i avseende å en eventuellt behöflig skattehöjning följande:

»För min del vill jag emellertid *inte* förklara, att detta är en väg, som under alla tider är stängd. Jag håller själv på den satsen och kommer i mån som jag får med denna sak att göra också att tillämpa densamma, att de starka skola bära de svagas bördor, och att det är vår plikt att se till att det beredes arbete och lämnas stöd och hjälp till dem, som äro i nöd och trångmål.»

Herr talman, det var enligt mitt förmenande kloka och mänskliga ord, finansministern yttrade. Nöden är stor och kommer tyvärr att växa. Det skulle känts tryggare och lugnare, om riksdagen ställt ett större anslag till beredskapsarbeten, än vad som nu kommer att ske. Utan att ha någon förhoppning

härom yrkar jag dock bifall till den av herrar Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Petrén*.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)*

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende m. m.;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till kungörelse angående tillämpning för riket i dess helhet av vissa bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 i förordningen den 22 juni 1911 (nr 71 s. 1) angående biografföreställningar; samt

nr 260, i anledning av väckt motion angående meddelande av vissa bestämmelser i avseende å försäljning m. m. av patentskyddat föremål eller förfaringssätt.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 274, till Konungen i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Johansson-Dahr* för tiden från och med den 6 innevarande månad till riksdagen slut.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 128, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter i allmänhet;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 266, gjorda framställning angående provisorisk avlösningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till provisorisk avlösningsförbättring för lärare vid navigationsskolorna;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till försäkringsinspektionen;

nr 135, i anledning av väckta motioner angående nedsättning i statsrådets löner;

nr 136, i anledning av väckt motion angående sänkning av lönerna för vissa statens ämbetsmän;

nr 137, i anledning av väckt motion angående sänkning av arvoden för bankofullmäktige m. fl. arvodestagare; och

nr 139, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete för freden;

bevillningsutskottets betänkande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om fortsatt tillämpning under budgetåret 1932/1933 av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker ävensom i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om betalning på grund av vissa obligationer;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 42, i anledning av väckta motioner angående obligatorisk inblandning i importerad bensin av motoralkohol, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 45 mom. 2 i värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337); och

nr 44, angående arvode m. m. åt särskilda sakkunniga, tillkallade för att inom andra lagutskottet biträda vid behandlingen av vissa ärenden; samt

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag bland annat till lag om byggnadslån ur kyrkofonden, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 3.39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 4 juni e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet jämte i ämnet väckta motioner.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Såsom av utskottsutlåtandet framgår, har ett antal reservanter inte kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag i förevarande ärende. Denna anordning med s. k. beredskapsarbeten genomfördes förra året och åsyftade att vissa arbeten vid de allmänna arbetena skulle planläggas så att vid infallande perioder av generell eller lokal depression kunna disponeras för åvägabringande av ökad arbetstillgång, i syfte att motverka uppkommen arbetslöshet. Hela denna anordning angavs förra året vara en försöksanordning och samma karaktär har alltjämt givits åt den, då det nu i år begäres ett nytt anslag på 3 miljoner kronor för samma ändamål. Förra året anfördes mycket starka och tungt vägande principiella invändningar mot denna anordning, och jag måste säga, att dessa principiella invändningar kvarstå alltjämt orubbade. Det finns ingenting nytt att i detta avseende tillägga. Det nya, som i år kommit till, är den redogörelse, som lämnas över användningen av förra årets anslag. Den återfinnes i utskottets utlåtande på sid. 2 och närmast följande sidor. Det framgår därutav, att största delen av beloppet har gått till skenfria korsningar och fiskehamnar, om jag nu undantager det belopp, som använts för järnvägen Malung—Vansbro. Man kan sätta ett frågetecken, huruvida dessa arbeten äro av den naturen, att de lämpa sig såsom nödhjälpsarbeten, och framför allt har man anledning att uppmärksamma de stora kostnader, som dessa arbeten ha dragit. Man finner t. ex. att skenfria korsningar vid järnvägsövergångar ha kostat så mycket, att man mycket väl kunde hålla två banvakter för att bevaka övergången ifråga. Sådana skenfria korsningar ha t. ex. i Söderhamn kostat 306,000 kronor. Kostnaderna äro, såsom synes, orimligt höga, då man betänker, att man enbart för ränteavkastningen av detta belopp säkerligen skulle ha kunnat uppehålla flera banvaktsfamiljer.

En anmärkning, som i detta sammanhang kan göras, när det gäller valet av skenfria korsningar såsom arbetsobjekt för att motverka arbetslösheten, är ju den att i och med, att en skenfri korsning anordnas, så minskas ju vakthållningen. Följaktligen blir det alltid någon eller några banvakter, som måste dragas in och således bli arbetslösa.

Den principiella invändningen mot denna form av arbetslöshetsanslag är emellertid den, att de arbeten, som igångsättas, utföras enligt avtalsenliga löner. Det kan inte vara riktigt, att man vid sidan av den stora statliga hjälpverksamheten, som vi ha och som bedrives genom statens arbetslöshetskommission, på detta sätt bedriver en särskild verksamhet enligt avtalsenliga löner, vilken alltjämt har den karaktären, som också anfördes förra året, att den på grund av den högre betalningen till sig drager arbetare, som annars kanske skulle hava bemödat sig att skaffa sig arbete i annat yrke eller inom jordbruket.

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)*

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

Det är också betecknande, att socialstyrelsen och arbetslöshetskommissionen ha anfört stora betänkligheter, men detta har likväl inte hindrat propositionens framläggande. Socialstyrelsen och statens arbetslöshetskommission säga bland annat: »Vid stigande konjunktur kunde det till och med befaras, att ifrågavarande konstitutiva brist hos beredskapsarbetena kunde leda därhän, att sådana arbeten startades, först när de med hänsyn till ett förbättrat läge på arbetsmarknaden ej vore behöfliga ur arbetslöshetssynpunkt.

I förevarande hänseende rådde en bestämd skillnad mellan beredskapsarbeten och reservarbeten. Dessa senare utvaldes nämligen på sådant sätt, att starten kunde ske just under vederbörligt beaktande av den aktuella arbetslöshets-situationen.

Det måste därför starkt betonas, att beredskapsarbeten av nu berörda skäl icke vore ägnade att ur arbetslöshetspolitisk synpunkt ersätta eller ens i nämnvärd mån erbjuda ett komplement till reservarbetena. Därtill komme, att beredskapsarbetena visserligen i och för sig erbjöde ett tillskott av arbetstillfällen, men att detta ej vore liktydigt med att de erbjöde en häremot svarande hjälp åt arbetslösa. I den mån arbetstillfällena absorberades av icke arbetslösa, erbjöde de nämligen ingen eller endast en oviss, indirekt hjälp åt arbetslösa.

Styrelsen och kommissionen ville under nu rådande tryckande arbetslöshet ej motsätta sig det ifrågasatta anslaget till beredskapsarbeten men hade ansett sig böra understryka, att dessa arbetens arbetslöshetspolitiska effekt icke borde överskattas.» De säga också till sist, »att ett eventuellt anslag till beredskapsarbeten ej komme att föranleda någon nedskärning av de anslagsbelopp, som erfordrades för fullföljande av arbetslöshetskommissionens uppgifter».

Man finner av detta, att redan de myndigheter, som ha hand om arbetslöshetshjälpens bedrivande, nämligen socialstyrelsen och arbetslöshetskommissionen, ha rest vägande invändningar emot denna form av arbetet. Det är ju klart, att en hjälpverksamhet måste bedrivas och en sådan bedrives ju också genom arbetslöshetskommissionen och även på många andra sätt, men det måste sägas ifrån, att i stället för att med avtalsenliga löner uppehålla en lönenivå, som på det sättet hindras att anpassa sig till det ekonomiska läget, är det bättre för det hela, att arbetslönerna slås ut på ett flertal arbetare än på en mindre del monopoliserade arbetare. Det är nödvändigt med en anpassning till konjunkturläget, ty eljest konserverar man en lönenivå, som det inte blir möjligt att i längden uppehålla. Därmed förlänger man inte endast utan också försvårar den ekonomiska krisen.

På här förevarande område anstränger man sig för att leta upp arbete, lämpligt för detta ändamål, men det måste här sägas ifrån, att det också kan riktas den anmärkningen, att arbetsplatserna inte alltid bli de lämpligaste. Mot dessa arbetsplatser kan nämligen riktas den invändningen, att de inte alltid äro belägna där de arbetslösa äro boende.

Genom här ifrågavarande former av arbeten konserverar man enligt min mening arbetslösheten i stället för att avhjälpa densamma. Jag tror, att man kan våga säga, att om man medverkar till en anpassning efter det rådande ekonomiska läget och lönenivån och därigenom skaffar ännu flera arbete, är det i längden barmhärtigare och det barmhärtigaste sättet att hjälpa, även om det för dagen kanske känns svårare att finna sig i den nya situation, som inträder.

Det torde sällan ha presenterats på kammarens bord ett utskottsutlåtande, där de, som stå för betänkandet, uttrycka så stor tvekan för den sak, som de tillstyrka, som här förevarande betänkande. Bakom utskottets utlåtande stå ju också endast de frisinna ledamöterna av utskottet, och de börja med att säga:

»Enligt utskottets mening måste allttjämt tvekan hysas om lämpligheten av att vid sidan av de i arbetslöshetskommissionens regi bedrivna direkta nödhjälpsarbetena anordna andra statliga arbeten», etc. De understryka vidare längre fram i utlåtandet, att beredskapsarbetena böra allttjämt betraktas allenast som en försöksanordning och att arbetslöshetssynpunkterna måste tagas i betraktande, när det gäller dessa beredskapsarbeten. I sista stycket på sid. 9 säga de ytterligare: »Då utskottet alltså endast med stor tvekan kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande», etc.

Det är således med tvekan på varje punkt som även dessa medlemmar av regeringspartiet tillstyrka detta Kungl. Maj:ts förslag. Jag förstår också denna tvekan. Det försök, som sattes igång förra året, har visat sig vara så begärligt för de socialdemokratiska motionärerna, att vi nu jämsides och i sammanhang med detta utlåtande ha en motion om anslagets höjande till 30 miljoner kronor. Dessa motionärer vilja leda in vår arbetslöshetshjälp på den politiken att genom avtalsenliga löner och därför stora statliga anslag uppehålla lönenivån, och man förstår då också lättare den debatt, som i förmiddags fördes angående arbetslöshetskommissionen. Det riktades ju då synnerligen skarpa anmärkningar mot densamma, och en talare — jag tror, att det var herr Ström — yttrade, att arbetslöshetskommissionens verksamhet är förhatlig och att man därför borde avskaffa arbetslöshetskommissionen. På det hållet vill man i stället leda in de statliga arbetena under denna form, och från den synpunkten bör man se yrkandet om anslag på 30 miljoner kronor för att kunna bereda arbete enligt avtalsenliga löner.

Detta experiment med beredskapsarbeten, som på regeringens förslag förra året sattes igång på detta område, borde helst ha varit ogjort. Det måste bli ett slut på detta även av en annan anledning. Det framgår nämligen, att man av detta anslag beviljar medel till påbörjande av företag, som sedermera måste fullföljas genom ytterligare anslag. På detta sätt bindes också riksdagen vid fortsatt anslagsbeviljande på detta område, och det är ganska betecknande för ärendets förberedande behandling, att en ledamot hade såsom motivering för anslaget endast att anföra, att när en del arbeten nu hade påbörjats och vi hade beviljat anslag till dem förra året, så måste vi även bevilja anslag i år. Det är en mycket svag motivering, jämförd med den stora tvekan, som också uttalas i utskottets motivering.

Jag ber med dessa ord, herr talman, få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Den senaste ärade talaren gjorde sig mycken möda att bevisa, att de nu föreslagna beredskapsarbetena inte kunde utgöra någon ersättning för de reservarbeten, som utföras av arbetslöshetskommissionen eller med bidrag av statsmedel av kommunerna. Det är ju inte heller någon, som här påstått, att de skulle utgöra någon ersättning för dessa arbeten. I alla händelser har det åtminstone icke påståtts av Kungl. Maj:t i det förslag, som framlades vid förra årets riksdag, och icke heller i det förslag, som kommit nu i år. Vad man från Kungl. Maj:ts sida på denna punkt har gjort gällande, har varit allenast det, att dessa arbeten skulle utgöra, inte en ersättning för den arbetslöshetshjälp eller de arbetslöshetsarbeten, som utföras genom arbetslöshetskommissionen eller på annat sätt i det avseendet, utan allenast en utsvällning under svåra tider av den normala statliga verksamheten. Man har ansett, att staten i det avseendet borde förfara på ungefär samma sätt som en god enskild arbetsgivare, som under svåra tider i något större utsträckning, om han har ekonomisk möjlighet därtill, sysselsätter sitt folk med i och för sig nödvändiga och önskvärda arbetsuppgifter,

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)*

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.*
(Forts.)

som komma till utförande under dessa tider även ur den synpunkten, att man då medverkar till att ge arbetstillfällena i större utsträckning än eljest skulle vara fallet.

Den siste ärade talaren framhöll också, om jag förstod honom rätt, att man här har ansträngt sig för att leta upp arbeten, som skulle kunna göras till föremål för detta anslags användning. I själva verket förhåller det sig ju så, som också påvisas i utskottets betänkande och i propositionen, att här föreligger från olika statliga myndigheter en lista på arbeten, vilken är så omfattande, att bara en liten bråkdel av de önskvärda och nyttiga arbetena kan komma till utförande. Det har sålunda så långt ifrån varit något behov av att leta upp arbetstillfällena, att det tvärtom rätt den allra största trängsel mellan de företag, som man ur olika synpunkter har ansett vara önskvärt att få utförda. Jag skulle vilja tillråda den siste ärade talaren att råd göra med dem av hans partikamrater här i kammaren, som äro landshövdingar och som vid upprepade tillfällen ha framfört till mig mycket bestämda önskemål, att de var och en inom sitt län måtte komma i åtnjutande av möjligheten att få del av dessa anslag till beredskapsarbeten. Över hela landet föreligger en rad av sådana arbetsuppgifter, som bara vänta på att bli utförda, och det är alltså ingen som helst svårighet att hitta lämpliga sådana.

Om jag förstod den siste ärade talaren rätt, nämnde han också något om att arbetsplatserna voro olämpligt belägna och att de genom sin belägenhet inte kunde komma arbetslösheten till det gagn, som hade varit önskvärt. I det avseendet vill jag säga, att tillvägagångssättet vid utväljandet av arbeten för detta anslag har varit det, att man först anhållit hos de olika statliga myndigheter, som kunde tänkas ha arbetsuppgifter liggande, att de skulle komma in med förslag till sådana arbeten. Sedan dessa kommit in och planeringar blivit uppgjorda, har materialet överlämnats till arbetslöshetskommissionen och socialstyrelsen, som gemensamt ha gått igenom detsamma ur arbetslöshetssynpunkt för att undersöka i vilken ordning dessa arbeten, sedan de således i och för sig ha prövats vara önskvärda och nyttiga, lämpligen borde komma till utförande. Efter denna prövning ha arbetena, vilket ju också framgår av den förteckning, som återges i utskottets utlåtande, placerats i främsta rummet inom sådana län och på sådana orter inom länen, där arbetslösheten har varit särskilt starkt framträdande. Då den ärade talaren icke angav på vilket sätt arbetsplatserna skulle vara olämpligt belägna, vet jag ju inte, vad han i det avseendet åsyftar. Vad jag kan betyga, är emellertid, att urvalet har skett med hänsyn till möjligheten att genom vad som här utföres åstadkomma den största tänkbara effekt.

Såsom ett allmänt uttalande om arbetslöshetspolitiken gjorde den siste ärade talaren gällande, att arbetslöshetsarbetena i allmänhet borde vara så inrättade, att det skedde största möjliga anpassning efter lönenivån, och han menade, att dessa arbeten skulle förhindra en sådan anpassning. Nu är det emellertid först och främst så, att här är det ju endast fråga om arbeten, utförda i mycket ringa skala med hänsyn till det begränsade anslag, som här föreslås och vilket i och för sig knappast kan tänkas påverka, i någon synnerlig utsträckning åtminstone, lönenivån i landet. Vidare är det ju så, att de löner, som här tillämpas, skola vara de i orten vanliga lönerna för arbeten av liknande slag, och de lönerna påverkas i minst lika hög grad av t. ex. väghållningsdistriktens arbeten, som pågå runt omkring och utföras precis på samma sätt som dessa beredskapsarbeten utföras. Menar då den siste ärade talaren, att man inte heller på det området skulle förfara så, att väghållningsdistrikten skulle forcera sina arbeten under våra tider för att ge de arbetslösa sysselsättning? Där förekommer ju heller inte, när väghållningsdistrikten göra det själva, annat än att dessa arbeten utföras till i orten gällande priser.

Det förefaller mig, herr talman, att de erinringar, som ha framförts mot det föreliggande förslaget i år liksom i fjol, äro synnerligen överdrivna och att det inte heller skulle finnas någon rimlig anledning att befara, att en sådan utsvällning av de ordinarie statsarbetena, som här begäres, skall kunna medföra några som helst farliga eller ödesdigra konsekvenser. Jag uttalar därför den förhoppningen, att kammaren måtte bifalla det förslag, som utskottet här tillstyrkt.

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)*

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Jag står ju nästan ensam för det betänkande, som föreligger här, och jag sticker inte under stolen med att det är med stor tvekan, som jag har varit med om detta anslag, och om jag inte varit bunden av de utfästelser, som jag gjorde vid förra årets riksdag, skulle jag sannolikt ha tagit starkt under övervägande, huruvida det är skäl att fortsätta på denna väg. Med hänsyn emellertid till den ståndpunkt, som jag intog förra året, anser jag mig emellertid så länge, d. v. s. under den period åtminstone, under vilken åtminstone ett arbetsföretag — bandelen Vansbro — Malung — skall komma i åtnjutande av detta anslag, tvungen att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag tror, att jag kan vitsorda, att socialministern har, så gott han har förmått, sökt följa de direktiv, som han själv vid förra årets riksdag uppdrog, då ärendet förevar här i kammaren till behandling, liksom även i propositionen. Jag tror, att han gjort det, men jag får nog säga, att det har varit en viss ansträngning från socialministerns sida i alla fall, som har måst åstadkommas för att kunna någorlunda följa de direktiv, som han själv då utformade, och detta i främsta rummet med hänsyn till de skenfria järnvägs korsningarna, till vilka, om jag som exempel bara tar Söderhamn, utgått 306,000 kronor från detta anslag. Jag har svårt att föreställa mig, att det inte både för socialministern och för Kungl. Maj:ts regering skulle ha varit skäl i att taga starkt under övervägande, huruvida det i dessa tider inte varit fördelaktigast att i stället anställa, låt oss säga, fyra familjer, man och hustru, som övervakade skenkorsningarna. Det hade varit billigare för staten, och då hade man också sluppit att belasta de arbetslösas antal åtminstone med detta antal. Liknande är förhållandet med en skenfri korsning i Skellefteå. Den kostade över 170,000 kronor. Det förefaller mig att vara ett orimligt högt belopp i förhållande till denna stads storlek. Man måste ju i någon mån taga hänsyn även till den sidan av saken. Atskilliga människor skulle ju ha kunnat få sitt levebröd för all framtid utan att det hade behövt kosta mera än bara räntan på det kapital, som nu lagts ned i dessa skenfria korsningar.

Jag förstår sannerligen inte, hur det skall vara möjligt för herr Walles, som yrkat bifall till den socialdemokratiska reservationen om ett anslag på 30 miljoner kronor för detta ändamål, att under nästa budgetår finna användning för dessa pengar, ifall han i någon mån skulle följa de direktiv, som herr socialministern själv har uppställt för detta anslag. Jag kan inte se någon möjlighet för herr Walles att kunna på ett förnuftigt sätt få användning för så mycket pengar till arbetslöshetens bekämpande enligt dessa direktiv. I så fall måste ju de arbetena, herr Walles, bli både planlagda och igångsatta efter helt andra grunder än vad de arbeten äro, för vilka ersättning nu skall utgå efter avtalsenliga löner på respektive platser. Det blir en dualism, som är nästan, kan man säga, litet grotesk, då man yrkar bifall till ett större anslag för dessa arbeten, än vad riksdagen har ansett sig böra offra för arbetslöshetens bekämpande. Ja, jag vet inte, vad jag egentligen skall ge det för namn att på detta sätt handskas med statens medel, ifall man skulle gå tillväga så som herr Walles i sitt yrkande angav och som naturligtvis, om man går in för den linjen, är fullt i överensstämmelse med det socialdemokratiska program-

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

met att avskaffa arbetslöshetskommissionen och ha avtalsenliga löner över hela linjen. Det var ju även den röda tråden i herr Hagmans anförande på förmiddagen, att man skulle gå in för den linjen så småningom, att arbetslöshetskommissionen fortast möjligt — enligt herr Hagmans egen utsago — skulle avskaffas.

Men i dessa tider och under de svåra förhållanden, under vilka vi nu leva, förstå herrarna nog, hur orimligt det är att ifrågasätta någonting sådant, och det förstår även herrar socialdemokrater själva — det är jag övertygad om — och i sitt innersta måste de nog ge mig rätt i att det inte går för sig, hur behjärtansvärt det i och för sig än är, att var och en, som gör ett redligt arbete, också bör få en däremot svarande avlöning. Det är emellertid inte detta, som här egentligen sättes i fråga i detta avseende, utan någonting helt annat, betydligt längre gående.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Nylander: Herr talman! Då detta ärende behandlades vid förra årets riksdag, hade jag tillfälle att här framlägga de principiella betänkligheter, som hystes av de dåvarande reservanterna, bland vilka jag befann mig, liksom jag även i år befinner mig bland reservanterna, när detta ärende nu kommer till avgörande.

Jag vill inte upprepa den ganska långa skildring av ärendets föregående och de olika synpunkter, som kunna läggas på detsamma och som jag då framförde, men jag vill i korthet säga, att det måste under alla omständigheter fastslås, att det är otänkbart och omöjligt att genom stora statliga arbeten till avtalsenliga löner övervinna en depression och övervinna arbetslösheten. Det ha vi ju fått otvetydiga exempel på från andra länder. Jag pekar särskilt på England, vars utveckling under de gångna åren otvetydigt ger vid handen att man har fått ge upp den vägen, som man på sin tid från det socialdemokratiska partiets sida trodde vara den allena saliggörande, nämligen att genom stora statliga arbeten kunna övervinna arbetslösheten. Jag vill hoppas, att vi skulle kunna även här i Sverige något lära av denna utveckling i Europas övriga länder och att man även här skulle kunna komma till en allmän insikt om att detta icke är botemedlet. Att det socialdemokratiska partiet här i Sverige inte har förstått detta, framgår tydligt av de motioner, som av detsamma ha framförts, och det är kanske inte så mycket att säga om dem. Jag skulle emellertid vilja tro, att flertalet av de socialdemokratiska motionärerna inte själva tro på det receptet, men det har ju varit ett lämpligt tillfälle att föra fram frågan, när man själv vet, att man inte är i tillfälle att genomföra den.

Det förundrar mig emellertid mera, att det frisinna partiet i denna fråga har velat även i år understödja den kungl. propositionen. Det är ju endast några få timmar sedan den stora debatten här i kammaren fördes angående anslag för arbetslöshetens bekämpande, särskilt då till arbetslöshetskommissionens arbeten, och man fick ju därvid den uppfattningen, att det frisinna partiet stod i bestämd motsättning till de principer, som man nu några timmar efteråt, sedan middagen har intagits, finner vara de förhärskande i samma parti. Det innebär väl en ganska hastig förändring av åsikter.

Då herr socialministern, som tyvärr icke är närvarande här, höll sitt anförande, fäste jag mig vid hans yttrande, att det icke vore avsikten att genom beredskapsarbetena skaffa någon ersättning för arbetslöshetskommissionens arbeten, utan de skulle endast vara en utsvällning av de ordinarie statliga arbetena. Ja, om nu så är förhållandet, kan jag anförä precis samma synpunkter, som jag gjorde gällande förra året. Detta års riksdag liksom även förra årets riksdag har under de olika huvudtitlarna och särskilt under sjätte huvud-

titeln under utgifter för kapitalökning beviljat stora extra anslag. Jag pekar särskilt på den fortsatta elektrifieringen av södra stambanan varför i år beviljats 19.6 miljoner kronor, för att nu icke tala om alla de olika övriga anslag, som ha beviljats extra såväl på sjätte huvudtiteln som även på nionde huvudtiteln. Herr socialministern förklarade emellertid, att dessa beredskapsarbeten till avtalsenliga löner icke skulle ha den verkan, att de hålla den nuvarande lönenivån uppe, därför att de bedrivs i så ringa skala. Det kan ju vara riktigt, om man kunde vara säker på att för framtiden ingen ökning av beloppet komme i fråga. Men om nu hela anslaget är av så liten betydelse, kan man också fråga herr socialministern, varför man då överhuvud taget skall köra fram med denna nya form för arbetslöshetens bekämpande. När vi undan för undan såväl tidigare under riksdagen som även nu i dag ha fått bevilja så stora belopp för arbetslöshetens bekämpande genom arbetslöshetskommissionen, måste man fråga sig, om det icke varit naturligare och lämpligare, att dessa 3 miljoner kronor hade inlagts i den summa, som ställts till arbetslöshetskommissionens förfogande. Ett sådant beslut skulle jag för min del gärna ha varit med om.

Herr Kvarnzelius har här talat om att han helst skulle vilja gå emot detta anslag men att han känner sig bunden av den ståndpunkt, som han intagit tidigare och som intagits av förra årets riksdag. Ja, det är ju ganska märkvärdigt, och det har ju påpekats av herr Johansson i Fredrikslund, att regeringen faktiskt på sätt och vis sökt att binda riksdagen för dessa beredskapsarbeten för icke mindre än fyra år framåt genom att i finansieringsplanen för järnvägen Malung—Vansbro angiva, att visserligen första och delvis andra året finansieringen skulle ske med både lånemedel och andra statliga medel men under de följande åren endast med andra medel än lånemedel. Det hade i betänkandet från statsutskottet förra året kommit att stå, att detta belopp skulle täckas av anslaget till beredskapsarbeten. Men det var just herr Kvarnzelius, som i sin egenskap av statsutskottets ordförande då beklagade, att detta influtit i betänkandet, och förklarade, att det skett av förbiseende samt att det helt enkelt i enlighet med regeringens då framlagda proposition skulle stå, att finansieringen skulle ske med andra medel än lånemedel. Jag kan därför inte förstå, att någon behöver känna sig bunden att för framtiden bevilja medel av anslaget för beredskapsarbeten till järnvägen. Det kan således icke möta något hinder att föreslå riksdagen att på annat sätt finansiera denna järnvägsbyggnad i fortsättningen.

I övrigt skulle jag vilja påpeka, att den kritik, som herr Kvarnzelius här riktat både mot den kungl. propositionen och ännu mera mot den socialdemokratiska motionen, egentligen var så pass nedgörande, att det sedan knappast borde vara möjligt för en person, som framfört de synpunkterna, att rösta för den föreliggande propositionen. Jag vill därför, herr talman, instämma i det yrkande, som är gjort av herr Johansson i Fredrikslund om avslag på det föreliggande förslaget och bifall till den av herr Bergqvist m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Möller: Herr talman! Jag hade verkligen icke tänkt yttra mig i detta ärende i dag, men den siste ärade talaren uppkallade mig genom vissa uppgifter om de engelska förhållandena. Vi ha här ofta hört predikas, att den stora olyckan i England har varit dess arbetslöshetsförsäkring. Det har sagts, att arbetslöshetsförsäkringen och den lätthet den bereder för de arbetslösa att erhålla statsbidrag har konserverat arbetslösheten i England och dessutom ökat den vid vissa tillfällen. Jag förstår visserligen överhuvud icke det argumentet, ty om arbetslöshetsförsäkringen hade någon betydelse i detta sammanhang, återstår det ju för de herrar, som anse det, att förklara, varför arbets-

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)*

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

lösheten i Amerika är så stor. Jag vill bara påpeka, att ni inte med detta argument lyckas övertyga någon om riktigheten av edra uppfattningar. Men i dag finga vi höra en fullständig nyhet, nämligen att den metod, som vi nu här ha förordat i Sverige, redan har gjort bankrutt i England. Herr Nylander förklarade, att man där hade måst överge de stora statliga arbetena, som han uttryckte sig, ty det gick helt enkelt inte. Vad jag känner till om dessa stora statliga arbeten är, att Lloyd George i en valkampanj för några år sedan förklarade, att han och hans liberala parti skulle besegra arbetslösheten genom stora statliga arbeten. Det rörde sig om miljarder, och man skulle låna pengarna. Men såvitt jag vet, blev det programmet aldrig annat än ett valprogram. Det liberala partiet kunde inte genomföra sina intentioner. Visserligen satte den s. k. Labourregeringen i gång en del statliga arbeten, men jämfört med vad Lloyd George önskade var det rena bagateller och ingenting annat. Det är rätt intressant att höra, att det nu inte längre är arbetslöshetsförsäkringen, som har förstört det engelska samhället, utan nu är det de stora statliga arbetena, vilka aldrig kommo till utförande, som i polemiken mot vårt förslag om beredskapsarbeten förklaras ha varit vad som förstört det engelska samhället och som man följaktligen fick överge. Jag rekommenderade förut i dag en talare att litet taga reda på vad han yttrade sig om, och jag kan inte hjälpa, att jag tror, att samma anbefallning nu är befogad.

Jag skall lämna detta kapitel. För min del är jag uppriktigt sagt trött på arbetslöshetsdebatterna i riksdagen, och jag tror, att de måste föras inför ett annat forum, där inte dogmatismen har slagit så fast rot, som den har gjort i de borgerliga partierna i riksdagens bägge kamrar, där det egentligen inte tjänar någonting till att argumentera. Men jag måste i alla fall säga ett par ord till herr Kvarnzelius. Han är så övertygad om den hittills förda arbetslöshetspolitikens förträfflighet. Det är en överraskning, eftersom vi under de sista tio åren ha haft så skarpa strider i den svenska riksdagen om denna arbetslöshetspolitik. Han är emellertid så övertygad därom, att han förklarat, att *ri* i själva verket i vårt innersta hjärta ge honom rätt. Ja, herr Kvarnzelius, vi ha ju ingen Vansbroana. I dag har ju herr Kvarnzelius uttryckligen bekänt, att det enda intresse han har för regeringspropositionen är, att den hjälper honom att få till stånd en bana i det län, där han är landshövding. Om inte detta skäl finnes för honom, skulle han gå emot den kungl. propositionen om beredskapsarbeten. Vi visste redan i fjol, att hans skäl var, att han hoppades att på detta sätt kunna åstadkomma Vansbroanan där uppe. Men jag kan försäkra herr Kvarnzelius, att vårt intresse är av en helt annan art, då vi här väckt förslag om dessa ting.

Detta är icke någon sakfråga i den meningen, som herr Kvarnzelius tycks inbilla sig. Det är en ren maktfråga. Det finns en politisk majoritet i riksdagen, som betraktar den hittills förda arbetslöshetspolitiken som sakrosankt. Gent emot herr Kvarnzelius, som i förmiddags talade om den specifika humanitet, som utmärker arbetslöshetskommissionens politik, vill jag framhålla, att den fört en ytterst inhuman arbetslöshetspolitik utan att det varit nödvändigt på grund av riksdagens direktiv och uteslutande på eget initiativ, ty direktivens ram är så vid, att man inom den kan föra nästan vilket slags arbetslöshetspolitik som helst. Vi för vår del kunna naturligtvis icke acceptera den framställningen, att vi icke i vårt hjärta skulle önska, att arbetslöshetskommissionen och dess arbetslöshetspolitik avvecklades.

Att högern nu är emot beredskapsarbetena, kan man ju förstå, därför att den har alldeles speciella intressen på denna punkt att bevaka. Den önskar, att det skall finnas ett instrument, som, i den mån detta överhuvud är möjligt, kan gagna lönenedsättningssträvandena, och beredskapsarbetena äro naturligtvis icke ägnade att i och för sig verka tryckande på lönerna. De äro

kanske snarast tvärtom ägnade att till en viss grad konservera en viss löcenivå, det medger jag utan vidare, men vi ha den uppfattningen, att det icke är arbetslöshetens offer, som skola betala de kapitalistiska kriserna. De ha inte ansvaret här utan äro i stort sett oskyldiga till sitt öde. Herrarna betrakta det däremot som den naturliga utvägen, att de, som äro offer för arbetslösheten, åtminstone till stor del skola betala kostnaderna under en kris. Det är därför vi förklara, att vi önska, att det betalas avtalsenliga löner, och vi anse, att det är ett mycket rimligt krav, men det gagnar, som sagt, inte mycket att här i riksdagen fortsätta diskussionen om den saken.

Jag skall nu i korthet be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Oscar Olsson m. fl. Jag tror, att det vore klokt, om man ginge över till en arbetslöshetspolitik, som skulle avveckla den irritation, som nödhjälpsarbetssystemet aldrig kan avveckla utan som det tvärtom ständigt kommer att underhålla. För mig är det klart, att regeringens förslag knappast är ens en halvmesyr. Det är ännu så länge motiverat som ett experiment. För min del kan jag ju inte förstå annat än att man efter ett år borde vara färdig med experiment, men vi kunna ju inte göra något åt de andra partiernas sätt att resonera om denna sak. Vi önska få beredskapsarbeten i stället för de övriga nödhjälpsarbetena, så snart sig göra låter. Det kan inte gå så fort, när arbetslöshetskommissionen har så betydande arbeten i sin regi, men vi önska i alla fall, att det skall ske så snart som möjligt, och vi äro övertygade om att det är uteslutande till gagn för samhället, om man företar en sådan åtgärd.

Det kan inte hjälpas, att bara de inlägg, som i dag ha kommit från borgerligt håll, senast i den debatt, som nu pågår, äro uppenbara vittnesbörd om att herrarna se på arbetarklassen, dess samhällsinsatser och dess ställning i samhället med helt andra ögon än om det skulle gälla någon annan samhällsklass' intressen och synpunkter och önskemål. Ni ha inte på något vis samma känsla för arbetarklassen som ni ha för andra samhällsklasser, däribland även bondeklassen. Det har kanske aldrig avslöjat sig mera tydligt än under innevarande års riksdag, och det går igen i denna debatt. Där står uppfattning mot uppfattning, och vilken uppfattning som slutligen skall segra beror icke på den svenska riksdagen utan på utvecklingen inom vårt folk självt.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten med många ord, då jag har märkt, att det är en allmän önskan att komma från detta ärende och in på följande ärenden. Jag vill emellertid säga några ord med anledning av statsrådets och chefens för socialdepartementet anförande. Herr statsrådet yttrade, att dessa arbeten utgöra en utsvällning av statens normala verksamhet, och det är ju riktigt. Men han tillade, att detta är ingenting annat än vad enskilda göra, om de kunna, nämligen att i tider av arbetslöshet utvidga sin verksamhet för att bereda arbetstillfällen. Men det är ju dock en betydande skillnad, om staten sätter i gång arbeten på olika håll med gällande avtalsenliga löner. Det är där den springande punkten är. De enskilda, som sätta i gång arbeten, sträva däremot efter att bringa ned arbetskostnaderna till en nivå, som i möjligaste mån är anpassad efter det för tillfället rådande lönekonjunkturläget. Det förhållandet, att avtalsenliga löner skola utbetalas vid dessa arbeten, som äro spridda på olika håll, innebär en konkurrens med det enskilda näringslivet, som gör denna form mycket betänklig. Vi leva ju under en nödtid, och den hjälp, som åstadkommes genom arbetslöshetsanslaget med beredande av arbetstillfällen i olika former, är en nödhjälp. När en nödhjälp lämnas, bör det naturligtvis icke vara samma avlöning som under normala tider, utan arbetet måste få en annan karaktär även i fråga om löneställningen.

Herr statsrådet framhöll, att ifrågavarande belopp, 3 miljoner kronor, ju

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)*

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

var så ringa, att det inte skulle kunna nämnvärt påverka lönemarknaden. Det är dock en ganska respektabel summa, och när statsmakterna dessutom anvisa detta belopp för att med avtalsenliga löner sätta i gång arbeten, verkar detta rent psykologiskt på den stora massan så, att man inom de kretsar, som det gäller att hjälpa, tror, att staten skall bereda ersättning för den minskade arbetsinkomst, som har uppstått även på andra håll. Man glömmer alldeles, att anordningen får den psykologiska verkan, att vederbörande själva icke tillräckligt beakta de arbetstillfällena, låt vara med något lägre betalning, som erbjuda sig inom andra områden, inom jordbruket, skogsbruket o. s. v., utan de dragas rent automatiskt från den normala verksamheten och bliva inställda på att staten har inte bara skyldigheter utan obegränsade möjligheter att sätta i gång arbeten och fortsätta på detta sätt. Det är ju alldeles uppenbart, att ett anslag, som delas ut under en sådan form, att det har en dylik psykologisk verkan, gör mera skada än nytta. Det torde därför, som jag tidigare sagt, vara riktigare att släppa denna form och i stället hålla sig till de möjligheter, som beredas genom arbetslöshetskommissionen.

Herr statsrådet nämnde vidare, att jag i mitt förra anförande hade pekat på att man letade efter lämpliga arbetsobjekt. När jag fällde detta yttrande, åsyftade jag helt naturligt arbetsobjekt, lämpliga såsom nödhjälpsarbeten, och i den mån dessa arbetsobjekt äro lämpliga såsom nödhjälpsarbeten, falla de även i viss mån inom ramen för de arbeten, som arbetslöshetskommissionen har att övertaga. Herr Kvarnzelius bestyrkte ju alldeles nyss genom sitt anförande de anmärkningar, som jag framställt mot lämpligheten av att här utföra sådana arbeten som skenfria korsningar o. s. v.

Herr statsrådet föreslog, att jag skulle vända mig till meningsfränder inom kammaren, som voro länschefer, så skulle jag få veta, vilka behov som gjorde sig gällande på olika områden, och han framhöll, att de inkomna framställningarna avsågo belopp, som vida överstego det här begärda anslaget. Ja, att få fram ansökningar om pengar från detta anslag är ingen konst. Vi se ju, att arbetslöshetskommissionens medel icke räcka, och vi ha nyss under vägdebatterna hört, hurusom krav framställts på flera gånger större belopp än vad staten anslagit till vägbyggnader. Det är alldeles givet, att när vederbörande få veta, att ett anslag är tillgängligt, kommer det att strömma in krav på att få del därav. Men om alla de krav, som framställas, äro precis sådana, att de böra beaktas och arbetena utföras med nödhjälpsanslag, därom torde man kunna hysa vissa tvivel. Det kan vara befogat att verkställa en ganska sträng gallring.

Jag skall icke uppehålla tiden vidare. De principiella anmärkningar och erinringar, som framförts mot ett anslag i denna form, kvarstå alltså orubade, och jag kan till och med åberopa, vad herr Kvarnzelius, som nyss talade för utskottets förslag, här har anført, såsom motivering för mitt yrkande om avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig förordade reservationen.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr Nylander gjorde under sitt anförande ett par erinringar, som jag anhåller att få i någon mån taga i skärskådande. Han sade, att han inte kunde förstå, hur ett anslag av den omfattning och beskaffenhet som det här ifrågakarande skulle kunna någonsin *övervinna* en depression. Jag vet inte, att någon människa har ifrågasatt, att ett anslag av denna beskaffenhet skulle kunna *övervinna* en depression. Det kan till en viss grad mildra läget för de av en depression hårdast berörda. Något annat anspråk tror jag inte, att man på något håll ställt på anslag av denna art.

Herr Nylander yttrade vidare, att han fann det egendomligt, att de frisinnade

efter middagen hade en annan motivering än den, som de hade kämpat för före middagen, när det gällde det allmänna arbetslöshetsanslaget. Ja, det är kanske inte så ovanligt, att fantasien ibland spelar litet livligare efter middagen än före den, men inte finns det någon motsättning i de frisinnares hållning nu och tidigare i dag, då de gent emot större anspråk ville begränsa det allmänna arbetslöshetsanslaget på det sätt, som skett i den kungl. propositionen, men likväl på den nu föredragna punkten finna sig böra förordna ett anslag till arbeten av nu ifrågakvarande art. Däri ligger, såvitt jag kan förstå, ingen motsägelset alls.

Herr Nylander erinrade också om att staten hade erkänt sin skyldighet att, i den mån det är för staten möjligt, sätta stora allmänna arbeten igång. I det fallet påminde han exempelvis om den fortsatta elektrifieringen av stambanan. Ja, det är riktigt, men det är arbeten, som äro fastknutna till en viss utveckling på ett visst begränsat område, där man ingalunda kan, såsom med nu ifrågakvarande arbeten, i viss mån anpassa sig efter den på olika orter förefintliga arbetslösheten, på samma gång som det är arbeten av den art, att de äro nödvändiga och nyttiga, på ett sätt som man inte kräver under alla förhållanden, då det gäller arbeten, till vilkas bekostande medlen tagas från det allmänna arbetslöshetsanslaget. Att utföra en grupp av arbeten av denna art, vilka, på samma gång som de utföras enligt vanligt gällande prisregler, samtidigt äro anpassbara efter olika arbetslöshet, tror jag vara en åtgärd, som i den rad av olika åtgärder man måste vidtaga för att försöka mildra depressionen visat sig ändamålsenlig och lämplig. I varje fall har inte det försök, som gjorts under innevarande år, såvitt jag kan se, varit av den beskaffenhet, att det varit ägnat att avskräcka.

Herr Nylander — liksom även herr Johansson i Fredrikslund — gjorde erinringar gentemot socialministern, som i sin tur sagt, att detta anslag och denna företagstyp icke ha så stor omfattning, att de påverka prisbildningen i löneavseende här i landet. Då svarar man från herr Nylanders och herr Johanssons sida: »Ja, är anslaget så litet, att det inte gör detta, varför skall man då ha med det på programmet?» Men det är inte litet i och för sig, när det gäller ett belopp, som utgår till folk, som eljest mönstrat i de arbetslösas led. Ur denna synpunkt är det sålunda inte någon liten summa. Men däremot är det inte ett belopp av den omfattning och storlek, att man kan säga, att det påverkar prisbildningen i lönehänsende och stegrar löneanspråken. Jag vågar göra gällande, att så icke kan visas vara fallet.

Herr Johansson i Fredrikslund sade, att skillnaden mellan enskilda och staten är den, att när enskilda personer utföra arbeten under en svår tid, söka de bringa ned kostnaderna så mycket som möjligt. Ja, det göra de. Det bör staten också göra. De söka naturligtvis komma ifrån varje onödig utgift; men inte är det väl regel, att de enskilda därför under nuvarande förhållanden arbeta med *lägre löner* än de allmänneligen gällande. Om man försöker göra detta vid arbeten i allmänhet, så vet man ju, vad det ur arbetsavtalets synpunkt blir för resultat. Jag tror således inte, att det härutinnan råder någon skillnad mellan staten och den enskilde. Olika typer av arbeten och arbetslöshets hjälp och strävanden att försöka mildra arbetsmarknaden och dess verkningar förefinnas också, och jag kan erkänna, att gränserna mellan dessa inte alltid äro så lätta att uppdraga, men jag vågar påstå, att i det system, vi hittills följt här i landet, kan även rum finnas — och detta med fördel för det allmänna — för arbetsföretag av den typ, varom här är fråga.

För övrigt vill jag erinra, att när herr Johansson ytterligare sade, att dessa arbeten dock konkurrera med de enskilda om arbetskraften, anser jag knappast, att det är ett så imponerande argument i ett ögonblick, då vi räkna med att det finnes 110,000 arbetslösa, som inte *kunna* beredas något arbete. Jag anser då

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

inte, att det ligger så stor styrka i talet om, att dessa arbetsföretag konkurrera om arbetskraften, att därigenom skulle ur företagsynpunkt följa ogynnsamma verkningar. Det förefaller mig eljest, som om man borde kunna vara ense om, att den faktiskt dyraste och sämsta, men i vissa fall oundgängliga formen för arbetslöshetshjälp är att lämna kontantunderstöd. Men detta har man måst gå in för på olika håll inom landet; trots att samtliga, som ha hand om dessa frågor, endast motvilligt gått denna väg, har man varit tvungen därtill. När så är fallet och när riksdagens alla partier måste i nuvarande läge acceptera även sistnämnda hjälpform, kan det då vara lämpligt och riktigt att motsätta sig en stödaktion, som i åtskilliga fall begränsar användningen av denna, den sämsta formen, och i övrigt, såvitt jag kan se, utgör ett lämpligt led i de allmänna arbetslöshetsåtgärder, som staten funnit nödigt vidtaga?

Jag vågar hoppas, att kammaren skall bifalla utskottets hemställan.

Herr Walles: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord till utskottets ärade ordförande.

Han fällde ett yttrande, som i tankarna bringade mig 20 år tillbaka i tiden, då han menade, att man lämpligen skulle kunna ersätta skenfria vägkorsningar med vakter på de platser, där det skulle kunna ifrågakomma. Jag vill då erinra min ärade vän och forne länskamrat om den tid, då vi kuskade mellan Sundsvall och Härnösand och voro ytterligt förargade över det tjugutal grindar, som vi hade att passera utefter landsvägen och alternerande sprungo av för att öppna. Det var ju emellertid mest jag, som sprang av, ty jag ville ju inte, att den ärade ordföranden i landstinget skulle vara grindpojke. Emellertid skulle nog både herr Kvarnzelius och jag nu anse det verka åtskilligt av Grönköping. Nu äro ju grindarna borta för länge sedan, ty nutidens biltrafik låter inte hejda sig av någonting sådant. Det blir nog så småningom så, att vi måste — antingen vi vilja det eller ej — ersätta dessa korsningar i vägplanet med skenfria vägkorsningar.

Vad Söderhamn och den påtalade stora kostnaden för anläggningen där beträffar, berodde detta därpå — om jag är riktigt underrättad — att i samband med anläggningen måste infartsvägen till Söderhamn omläggas, beroende på att ostkustbanan skar av vägen, och att det hade varit tillbud till olyckor vid överfarten över bangårdsområdet. Man var sålunda mycket glad över att ha fått införd denna nya och nödvändiga anordning.

Jag har, herr talman, icke anledning till annat än att vidhålla mitt tidigare framställda yrkande.

Herr Nylander: Herr talman! Det förefaller mig, som om herr statsministern hade i mycket hög grad misstolkat mina tidigare uttalanden. Jag har med bestämdhet förra året hävdad den meningen — och jag vidhåller den även i år — att man inte kan genom stora statliga arbeten till avtalsenliga löner övervinna arbetslösheten och depressionen. Så ha mina ord fallit, och det är överskattningen av de statliga arbetenas betydelse, som jag vill kraftigt varna för. Jag anser, att man här har gett ett litet finger åt den tankegången, att man skall bekämpa arbetslösheten genom att anordna stora statliga arbeten med avtalsenliga löner, och man kan vara rädd för att så småningom räcker hela handen åt detta system. Det är väl i alla fall på det sättet, att detta ärende i alldeles särskilt hög grad sammanhänger med arbetslösheten. Ärendet heter ju »beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet». Att man genom dessa arbeten skulle kunna avhjälpa och få bort all arbetslöshet i landet, är det väl ingen som tror.

Vad det motsatsförhållande beträffar, som jag visade förefinnas från det frisinnaed partiets sida vid behandlingen av det stora arbetslöshetsanslaget

före middagen och vid behandlingen av anslaget till beredskapsarbeten på eftermiddagen, kan jag inte förstå, hur hans excellens herr statsministern kan försöka bortförklara detta motsatsförhållande. I ena fallet sade man, på förmiddagen, att arbetslösheten måste bekämpas genom sådana åtgärder och arbeten, som anordnas genom arbetslöshetskommissionen. Jag behöver ju inte närmare redogöra för innebörden härav, men där utgå ju avsevärt nedsatta löner. På eftermiddagen vill man motverka samma arbetslöshet genom beredskapsarbeten med avtalsenliga löner. Detta motsatsförhållande kan man väl i alla fall inte komma ifrån.

Jag ser inte, om herr Möller är inne i kammaren, men jag skulle i alla fall vilja till honom rikta den repliken, att då jag vågat uttala mig något om förhållandena i England, stödde jag mig på ett uttalande av Mac Donald, vilket uttalande icke borde vara obekant för herr Möller, och som Mac Donald fällde vid en konferens — om jag inte missminner mig, i juni 1930 — då han samlat representanter för kommunernas arbetslöshetskommittéer i de olika delarna av England och inför dessa framlagt situationen och de erfarenheter, till vilka han kommit. Det var just då, som han gjorde detta då helt nya och märkliga uttalande, att han kommit till den uppfattningen, att det icke går att avhjälpa arbetslösheten genom stora statliga arbetsföretag. Jag kan tyvärr inte på rak arm nu under pågående debatt få fram det tidningsreferat, som jag har sett, men jag vet, att jag rätt återgivit uttalandet och jag har även använt detta referat vid ett tidigare tillfälle i statsutskottet.

Jag tror sålunda, att det skulle vara nyttigt även för herr Möller att taga bättre reda på, vad han talar om. Skulle däremot herr Möller kunna gå den utvecklingen till mötes, att han närmade sig Mac Donalds uppfattning, tror jag, att vi här i Sverige skulle hälsa detta med mycket stor glädje.

Herr Bagge: Herr talman! Jag skulle i anledning av herr Möllers anförande endast vilja säga, att när den stora gemensamma olycka, som arbetslösheten utgör, kommit över oss och när de uppgifter den ställer på oss äro så svåra att klara och överhuvud taget sköta på ett sådant sätt, att man inte åstadkommer mer olyckor, än som redan inträffat, så borde man föra sakliga överläggningar rörande detta stora problem och inte hänge sig åt orimliga förebräelser mot varandra och mot dem, som ha en annan uppfattning i frågan.

Anledningen till att vi på den borgerliga sidan icke vilja gå med på det socialdemokratiska programmet är inte alls, såsom herr Möller tycktes anse, att vi skulle känna något slags underlig glädje över att låta »arbetslöshetens oskyldiga offer betala det hela», eller några andra lika orimliga och skamliga uppfattningar, utan helt enkelt den, att vi icke tro på detta program och att vi ha den uppfattningen, att detta program skulle leda till sämre förhållanden framför allt för de arbetslösa. Det är därför som vi gå emot det. Enligt motionen nr 109, som är en mycket intressant publikation, av vilken jag noga tagit del, anse socialdemokraterna, att de genom mycket stora, offentliga kapitalutlägg skulle kunna råda bot på arbetslösheten. När man emellertid noggrannare studerar denna motion, finner man icke något svar på frågan, *varifrån* det där kapitalet skulle tagas och vad det får för verkningar, om staten skulle göra dylika väldiga kapitalutgifter. Man får en hänvisning till att beloppet skall tagas bl. a. från statslåneamorteringsfonden. Men det är ju intet svar. ty denna är en ren bokföringsfond, från vilken man icke på något sätt i realiteten kan taga de medel, som erfordras, utan dessa utgifter måste naturligtvis taga i anspråk landets kapitaltillgångar. Genom det inflytande, som denna process skulle kunna få på näringslivet i övrigt, skulle man faktiskt riskera att arbetslösheten ökas på andra områden.

Detta är ett mycket svårt och besvärligt problem: och jag har hittills stan-

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)*

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

nat för den positionen, att jag inte törs mig på någonting dylikt för närvarande på grund av de sannolika verkningarna av dylika åtgärder i nuvarande läge. Dessutom tillkommer ju, att detta skulle hava mycket allvarliga verkningar för statens finanser; och man får väl säga, att det också ur arbetslöshetens synpunkt är mycket viktigt, att den svenska statens finansväsen kan hållas solitt och hyggligt. Hur skulle det sett ut för närvarande, om vi gjort på det sättet under förra året, och hur skulle det se ut nästa år, om vi i år äventyra statens finanser?

Den andra frågan gäller lönenivån. Jag skall inte taga upp någon längre debatt härom, ty jag vet, att riksdagen tidigare debatterat denna sak, som det här har sagts, ända till leda. Men man kan ju i alla fall icke komma ifrån, att det finns två sidor hos arbetslöshetsproblemet: å ena sidan de stora förändringar i näringslivet, som den nuvarande depressionen fört med sig, och å andra sidan löneproblemet. Om man råkat ut för väldiga förändringar å ena sidan och så den andra håller lönesystemet fullkomligt stelt, är det klart, att denna stelhet måste komma att påverka arbetslöshetens omfattning. Därför är det alldeles rimligt, när man har den ståndpunkten, att man, när man skall lämna arbetslöshetshjälp, vill göra det i sådana former, att detta icke ökar lönernas stelhet och därmed också arbetslösheten.

I förmiddags talade herr Oscar Olsson om »de två nationerna», det gamla utslitna talesättet, som ju, dess bättre, har bra litet kvar av verklighet i den meningen, vari det ursprungligen användes. Men man kan nästan säga, att här i landet börjar uppkomma ett nytt slag av två nationer, nämligen de arbetare, som ha anställning till goda löner, och de arbetare, som icke kunna få anställning på grund av de höga lönerna utan i stället måste gå arbetslösa. Det är också ett slags två nationer. Vi ha också ett annat slag av två nationer, som blivit en följd av den svenska fackföreningsrörelsens lönepolitik för närvarande, som är en helt annan, mina herrar, än den, som den svenska fackföreningsrörelsen till sin heder förde under den förra stora depressionen 1921—1922. Det sammanhänger med den skillnad i levnadsvillkor och utkomstmöjligheter, som för närvarande föreligger mellan jordbruket och industrien, bl. a. därigenom att lönerna inom industrien hållas på den nivå, som de för närvarande göra. Därigenom bildas en arbetslöshetsfrans omkring de industriella arbetsmöjligheterna, och den jordbrukande befolkningen, som annars vanligen undan för undan föres över till industrien, har icke på senare tid kunnat komma över till industrien i samma utsträckning som tidigare. Följden härav blir den, att den stoppas upp inom jordbruket, och där bli förhållandena än värre än vad som eljest varit fallet. Detta är ju, mina herrar, också ett slags två nationer, som uppkommit på grund av, bland annat, den nuvarande lönepolitiken.

Om jag således å ena sidan icke kan gå med på den socialdemokratiska motionen just på grund av att jag tror, att den skulle försämra arbetslöshetsförhållandena och icke förbättra dem, kan jag å andra sidan icke se, att det finns någon särskild mening med det förslag, som framkommit i den kungl. propositionen. Bakom den socialdemokratiska motionen ligger i alla fall en tanke, nämligen att med hjälp av stora offentliga kapitalutlägg få en förändring på den allmänna arbetsmarknaden. Det vill man naturligtvis inte alls åstadkomma genom dessa tre miljoner kronor. Det är ju klart, att de icke alls kunna åstadkomma detta, utan därmed vill man endast på vissa speciella punkter av arbetsmarknaden taga hand om folk, som annars skulle bli arbetslösa. Det är i grund och botten precis samma program, som föreligger för arbetslöshetskommissionens verksamhet, och det förefaller mig, som om det skulle vara förståndigare, att, när vi ha så ont om pengar och så väl behöva dessa anslag, lägga dessa tre miljoner kronor på det vanliga arbetslöshetsanslaget till arbetslöshetskommis-

sionen. Det förefaller så mycket mer förståndigt som statsutskottets högt ärade ordförande här ju vittnat om, att det icke varit så lätt att sköta detta anslag på ett tillfredsställande sätt, och som de ansvariga myndigheterna, socialstyrelsen och arbetslöshetskommissionen, förra året mycket kraftigt, men även i år framhållit, att detta är ägnat att bringa en viss ordning och oreda i administrationen av arbetslöshetshjälpen.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Herr Johansson-Dahr: Herr talman! Under den föregående debatten har från ett par talares sida uttalats en viss förvåning över den hållning, de frisinade intaga i denna fråga med hänsyn särskilt till det beslut, som fattades på förmiddagen. Jag känner av denna anledning ett behov att ange, varför jag för min del kommer att rösta för det förslag, som i detta ärende föreligger ifrån Kungl. Maj:ts sida.

Beträffande arbetslöshetsfrågan, som onekligen innefattar ett av de viktigaste samhällsproblem, som vi för närvarande ha att kämpa med, och inför vilket det moderna samhället kommer att ställas på ett av sina allra svåraste prov, har jag den uppfattningen, att vi ännu befinna oss endast vid början av kampen mot detta onda. Därför kan jag icke betrakta de åtgärder, som hittills ha kommit i fråga, annorlunda än såsom försök, såsom palliativ, som man har tillgripit för att tills vidare hjälpa sig fram, men vilka ingalunda kunna anses innebära någon definitiv lösning utav arbetslöshetsproblemet.

I den budget, som nu håller på att utarbetas och fastställas för nästkommande år, upptagas under olika huvudtitlar anslag till en mängd arbeten, vilka jämte andra syften också ha till ändamål att bereda sysselsättning åt personer, som kanske annars icke skulle kunna få sysselsättning. Därutöver ha vi förut i dag beviljat ett särskilt belopp av 25 miljoner kronor, som skall användas enbart till förmån för de arbetslösa. Det vill synas av den diskussion, som här föres, som om man menade, att det finnes mer än dessa två vägar att gå fram på, när man skall bekämpa arbetslösheten: den ena, att man ordnar arbeten, som betalas med avtalsenliga löner, och andra vägen, att man beviljar pengar till nödhjälpsarbeten, som betalas enligt arbetslöshetskommissionens taxor. Men är det då verkligen nödvändigt, att man skall gå fram endast på dessa bägge vägar? Så länge vi ännu befinna oss på försökets stadium har man anledning att pröva även andra vägar och använda även andra metoder. Den slutliga lösningen ha vi efter min uppfattning ännu icke i sikte, och då menar jag, att det inte kan vara ur vägen, att man mellan å ena sidan sådana arbeten, till vilka bestämda anslag äro uppförda i staten och som således under alla förhållanden måste utföras, och å andra sidan de egentliga nödhjälpsarbetena har denna mellanform, som beredskapsarbetena utgöra, arbeten, som icke med nödvändighet behöva utföras men som kunna anordnas vid särskilda tillfällen och å särskilda orter för att motverka arbetslösheten och på samma gång fylla andra samhällsnyttiga syften.

Jag tror för min del icke, att lösningen av arbetslöshetsproblemet kan ernås på det sätt, som herrar socialdemokrater förorda, nämligen att man utan vidare i obegränsad omfattning anordnar arbeten, som betalas med avtalsenliga löner. Det är förvisso inte möjligt att lösa arbetslöshetsproblemet på det sättet. Och jag tror icke heller, att den slutliga lösningen ligger uti det förfarande, som arbetslöshetskommissionen med riksdagens gillande tillämpar. Vi få nog söka andra vägar, innan vi komma till problemets lösning, och det kan då ingalunda vara ur vägen, att man har även denna mellanform, som det föreliggande förslaget innebär och som ger möjlighet att pröva olika medel och andra vägar än de två, som hittills huvudsakligen kommit i fråga.

*Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)*

Anslag till
beredskaps-
arbeten.

(Forts.)

Av detta skäl, herr talman, ansluter jag mig till det föreliggande förslaget om beredskapsarbeten, till vilket jag alltså yrkar bifall.

Herr Trygger: I fråga om utskottets förslag skall jag be att få instämma i vad herr Bagge här anført. Min kollega här på Stockholmsbänken, herr Möller, gjorde gällande, att högers ståndpunkt i denna fråga vilade på att högern önskade ett instrument, som kunde gagna lönenedsättningarna. I detta avseende vill jag säga, att jag har den bestämda uppfattningen, att en allmän lönenedsättning är nödvändig, och vi vilja tydligen icke skapa anordningar, som hindra denna lönenedsättning, vilken är ett villkor för att vi skola kunna hålla uppe vår industri.

Sedermera gjorde herr Möller gällande, att det vore obilligt, att just de arbetslösa skulle betala den kapitalistiska krisen. Jag förstår verkligen inte detta uttalande. Vad är det för en kapitalistisk kris? Det är väl en ekonomisk kris, en världskris, men vad har den krisen med kapitalismen att göra? Den beror hos oss därpå, att vi icke kunna sälja våra varor till utlandet, och vare sig vi ha kapitalistisk regim eller någon annan, måste vi handla på samma sätt, nämligen försöka tillverka varorna till ett sådant pris, att de bli begärliga för utlandet. Det är således fullkomligt oberättigat, såvitt jag förstår, att angripa det kapitalistiska systemet, därför att vi ha kommit i den situation, där vi nu äro. Att här i Sverige förekommit åtskilliga saker, som skadat vårt land och som vi nu känna av allesammans, det är en sak för sig, men dylikt kan förekomma överallt och har icke med denna sak att göra. Vi kunna beklaga det; om vi hade varit förutseende, hade vi kunnat delvis förekomma det, men det har, som sagt, inte med denna fråga ett spår att göra.

Jag vill till sist fråga herr Möller: Om nu den socialdemokratiska reservationen skulle bifallas, var skall man taga de 30 miljoner, som fordras för att genomföra detta program? Det är mig fullkomligt ofattbart, hur det skulle vara möjligt i det läge, vari våra statsfinanser äro för närvarande.

Herr Möller slutade med att säga, att vilken uppfattning, som slutligen skall segra, det beror inte på riksdagen utan på folket. Ja, det tycker jag är ett ganska svagt argument, ty det avgörande är väl ej vilken uppfattning som skall segra utan vilken som är riktig, vilken uppfattning som är till gagn för landet. Det är från den synpunkten sett, som vi inte kunna vara med om vad man ifrån socialdemokratiskt håll har föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Endast ett par ord. Det här anslaget är ju företrädesvis tillkommet för att cheferna för de affärsdrivande verken skola få ett eller annat arbete utfört, på samma gång som de försöka att i största möjliga mån ställa sig Kungl. Maj:ts direktiv till efterrättelse att icke komma med några anspråk beträffande arbeten, som kunna tills vidare anstå. Sedan är det en prövningsfråga inom de affärsdrivande verken, huruvida någonting av det, som varje verkschef har under sin domvärjo, är av den beskaffenheten, att det framdeles kan komma till gagn och till varaktigt gagn. Då ger detta anslag möjlighet för Kungl. Maj:t att i sådana fall i denna begränsade form, som det här är fråga om, tillgodose även sådana behov.

Om jag nu ser exempelvis på den förteckning, som finnes här på sid. 2—4, finner jag en massa anslag, som samtliga gå till dylika arbetsföretag. En del gå till lantförsvaret — det är åtminstone en sak, som herr Trygger inte har något särskilt emot, skulle jag tro. Vidare är det anslag till skenfria korsningar vid statens järnvägar. Naturligtvis är det i vissa fall önskvärt, att sådana komma till stånd — det har jag visst inte bestritt — och jag utgår ifrån, att

Kungl. Maj:t alltid överväger, om det i längden blir billigast att bereda sysselsättning åt banvakter, som övervaka övergångarna, eller om det är en så intensiv trafik, att man måste ha en skenfri korsning. Sedan är det exempelvis arbetsföretagen inom telegrafverket. Ja, vad betyder det uppe i Norrland, om man kan få ett anslag några år tidigare och få resa upp stolpar och draga ledningar milslånga vägar ute i ödemarkerna och på det sättet bereda möjlighet för denna befolkning att något snabbare komma i förbindelse med den del av landet, där kulturlivet florerar rikligare än på andra trakter? Äro inte sådana åtgärder i och för sig av den beskaffenhet, att de kunna försvaras och även med mycket stor värme försvaras? Samma är förhållandet med domänstyrelsens anslag för att rensa upp skogar i större utsträckning än annars skulle kunna ske och utföra hamnanläggningar o. dyl. Naturligtvis måste man, om man vill se denna sak riktigt sanningsenligt i ögonen, erkänna, att inom en viss ram är det en lycka, ifall Kungl. Maj:t har möjlighet att i sådana fall bevilja anslag för de olika ändamålen. Och ni skola aldrig tro, att cheferna för de affärsdrivande verken komma att dela upp arbetet på det sättet, att de taga en del arbetare mot underbetalning och en del arbetare mot avtalsenliga löner. Det kommer aldrig i fråga, att chefen för statens järnvägar exempelvis skulle vilja ha nödhjälpsarbetare sida vid sida med sina vanliga arbetare. Då får arbetet hellre ligga stilla. Den saken är klar. Och grunden för detta anslag är naturligtvis just denna, att det är företrädesvis vid sådana arbeten, som cheferna för de affärsdrivande verken ha hand om, som dessa anslag komma till användning, och då kunna de vara till välsignelse för hela landet.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr **Möller**: Jag anser mig skyldig att svara herr Trygger med ett par ord.

Jag tror inte det tjänar mycket till att vid denna sena timme hålla några föreläsningar i frågan, huruvida det, som vi nu genomleva, är en kapitalismens kris eller det är en kris av något annat slag. Där står uppfattning mot uppfattning, och att hålla någon större disputation om den saken här i kväll tjänar inte något förnuftigt syfte. Jag har den meningen, att vad vi nu genomleva är en kapitalismens kris och att vi gång efter annan komma att få uppleva sådana kriser, så länge det kapitalistiska systemet består.

Men det var en annan fråga, som intresserade mig litet mer. Herr Trygger frågade mig: Var skola vi ta pengarna? Ja, mina herrar, jag vet ju inte, om ni läst den socialdemokratiska motionen eller rättare sagt motionskomplex, i vilket ett finansieringsprogram ingår som ett led, men eljest tror jag verkligen, man kan berömma partiet för att, i motsats mot andra partier, som begära miljonanslag, också ge anvisningar på hur dessa miljonanslag skola kunna finansieras. Detta hade inte varit någon större svårighet, om herrarna hade bifallit våra besparingsyrkanden på skilda punkter, men dem ha herrarna slagit ihjäl. Nå, om nu detta skulle leda till en höjning utav inkomstskatteprocenten, så tror jag icke för min del, att därmed någon olycka är skedd. När herr finansministern skall mobilisera ett mycket stort antal miljoner för att justera budgetberäkningarna, eftersom de inte höllo, sådana de från begynnelsen voro gjorda, så visade det sig, att han kunde skaffa pengarna, visserligen på en punkt åtminstone efter en metod, som jag för min del ogillar, men han föreslog en ökning av spritskatterna och skaffade pengar litet här och där. Nu ha vi uttalat i reservationen, att vi anse, att 20 miljoner kronor kunna skaffas skattevägen. Höjer man skatteprocenten med 10, har man omkring 9 miljoner kronor där. Man kan också tänka sig att höja den något mera, och det är väl inte uteslutet, att det finns lyxkonsumtionsvaror, ur vilka man kan pressa ytterligare något mer

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

Anslag till
beredskaps-
arbeten.
(Forts.)

än finansministern föreställt sig. Jag tror därför inte, att ett positivt beslut behöver stranda på finansieringssvårigheterna. Återstående 10 miljoner kronor skulle tas av lånemedel.

Själva idén med dessa beredskapsarbeten är ju den, att när den enskilda företagsamheten, den, som vi bruka kalla den privatkapitalistiska, icke längre förmår att sysselsätta människorna, då bör staten utvidga sin produktiva verksamhet för att i görligaste mån åtminstone suga upp arbetskraften i stället — det är ju själva meningen med förslaget om beredskapsarbeten — för att på det sättet åstadkomma balans mellan s. k. god konjunktur och lågkonjunktur i arbetstillgången för det stora antalet människor, som bli i stort sett skuldlösa offer för kriserna, och den idén tycker jag för min del är riktig.

Herr Kvarnzelius har så väldigt mycket bekymmer för utgifterna här. Ja, jag måste säga, att jag är förvånad över att herr Kvarnzelius aldrig har haft några bekymmer för arbetslöshetskommissionens arbete. Det har under de år, som jag suttit i riksdagen, upprepade gånger kunnat konstateras, att arbetslöshetskommissionens arbeten äro de dyraste i landet och att de följaktligen inte alls fylla några anspråk på sparsamhet med statsmedlen med hänsyn till resultatet av de arbeten, som utföras. Dessa arbeten kunna, enligt vad all erfarenhet visar, utföras för i regel väsentligt lägre kostnader. Detta har aldrig bekymrat herr Kvarnzelius, men här hittar han några skenfria korsningar, som kostat ovanligt mycket pengar, och då är han genast full av bekymmer. Jag tycker inte detta går riktigt ihop. Emellertid tror jag, att ifall man skall bedöma, om verkligen dessa skenfria korsningar kostat för mycket, skall man känna bättre till vad det är, som försakat dessa jämförelsevis stora kostnader, än vad vi här i riksdagen göra åtminstone.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till herr Oscar Olssons m. fl. reservation.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna herr Bergqvists m. fl. vid utlåtandet följande reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, och herr *Möller* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Oscar Olssons m. fl. reservation.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 124 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av herr Bergqvists m. fl. vid utlåtandet fogade reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 124, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 52.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.*

I en till riksdagen avlåten, den 26 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 143, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att, utom annat, besluta följande organisation av statens folk- och småskoleseminarier att träda i successiv tillämpning med början av läsåret 1933/1934:

Folkskoleseminarierna skola vara till antalet 11, därav 6 dubbelseminarier och 5 enkelseminarier. Varje dubbelseminarium skall innefatta en fyraårig och en tvåårig linje, den senare studentkurs. Varje enkelseminarium skall innefatta en fyraårig linje. Dubbelseminarierna skola förläggas till Stockholm, Uppsala, Växjö, Lund, Göteborg och Umeå. Enkelseminarierna skola förläggas till Linköping, Karlstad, Falun, Härnösand och Luleå; dock skall å tid, som framdeles kommer att bestämmas, seminariet i Karlstad utvidgas med en kurs för småskollärarinnors utbildning till folkskollärarinnor. Seminarierna i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg, Karlstad, Härnösand och Luleå skola vara avsedda för manliga elever, seminariet i Karlstad dock med

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

det undantag, som nyss angivits. Seminarierna i Stockholm, Växjö, Falun och Umeå skola vara avsedda för kvinnliga elever.

Småskoleseminarierna skola vara till antalet 7, därav 4 dubbelseminarier och 3 enkelseminarier. Dubbelseminarierna skola förläggas till Strängnäs, Skara, Landskrona och Falun. Enkelseminarierna skola förläggas till Kalmar, Lycksele och Haparanda. Varje dubbelseminarium skall innefatta två tvååriga linjer. Enkelseminarierna skola omfatta, seminariet i Kalmar en tvåårig linje samt seminarierna i Lycksele och Haparanda vardera en treårig linje.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft ett flertal i ämnet väckta motioner.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda med I A—I D, II A—II C samt III—V betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis, dock att punkterna I B och I D skulle behandlas i ett sammanhang.

Punkten I A.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte beträffande organisationen av statens folkskoleseminarier i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar J. P. Johanssons och Paulis, Olof Olssons, Norlings och Carl Carlssons, Månssons i Furuviik och Holmströms, Thomsons samt Weijnes motioner I: 331, 338 och 340 samt II: 494, 495 och 496 besluta, att folkskoleseminarierna i Härnösand, Skara och Landskrona skulle från och med början av läsåret 1932/1933 successivt nedläggas.

Herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Den nu föredragna frågan gäller omorganisation av småskoleseminarier och folkskoleseminarier. Detta spörsmål är av en synnerlig betydelse. Att tillhandahålla åt skolorna dugliga lärare och lärarinnor är helt enkelt att lägga en god grund för folkets hela kultur. Jag har därför tillåtit mig att redan på denna punkt begära ordet för att yttra mig om sammanhanget uti den fråga, som nu föreligger.

Riksdagen 1929 uttalade i skrivelse, att den önskade en *gemensam* utredning av folkskoleseminariernas och småskoleseminariernas organisationsfrågor, och riksdagen betonade därvid starkt samhörigheten mellan dessa spörsmål. »Härigenom», yttrade riksdagen, »torde det bli möjligt, att särskilt beträffande lokalfrågorna vinna den mest praktiska och för staten minst kostsamma lösningen av berörda organisationsfrågor». Sålunda har riksdagen begärt, att frågorna om småskoleseminarier och folkskoleseminarier skola bli föremål för *gemensam* behandling, och i överensstämmelse med denna begäran har Kungl. Maj:t nu framlagt denna proposition, som omfattar båda dessa spörsmål. Nu behagade kammaren finna, att utskottet föreslår, att man skall dela på dessa spörsmål och att man skall behandla småskoleseminarieorganisationen för sig och folkskoleseminarieorganisationen återigen längre fram för sig.

Dessa två organisationsformer hänga emellertid verkligen ihop på det sätt, som riksdagen har betonat 1929. De äro på många olika sätt förenade med varandra. De äro det i inre mening. Kursplaner och överhuvud taget de villkor, under vilka seminarierna leva sitt liv, måste vara likartade i småskoleseminarier och folkskoleseminarier. Jag skall erinra kammaren om, att särskilt en punkt, på vilken riksdagen vid flera tillfällen lagt vikt, illustrerar detta. Herrarna behagade erinra sig, att riksdagen begärt vid ett par tillfällen att få sig förelagt förslag om, huru småskollärarinnor må kunna vinna utbildning till

folkskollärarinnor. Här mötas småskoleseminariet och folkskoleseminariet på det mest klara och tydliga sätt. Här önskar riksdagen, att en brygga skall finnas emellan dessa två organisationer. Detta utgör enligt min tanke en illustration till den nära samhörigheten mellan spörsmålen.

Även i yttre mening, när det gäller lokala frågor exempelvis, hänga dessa spörsmål tillhopa med varandra. I propositionen föreslås vissa förläggningsorter för småskoleseminarierna. Av utskottet föreslås delvis andra förläggningsorter för dessa seminarier. Det förefaller mig uppenbart, att därest riksdagen nu beslutar angående småskoleseminarierna, har man därmed bundit händerna, när det gäller att längre fram vid ett annat tillfälle avgöra förläggningen av folkskoleseminarierna. Man finner, att propositionen önskar, för att nu taga ett exempel, Kalmar såsom en lämplig plats för småskoleseminarium — till att börja med ett enkelt sådant, men längre fram ett dubbelt. Däremot har utskottet föreslagit Falun och Linköping. Härmed har också en skiljaktighet uppstått mellan propositionen och utskottet ifråga om antalet småskoleseminarier. Propositionen rör sig med ett mindre antal och utskottet med ett större antal seminarier.

Givetvis är utskottets förslag ekonomiskt ofördelaktigare. Det är dyrbarare för staten än propositionens förslag. Ett dubbelseminarium ställer sig givetvis billigare än två enkla seminarier. 1929 års sakkunniga ha beräknat att vid utrustning och uppsättning av ett dubbelt småskoleseminarium jämfört med två enkla seminarier sparar staten 34,395 kronor. Det är dessutom tydligt, att utrustningen kan bli bättre i ett dubbelseminarium än i ett enkelseminarium. Skolkökslokaler, kök, matsal, omklädningsrum, mangelrum o. s. v., som höra till detta, få ju en bättre och mera ekonomisk användning. Framför allt är det möjligt att ge ett dubbelseminarium en uppsättning av lärare, som är fördelaktigare än i ett enkelseminarium. Man lär inte kunna reda sig i någon av dessa anstalter med mindre än en rektor och tvenne ämneslärare. Ett enkelseminarium har endast två klasser. I en så liten undervisningsanstalt röner det vissa svårigheter att ge full tjänstgöring åt dessa personer, under det att däremot i ett dubbelseminarium med fyra arbetande klasser dessa lärare få sina veckotimmar ordentligt och väl placerade.

Jag skall, herr talman, eftersom vi befinna oss i början av denna debatt, inte fördjupa mig i denna eller andra detaljer, utan jag har endast härmed velat understryka det sammanhang, som onekligen enligt riksdagens 1929 gjorda uttalande, som fortfarande är giltigt, råder mellan småskoleseminarieorganisationen och folkskoleseminarieorganisationen.

Därtill vill jag foga bara det ordet, att ett huvudintresse för propositionen har varit att ekonomisera på grundval av det allmänt gjorda erkännandet, att den nuvarande seminarieorganisationen är alldeles för vidlyftig och för dyrbar. Jag vill uttala en vördsam varning för att utan vidare godtaga utskottets förslag, som innebär att staten skulle övertaga ytterligare fastigheter och följaktligen för framtiden underhålla både landstingsseminariet i Falun och landstingsseminariet i Linköping samt möjligen ett till seminarium utbyggt epidemisjukhus i Kalmar. Detta är en oekonomisk väg, när vi ha i statens egna seminariebyggnader tillräckligt med lokaler.

Den förnämsta synpunkten av alla för Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga har emellertid varit att genom koncentration i arbetet, såväl ifrån dess begynnelse vid elevens inträde som sedan under dess fortgång, försöka åstadkomma en förbättring och en större effektivitet åt seminarieundervisningen. Till denna sida av saken finns det kanske anledning att återkomma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

Punkterna I B och I D.

I dessa punkter hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte beträffande organisationen av statens folkskoleseminarier

B. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Bergmans m. fl., Petrus Nilssons m. fl., Tjällgrens m. fl., Oscar Olssons m. fl., J. P. Johanssons och Paulis, Asplunds och Sandströms, Olof Olssons, Norlings och Carl Carlssons, Perssons i Falla m. fl., Nilssons i Karlstad m. fl., Schöotts m. fl., Andersons i Norrköping m. fl., Hammarlunds m. fl., Hages m. fl., Månssons i Furuvik och Holmströms, Thomsons, Weijnes motioner I: 325, 327, 329, 330, 331, 334, 338 och 340 samt II: 472, 476, 481, 482, 484, 487, 494, 495 och 496, såvitt de avsåge annat än höjning av inträdesfordringarna vid det fyraåriga seminariet, samt herr Lundquists i Rotebro motion II: 497, sistnämnda motion dock endast så vitt den anginge övningsskolornas vid folkskoleseminarierna utvidgning, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning i fråga om organisationen av statens folkskoleseminarier i övrigt, med beaktande av de synpunkter, utskottet förut i utlåtandet anför, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna förnyade utredning kunde giva anledning;

D. besluta, att herrar Thelins, Karl Andreas Anderssons, Wijkanders och Forssells nämnda motioner I: 328, I: 333 och II: 483, ävensom herrar Bergmans m. fl., Tjällgrens m. fl., J. P. Johanssons och Paulis, Olof Olssons, Sjödahls, Norlings och Carl Carlssons, Nilssons i Karlstad m. fl., Hammarlunds m. fl., Månssons i Furuvik och Holmströms, Thomsons och Weijnes motioner I: 325, 329, 331, 338, 339 och 340 samt II: 476, 484, 494, 495 och 496, i vad dessa motioner avsåge höjning av inträdesfordringarna vid det fyraåriga seminariet, skulle anses besvarade med vad utskottet förut anför.

I motiveringen hade utskottet anför, bland annat följande:

»I fråga om inträdesfordringarna gäller för närvarande, såsom i propositionen erinrats, att desamma ungefärligen motsvara de kunskaper, som förvärfvas i en folkskola av A-formen, dock att i historia och geografi fordras kunskaper i huvudsak till den omfattning, som meddelas i realskolans tre, respektive fyra lägsta klasser. Departementschefen har, med hänsyn dels till de vidgade möjligheterna för realexamens avläggande dels ock till att ett stort antal av de intagna eleverna numera kommer till seminariet med avlagd realexamen eller, i fråga om vissa av de kvinnliga eleverna, med förvärfvad normalskolekompetens, ansett, att inträdesfordringarna böra höjas till det mått av kunskaper, som realexamen är avsedd att garantera.

Enligt utskottets uppfattning kan en sådan ändring av inträdesvillkoren vid det fyraåriga folkskoleseminariet, varigenom realexamen uppställas såsom normgivande för det erforderliga kunskapsmålet icke betraktas såsom eftersträfvansvärd. Departementschefen har visserligen icke tänkt sig, att avlagd sådan examen skulle göras till en oeftergivlig fordran, utan föreslagit, att en annan väg alternativt skulle hållas öppen sålunda, att ett genom självstudier förvärfvat kunskapsmått, motsvarande realexamens, jämväl skulle kunna berättiga till inträde, vilket alternativ upptagits med tanke på ungdomen från mera avlägset liggande bygder, där möjligheter till skolgång i realskola saknas. Detta oaktat håller utskottet före, att, därest berörda förslag genomfördes, en stor del av den landsbygdsungdom, som hittills rekryterats våra folkskoleseminarier och som utgör en värdefull tillgång för dessa, skulle avhållas från att söka sig till seminarierna på den grund att blotta förefintligheten av stadgandet om realexamen skulle för dem, som icke varit i tillfälle att av-

lägga denna examen, framstå såsom ett hinder. Säkerligen skulle också avsaknaden av realexamensvitsord för vederbörande försvåra tillträdet till seminariet.

Därest å andra sidan — såsom med en viss grad av sannolikhet kan antagas — en bestämmelse av det innehåll, Kungl. Maj:t föreslagit, komme att föranleda en ökad tillströmning till de teoretiska skolorna, måste en sådan verkan enligt utskottets mening betecknas såsom icke önskvärd.

Såsom ett vägande skäl för den föreslagna höjningen av inträdesfordringarna har åberopats det förhållandet, att den del av de inträdessökande, som kunnat förete vitsord om avlagd realexamen eller om normalskolekompetens, alltså varit stadd i tillväxt under de senare åren och numera är betydande. Med anledning härav synes det vara skäl att påminna om att den andra delen av de inträdessökande, den del, som ej kunnat stödja sig på nämnda meriter, dock alltså utgör det övervägande flertalet.

Av nu anförda skäl måste utskottet ställa sig avvisande mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och de motioner, I: 340 och II: 494 samt I: 328, I: 333 och II: 483, som åsyfta dels bifall till, dels ock en komplettering av nämnda förslag.

Vad beträffar de motionsvis framkomna yrkandena på förnyad utredning i fråga om inträdesfordringarna, torde av det förut anförda vara klart, att utskottet icke kan biträda dessa yrkanden, för så vitt de åsyfta utredning angående en väsentlig höjning av inträdesfordringarna av det slag, Kungl. Maj:t föreslagit. Däremot vill det synas utskottet, som om det kunde vara nyttigt, att en undersökning verkställdes, huruvida icke de gällande inträdesfordringarna i ett eller annat avseende kunna vara i behov av en omarbetning. Att härvid i ett eller flera ämnen en höjning kan finnas motiverad, får givetvis icke betraktas såsom uteslutet. Med hänsyn till önskvärdheten av att en dylik undersökning eller utredning kommer till stånd vill utskottet förorda, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör särskild framställning härom. Utskottet anser sig böra tillägga, att utskottet förutsätter, att fordran på särskild inträdesprövning under alla förhållanden bibehålles. Enligt utskottets mening erbjuder nämligen inträdesprövningen ett lämpligt medel att tillförsäkra seminarierna ett gott elevmaterial.»

Vid de nu föredragna punkterna hade beträffande inträdesfordringarna afgivits reservationer

1:o) av herrar *Kvarnzelius, Bergqvist, Svensson* i Kompersmåla, *Oscar Olsson, Thelin, Pauli, Nylander, Wigforss, Lindskog, Järte* och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, dels att utskottets motivering i förevarande del bort hava den avfattning, reservationen visade, dels ock att utskottets hemställan under B. bort hava följande lydelse:

»B. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Bergmans m. fl., Petrus Nilssons m. fl., Thelins, Tjällgrens m. fl., Oscar Olssons m. fl., J. P. Johanssons och Paulis, Karl Andreas Anderssons, Asplunds och Sandströms, Olof Olssons, Sjödahls, Norlings och Carl Carlssons, Perssons i Falla m. fl., Nilssons i Karlstad m. fl., Schöotts m. fl., Andersons i Norrköping m. fl., Wijkanders och Forssells, Hammarlunds m. fl., Hages m. fl., Månssons i Furuvik och Holmströms, Thomsons, Weijnes samt Lundquists i Rotebro ovannämnda motioner (I: 325, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 338, 339 och 340 samt II: 472, 476, 481, 482, 483, 484, 487, 494, 495, 496 och 497), sistnämnda motion (II: 497) dock endast så vitt den angår övningsskolornas vid folkskoleseminarierna utvidgning, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning i fråga om organisationen av

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.

(Forts.)

statens folkskoleseminarier i övrigt, med beaktande av de synpunkter, utskottet ovan anfört, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna förnyade utredning kan giva anledning;» samt att utskottets hemställan under D. bort utgå;

2:o) av herr *Björck*, som ansett, dels att utskottets motivering i förevarande del bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, dels ock att utskottets hemställan under B. bort hava en lydelse, som överensstämde med den i herr *Kvarnzelius* m. fl. reservation föreslagna lydelsen, samt att utskottets hemställan under D. bort utgå.

I den av herr *Kvarnzelius* m. fl. reservationsvis föreslagna motiveringen hade bland annat anförts:

»Enligt utskottets mening föreligger ingen anledning att avskaffa fordran på särskild inträdesprövning, något som väl näppeligen heller torde hava varit departementschefens avsikt. Tvärtom anser utskottet inträdesprövningen erbjuda ett lämpligt medel att tillförsäkra seminarierna ett gott elevmaterial, varför berörda prövning under alla förhållanden torde böra bibehållas. Men vad själva kunskapsfordringarna beträffar, anser utskottet det väl befogat att ifrågasätta, huruvida icke dessa böra bringas till bättre överensstämmelse med de faktiska förhållandena. Härmed vill utskottet icke hava sagt, att utskottet delar departementschefens uppfattning om att realexamen bör stadgas såsom kunskapsnorm. Utskottet anser sig härutinnan icke böra intaga någon bestämd ståndpunkt, emedan utskottet — i motsats till departementschefen men i överensstämmelse med skolöverstyrelsen och de i motionerna I: 338, II: 495, och II: 496 framställda yrkandena — finner detta spörsmål ännu icke vara moget för ett avgörande. Frågan tarvar enligt utskottets mening en ingående, ytterligare utredning, vid vilken tillfälle jämväl bör lämnas lärarkollegierna vid seminarierna att säga sin mening i ämnet. En sådan utredning kommer givetvis även att beröra kursplanernas innehåll och kan på sådant sätt jämväl rulla upp betydelsefulla rent organisatoriska spörsmål. Då utskottet anser här föreliggande fråga vara av stor vikt för folkskollärarutbildningen, vill utskottet förorda, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör särskild framställning om utredning i ämnet. För att frågan må kunna allsidigt bedömas, synes utredningskravet lämpligen böra helt allmänt angivas såsom avseende ändring av inträdesfordringarna vid det fyraåriga folkskoleseminariet.»

Den i herr *Björcks* reservation föreslagna motiveringen innehöll bland annat följande uttalanden:

»Enligt utskottets mening föreligger ingen anledning att avskaffa fordran på särskild inträdesprövning, något som väl näppeligen heller torde hava varit departementschefens avsikt. Tvärtom anser utskottet inträdesprövningen erbjuda ett lämpligt medel att tillförsäkra seminarierna ett gott elevmaterial, varför berörda prövning under alla förhållanden torde böra bibehållas. Men vad själva kunskapsfordringarna beträffar, anser utskottet det väl befogat att ifrågasätta, huruvida icke dessa böra bringas till bättre överensstämmelse med de faktiska förhållandena. Mot departementschefens uppfattning om att realexamen bör stadgas såsom kunskapsnorm har emellertid gjorts gällande, att, därest berörda förslag genomfördes, en stor del av den landsbygdsungdom, som hittills rekryterat våra folkskoleseminarier och som utgör en värdefull tillgång för dessa, skulle avhållas från att söka sig till seminarierna på den grund att blotta förefintligheten av stadgandet om realexamen skulle för dem, som icke varit i tillfälle att avlägga denna examen, framstå såsom ett hinder, varjämte torde med en viss grad av sannolikhet kunna antagas, att en bestämmelse av sådan innebörd komme att föranleda en ökad tillströmning till de teoretiska skolorna.

Såsom ett vägande skäl för den föreslagna höjningen av inträdesfordringarna har åberopats det förhållandet, att den del av de inträdessökande, som kunnat förete vitsord om avlagd realexamen eller om normalskolekompetens, varit stadd i tillväxt under de senare åren och numera är betydande. Med anledning härav synes det förtjänt att uppmärksammas, att den andra delen av de inträdessökande, den del, som ej kunnat stödja sig på nämnda meriter, dock alltså utgör ett flertal.

Under dessa förhållanden anser sig utskottet härutinnan icke nu böra intaga någon bestämd ståndpunkt. I motsats till departementschefen men i överensstämmelse med skolöverstyrelsen och de i motionerna I: 338, II: 495 och II: 496 framställda yrkandena måste utskottet finna detta spörsmål ännu icke vara moget för ett avgörande. Frågan tarvar enligt utskottets mening en ingående, ytterligare utredning, vid vilken tillfälle jämväl bör lämnas lärarkollegierna vid seminarierna att säga sin mening i ämnet. En sådan utredning kommer givetvis även att beröra kursplanernas innehåll och kan på sådant sätt jämväl rulla upp betydelsefulla rent organisatoriska spörsmål. Då utskottet anser här föreliggande fråga vara av stor vikt för folkskollärarutbildningen, vill utskottet förorda, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör särskild framställning om utredning i ämnet.»

Herr Bergqvist: Herr talman! Frågan om omorganisation av folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna i samband med de senares övertagande av staten har varit föremål för utredning av sakkunniga, som i slutet av 1930 ingävo sitt betänkande till Kungl. Maj:t. I anledning av detta betänkande framlade Kungl. Maj:t vid fjolårets riksdag en proposition i ämnet och riksdagen fattade då vissa preliminära beslut beträffande framför allt småskoleseminarierna.

Vid årets riksdag har framlagts en proposition med förslag till omorganisation av såväl folkskoleseminarierna som småskoleseminarierna. Inom utskottet har denna proposition ingående behandlats, men utskottet har icke ansett sig kunna för riksdagen framlägga något förslag till folkskoleseminariernas ombildning vid innevarande riksdag utan inskränkt sig till att beträffande småskoleseminarierna framlägga ett förslag, som skulle innebära statens övertagande av dessa och deras begränsning till ett visst antal.

Varför utskottet ej ansett sig kunna lösa folkskoleseminariefrågan i år, har för det första varit därför, att dubbelseminarierna inte blivit på ett sådant sätt utnyttjade, att man har kunnat fatta någon definitiv ståndpunkt till den föreslagna organisationen. Sålunda ha de stora byggnaderna i Linköping, Karlstad och Luleå inte kunnat fullständigt utnyttjas. Huruvida detta blir möjligt i framtiden, det kan man inte säga, men man har i alla fall ansett, att det bör tagas under övervägande, att dessa dubbelseminarier i första hand böra utnyttjas och att man först för det fall, att dubbelseminarierna inte skulle vara tillräckliga, skulle tillgripa enkelseminarier.

Vidare har den proportion, som föreslagits mellan manliga och kvinnliga lärfare, ej ansetts fullt nöjaktigt avvägd. Skolöverstyrelsen har ansett, att de borde stå i förhållande till varandra som 11:9. I den kungl. propositionen är proportionen 3:2, ehuru det vill synas, som om vid den utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor, som skulle komma att träda i verkställighet, proportionen skulle något mera närma sig överstyrelsens förslag. Utskottet har ansett, att proportionen 11:9 är den lämpliga.

En annan sak, som kanske har mera avgörande inverkan på utskottet, har varit den, att Kungl. Maj:t har förordat vissa höjda inträdesfordringar, som man inte utan vidare har kunnat acceptera, därför att man inte har ansett, att en nödig utredning har föregått Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har före-

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.

(Forts.)

slagit, att realskolexamen skulle vara kunskapsnorm för inträde i folkskoleseminarium, och det har visserligen funnits sympatier för detta förslag inom utskottet, men man har dock inte ansett sig kunna för närvarande acceptera det gjorda förslaget, utan har ansett, att en ytterligare utredning bör ske. Utskottsmajoriteten har stannat vid, att de nuvarande inträdesfordringarna i huvudsak skulle bibehållas endast med en eventuell höjning av kunskapsfordringarna i ett eller annat ämne. Det finns emellertid en reservation av herr Kvarnzelius m. fl., fogad vid utskottets utlåtande, där man gjort gällande, att man inte borde göra något förhandsuttalande eller lämna något direktiv i detta avseende utan låta utredningen bli fullständigt förutsättningslös. Emellertid ha såväl utskottsmajoriteten som reservanterna varit eniga därom, att frågan kräver ytterligare utredning.

En ytterligare orsak till, att utskottet inte nu kunnat komma med positivt förslag till riksdagen, har varit frågan om utbildningen av studenter till folkskollärare. Kungl. Maj:t har föreslagit, att det skulle inrättas 6 studentavdelningar med 25 elever vid varje avdelning och att dessa avdelningar skulle inordnas i seminarierna på det sättet, att vid ett dubbelseminarium skulle vid sidan av den fyraåriga kursen finnas en tvåårig studentkurs. Utskottet har icke varit fullt på det klara med, huruvida en sådan anordning kunde utan vidare accepteras. Man har nämligen för det första inte varit viss om, huruvida studenterna böra inramas i seminarieorganisationen på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit, eller möjligen på ett annat sätt. Icke heller har man varit alldeles viss om, huruvida kursen borde utökas till att göras tvåårig, och icke heller har man kunnat bestämma sig för, huruvida antalet avdelningar, sex, skulle vara riktigt avvägt eller icke. Då ingen utredning av detta har ägt rum, har utskottet ansett, att även på denna punkt en sådan borde ske.

Det är på grund av dessa förhållanden, som utskottet sett sig ur stånd att i år framlägga något positivt förslag i frågan. Utskottet har för sin del stannat vid att föreslå successiv indragning av tre folkskoleseminarier från och med läsåret 1932/1933, nämligen Härnösand, Skara och Landskrona — varom ju kammaren nyss fattade beslut — samt i övrigt begära en förnyad utredning.

I fråga om denna utredning är som nämnt en reservation av herr Kvarnzelius m. fl. fogad vid utskottets utlåtande, och skillnaden mellan utskottet och reservationen består däruti, att utskottet inte ansett, att frågan om inträdesfordringarna är i behov av någon större revidering, utan att det därvidlag kan vara ungefär som det är — dock med någon ökning av kunskapsfordringarna. Reservationen återigen har ansett, att när man skall lämna ut frågan till utredning, bör det bli en förutsättningslös allsidig utredning av denna fråga med hänsyn till de krav, som numera ställas på folkskoleseminarierna, och på de lärare, som utexamineras därifrån. Det är många omständigheter, som gjort, att man måste ställa allt större krav på dessa lärare. Det är den allmänna utvecklingen av folkskoleväsendet i hela världen och även i vårt land, och det är också den omständigheten, att folkskolan hos oss gjorts till bottenskola för de högre läroverken. Detta synes oss reservanter böra vara en tillräcklig anledning, att man låter denna sak förutsättningslöst utredas.

Jag ber därför, herr talman, att få på denna punkt yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som innebäres i herr Kvarnzelius' m. fl. reservation angående inträdesfordringarna.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag har kastat en liten blick på talarlistan på den här punkten, och jag måste ju säga, att det inte var någon vidare glad syn, som mötte. Det har gjort, att jag gått till en viss själv-rannsakan. Jag har undrat, om det är nödvändigt, att jag på denna punkt skall säga allt, som jag kanhända under andra omständigheter skulle vilja

säga. Följden av denna undran har blivit, att jag nog kommer att säga det, som jag vill säga, så kort som möjligt. Det är ju i alla fall något, som måste sägas, då man representerar en ståndpunkt, som i alla fall avviker från den, som den förste ärade talaren nu omnämnde.

Jag har till att börja med inte kunnat förstå den lidelsefullhet, som utvecklats på den här punkten. Om man närmare beser saken, kan det ju inte vara så märkvärdigt, att utskottet inte har kunnat godkänna departementschefens ställning och förslag. 1929 års riksdag, som statsrådet hänvisade till i sitt inledningsanförande, rörde sig egentligen med rent kvantitativa förhållanden. Vad den närmast tänkte på var att se till, att den organisation, som vi hade, inte blev större än vad nödvändigt var, och det samband, som den fann råda mellan folkskolorna och småskolorna, gällde i hög grad byggnaderna. Man skulle vid den sammankrympning, som man tänkte sig av organisationen, lägga det så, att småskoleseminarierna kunde flytta in i de bostäder, som blevo lediga vid nedläggandet av vissa folkskoleseminarier. Riksdagen sysselsatte sig inte med några kvalitativa förhållanden — således inte med frågan om den inre organisationen eller någonting sådant. Det är det, som gör, att när nu departementschefen har kastat in i detta ärende frågor av den senare arten, så har utskottet inte kunnat följa honom genom att omedelbart fatta beslut.

Den fråga, som nu närmast är under diskussion, nämligen frågan om inträdesprövningarna, har inte kommit upp genom några krav från egentligen något håll. Frågan kom helt enkelt upp på det viset, att när skolöverstyrelsen yttrade sig om de andra tingen, den förutskickade vissa allmänna synpunkter, som bland annat inneslöto, att man undrade, huruvida inte tidpunkten snart kunde vara inne, när man ordnade förhållandena emellan realskolan och folkskoleseminarierna. För att man skulle kunna fatta en ståndpunkt i den saken, som var något så när vederhäftig, behövde man först fråga sig för hos folkskoleseminarietkollegierna för att få veta, vilka erfarenheter man där hade gjort och vilka önskemål man där hade. Skolöverstyrelsen uttalade visserligen själv sympatier för ett bestämt samarbete mellan realskolan och folkskoleseminarierna, men framställde inga krav. Man hade endast tanke på en utredning i saken. Det var den på området sakkunniga myndigheten, som hade den uppfattningen. Det kan då inte vara på något sätt märkvärdigt, att utskottet inte vågar ta någon definitiv ståndpunkt utan slutar med att begära utredning. Vi ha inte kunnat vara lika tvärklara på de här tingen, som departementschefen varit, som ju har föreslagit antingen realskolexamen som kompetensvillkor eller också en variant av realskolexamen.

Nu är det så, som herr Bergqvist påpekade, att utskottet delat sig i två hälfter i denna fråga. Den ena hälften, som representerar utskottet, vill inte ha någon större utredning. Den vill i stället ha en omarbetning av inträdesvillkoren och en höjning av dessa, för den händelse en sådan anses vara motiverad. Reservanterna däremot ha gått på en verklig utredning, en mera omfattande, som de egentligen ha formulerat såsom en allmän utredning om inträdesfordringarna till folkskoleseminarierna. Jag tycker ju, att denna skillnad inte är så stor, att den behövde ha givit anledning till alla de många journalistiska kraftuttryck, som vi sett under den sista tiden och som egentligen ha velat driva den satsen, att här håller utskottet på att förstöra våra folkskoleseminarier — i varje fall dess allmänna kunskapsnivå. Man glömmer alldeles bort, att vid sidan om inträdesfordringarna är det ju fyra år, som de, som önska sig fram till folkskollärarkallet, ha att studera, och man skulle väl tycka, att de åren också ha någon betydelse.

Jag vill inte bli långgrandig, men jag menar, att denna bakgrund har varit nödvändig för vad jag nu i övrigt tänker säga och detta så kort som möjligt. Skillnaden ligger egentligen i ståndpunktstagandet till realskolexamen. Ut-

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

skottet anser, att denna inte är eftersträfvansvärd. Reservanterna vilja inte ha sagt, att de dela departementschefens uppfattning, men de vilja ändå ha en förutsättningslös utredning på den punkten. Själv har jag anslutit mig till utskottets uppfattning i viss mening därför, att jag anser det vara rätt bra, att riksdagen får taga ställning till de här tingen. Det är nämligen enligt mitt förmenande så, att reservanternas förslag inte ger egentliga garantier för någon begränsning. Det kan bli en rätt lössläppt utredning på den linjen.

Å andra sidan är det uppenbart, att det inte är bra som det är, utan att någonting bör göras. När man nu skall gå och göra detta någonting, har man enligt mitt förmenande endast två vägar att gå. Antingen bestämmer man sig för en examen eller också för att höja eller fylla ut de nuvarande fordringarna, och man har ju därvidlag en viss anvisning redan i vad som nu gäller — exempelvis i de båda ämnena historia och geografi. Nu säger man, att det är alldeles klart i den här punkten, att det måste bli realskoleexamen eller exempelvis den variant av denna examen, som departementschefen föreslagit, därför att det redan är så. Det gäller egentligen bara att konfirmera de förhållanden, som redan råda och då kommer man inte förbi realskoleexamen.

Jag kan tyvärr inte se saken alldeles på det viset. Jag tror inte, att den framställningen är riktig. Det är visserligen sant, att det exempelvis år 1930 fanns bland de intagna inte mindre än något över 35 procent, som hade avlagt realskoleexamen eller också skaffat sig normalskolekompetens, men det var fortfarande återstoden — och bland de manliga inte mindre än 74 % — som inte kunde gå under den beteckningen och bland vilka det fanns många olika grader av kunskapsmätt. Ja, men, säger man — och det är den invändningen, som jag närmast väntar att få höra — vi ha ju preparandkurserna, som egentligen inte innebära någonting annat än ett drillande av de inträdessökande i just de kurser, som ungefär motsvara realskoleexamen, om man undantager språken och kanhända något annat också. Ja, det må vara riktigt, att detta är bedrövt, och jag tycker, att dessa preparandkurser äro en tråkig utväxt. Men reservanternas förslag räddar oss inte från dessa kurser. Om man fordrar en examen, således ett fixerat kunskapsmätt, där de intagna bedömas efter betygsgraderna, då har man slagit ihjäl preparandkurserna. Men om man går till en inträdessprövning utan en fixerad examen, kan man aldrig hindra, att ängsliga och ambitiösa inträdessökande komma att göra vad de kunna för att bestå vid provet, och då ha vi precis samma historia i framtiden, som vi ha för närvarande.

Men jag skall, som sagt, inte längre uppehålla mig vid dessa ting utan koncentrera mig än ytterligare till det skäl, som egentligen fört mig över på utskottets uppfattning. Det är ju så, att skolöverstyrelsen under många år alldeles särskilt har propagerat för de inträdessökande, som komma ifrån landsbygden — den rena landsbygden — och särskilt från landsbygdens mera avlägsna delar. Skolöverstyrelsen har sagt, att det är ett värdefullt material, ett material, som i många fall är bättre än något annat, ty dessa människor ha å ena sidan ett levande intresse för att bli folkskollärare och å andra sidan en bestämd fallenhet för att bli det. Det bör under sådana omständigheter ses till, att dessa inte genom anordningar, administrativa eller andra, hindras från att kunna nå fram till det kall, som de anse vara för sig det bäst passande. Jag kan inte neka till, att jag från början reagerade starkt på den punkten. När jag hade att sysselsätta mig med dessa ting, tyckte jag egentligen, att det var en överdriven uppfattning och att det säkerligen lika så väl bland dem, som ägde teoretisk utbildning, kunde finnas människor av alldeles likadan beskaffenhet. Men jag måste bekänna, att allt eftersom jag har fått göra bekantskap med, åhöra o. s. v. elever av den kategorien, har jag drivits sakta men säkert över till den ståndpunkt, som skolöverstyrelsen företräder. Jag anser det därför

vara rimligt, att det ordnas så, att människor av denna kategori inte hindras i onödan.

När skolöverstyrelsen nu söker att göra ett överslag, hur man skall förfara för att komma till det bästa resultatet, så säger skolöverstyrelsen, att för den händelse man går in för en viss bestämd examen — exempelvis realskolexamen och normalskolekompetens — så måste man på ett särskilt sätt sörja för dessa, som det här talas om, och då kan man rätt gärna inte sörja för dem på bättre sätt, än att man inrättar ett femårigt folkskolseminarium. Det är hela detta perspektiv, som jag inte har kunnat finna mig riktigt i. Vi skulle få tre stycken utbildningslinjer. Först dessa, som komma från folkskolan och fortsättningsskolan eventuellt över preparandkurserna till ett femårigt seminarium. Så den andra gruppen, som går över realskolexamen och normalskolexamen, och slutligen den tredje, som kommer över studentexamen. Det är alldeles uppenbart, att denna anordning kommer att åtstadkomma en fördyring av hela utbildningen. Det blir inte bara en fördyring för de enskilda inträdessökandena och de enskilda eleverna utan också en fördyring för staten. Det är nämligen *en* sak, att människor av fri vilja så att säga gå igenom olika kurser för att komma fram till sitt mål. En *annan* sak och med helt andra konsekvenser för statsverket är, om staten bestämmer den eller den utbildningslinjen. Det är uppenbart, att om det är nödvändigt att bära de kostnaderna, så få vi bära dem, men det är denna nödvändighet, som härvidlag inte föreligger. Det har inte till min kännedom kommit några som helst klagomål över, att våra folkskollärare inte skulle ha kompetensen att kunna sköta det kall, som de äro satta till att sköta. Det har inte från folkskolinspektörerna hörts sådana klagomål och heller inte från målsmännen. Nu vet jag på pricken vad som kommer att svaras. Det kommer nämligen att sägas, att det är ju mycket möjligt, att det inte kommit några klagomål från vare sig folkskolinspektörer, andra myndigheter eller från målsmännen, men det har kommit klagomål från lärarna själva. Jag anser mig ha full rätt att betvivla detta. Jag har inte förnummit någon som helst kåropinion på den punkten. Jag har visserligen sedan i fjol höstas sett, att det finns en del människor, som skrivit och skriva om detta, men jag har förgäves sökt finna den fullmakt, som gör, att dessa kunna sägas tala å kårens och alla lärares vägnar.

Jag ber därför, herr talman, att på den här punkten få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pauli: Herr talman! Den fråga, om vi behandla här i kväll, hör otvivelaktigt till de största och för vårt undervisningsväsende viktigaste frågor, som förelegat i riksdagen på åtskilliga år. Det är en ganska anmärkningsvärd omständighet, att den här i kammaren skall få behandlas inför nästan tomma bänkar. Emellertid kan detta inte få hindra oss från att föra denna debatt, även om vi ana, att många av kammarledamöterna genom att draga sig tillbaka till korridorer och klubbrum gett uttryck åt en önskan, att diskussionen förkortas. Det är en önskan, som jag till fullo förstår, och jag skall därför söka att fatta mig kort.

Det har redan framhållits, att de många frågor, som berörts i den kungl. propositionen, genom utskottsbehandlingen kommit att reduceras till ett ganska begränsat antal punkter, som vi här i kväll behöva avhandla. Egentligen är det endast tre frågor, som under den sista fasen av utskottsbehandlingen utgjort de egentliga tvistefröna. Det är den fråga, som vi nu närmast diskutera, nämligen inträdesfordringarna till folkskoleseminarierna, vidare studentkursernas anordning och antal, samt för det tredje småskoleseminarieorganisationens omfattning och förläggning.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

I fråga om studentkurserna har, såsom herrarna observerat, enighet uppnåtts inom utskottet på det sättet, att man begärt en utredning. Man har också gått på en och samma linje i fråga om motiveringen. Denna motivering har till följd därav givetvis fått karaktären av en kompromiss, och i denna kompromiss har det därför kommit med åtskilligt, som den ena eller den andra sidans anhängare inte fullt ut gilla. Jag skall taga mig friheten, herr talman, att redan nu i förbigående — för att slippa återkomma till denna sak — nämna, att det förefaller mig, som om en passus i utskottets utlåtande angående studentkurserna saklöst kunnat vara borta, nämligen den, där det heter, att »utskottet anser skäl saknas att ifrågasätta en mera genomgripande förändring, som skulle giva anstalterna för utbildning av studenter till folkskollärare en annan karaktär, måhända mera akademiskt betonad, än de vanliga seminariekurserna».

Jag förstår ju synnerligen väl, att denna passus är riktad mot en motion, som jag tillsammans med en annan av kammarens ledamöter har väckt. Jag har dock ansett det lönlöst att mot densamma inlägga någon reservation, då jag visste, att det inte var möjligt att i kammaren vinna någon anklang för en ändring. Men jag skall tillåta mig att till protokollet anföra, att jag anser det föga lämpligt, att man, innan man ännu har någon aning om, huru kursplanerna för de nya studentkurserna komma att se ut, anser det nödvändigt att på detta sätt klavbinda utredningen. Jag skall för övrigt här inte ingå på frågan om studentkurserna, som vi ju kunna anse avskriven från diskussionen genom den kompromiss, som träffats i utskottet. Dock vill jag säga, att det måste högeligen förvåna varje utomstående, att utskottet kunnat enas i fråga om en utredning angående studentkursernas antal och anordning, vilket är en så viktig och för hela organisationen grundläggande sak, medan utskottet däremot icke kunnat enas angående inträdesfordringarna.

Skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt i denna senare fråga ser ju, som den föregående ärade talaren framhöll, inte ut att vara så synnerligen stor. Se vi på klämmarna, finns det ingen skillnad alls i formuleringen. Man begär i båda fallen en förnyad utredning. Men skillnaden finns där ändå; den framgår av de olika motiveringarna, och den har synnerligen riktigt karakteriserats av herr förste vice talmannen, när han sade att differensen är den, att reservanterna vilja ha en *verklig* utredning. Han gav å andra sidan klart tillkänna genom hela sitt anförande, att han för egen del inte önsade någon sådan verklig och allmänt lagd utredning.

Han gick i sin polemik tillväga på det sättet — och det är karakteristiskt för utskottets hela ståndpunkt — att han förutsatte, att utredningen skulle leda till vissa resultat; dessa resultat betecknade han såsom mindre lyckliga, och så förklarade han, att följaktligen skola vi inte utreda saken. Detta kan inte, förefaller det mig, vara ett riktigt tillvägagångssätt. Även den, som är så inne i denna fråga, som herr förste vice talmannen och förre ordföranden i sakkunnigkommittén i fråga om seminarierna, kan dock inte äga den profetiska förmåga, som erfordras för att på pricken förutse, vilka resultat som denna utredning kan komma till. Man kan naturligtvis låta fantasien och slutledningsförmågan spela. Man kan göra gällande, att utredningen måste komma till realexamen såsom allmänt inträdesvillkor, eftersom detta är en sak, som nu så allmänt diskuterats. Man kan också ha skäl att förutsätta, att utredningen måste taga upp frågan om huru de, som inte ha realexamen eller motsvarande kompetens, skola behandlas; och då anser herr förste vice talmannen, att man för deras räkning ovillkorligen måste konstruera ett femårigt seminarium. Detta är jag visst inte så säker på som herr förste vice talmannen. Jag är inte heller så säker på, att den eventuella kommittén kommer att framlägga ett förslag, som överensstämmer med vad den kungl. propositionen har föreslagit. Jag fäster uppmärksamheten på, att reservanterna uttryckligen sagt, att de inte

urgera den ståndpunkt, som den kungl. propositionen intagit, utan att de vilja ge utredningen fullkomligt fria händer. Därför skola vi enligt min mening inte här i kväll diskutera, huruvida det är lämpligt att fastlåsa en viss examenskompetens för inträde vid seminarierna, inte heller huruvida det är lämpligt, att de, som inte ha denna examenskompetens, måste genomgå en femårig seminariekurs. Dessa saker är det just, bland många andra, som skola lämnas till utredning.

Vad vi ha att diskutera här i kväll är det enkla spørsmålet, huruvida den undersökning, som vi gå att besluta, skall få bli en verklig undersökning, obunden att taga upp alla till saken hörande omständigheter, pröva och väga dem mot varandra och försöka komma till det bästa möjliga resultat, eller huruvida vi — jag ber herr förste vice talmannen ursäktat att jag använder uttrycket — skola komma med en karrikatur av undersökning. Ty det är faktiskt ingen *utredning*, statsutskottet begär. Utskottet säger uttryckligen ifrån vad det vill ha. Det vill ha några mindre jämkningar i de nuvarande inträdesfordringarna och eventuellt därvidlag någon höjning på en eller annan punkt. Men detta är ju inte någon utredning i detta ords egentliga och kungliga svenska betydelse.

Herr förste vice talmannen förutsåg, att man i diskussionen skulle komma att spela ut frågan om preparandkurserna. Jag skall inte göra det med någon större utförlighet. Saken har ventilerats i pressen — i Folkskollärarnas tidning återfanns häromdagen en mycket belysande artikel i saken, och den har också återopats på flera olika håll. Men det är dock skäl att framhålla, att när man tror, att seminarierna för närvarande bygga direkt på våra folkskolor, så är detta en illusion och ingenting annat. Mellan folkskolans avslutande och inträdet i seminarierna måste läggas en lång följd av studier, och dessa studier måste aspiranterna i regel, för att vinna inträde vid seminariet, avsluta med en preparandkurs. Dessa preparandkurser i all ära — jag tror dock, att den meningen är allmän bland dem, som känna till dem, att de kunna vara nyttiga för sitt speciella ändamål, nämligen att träna eleverna att svara rätt på frågorna vid inträdesexamen, men därutöver torde de sakna allt verkligt bildningsvärde. Om man då tänker sig en stackars sökande, som inte lyckas komma in efter en sådan kurs, utan måste gå om den ytterligare ett par gånger, så har han snart förspillt lika lång tid, som han skulle kunnat använt på att avlägga realskolexamen eller skaffa sig motsvarande kunskaper. Och då hade han fått ett motsvarande värdefullt studieresultat, vilket han nu inte får. När herr förste vice talmannen resonerade om det avskräckande i en femårig seminariekurs, kan man inte bortse ifrån, att de nuvarande fyraåriga seminarierna förutsätta så mycket förstudier, att man, med det nuvarande systemet, i själva verket inte kan tala om en blott fyraårig seminariekurs. Under det senast förflutna året — det kan ju ha sitt intresse för kammaren att känna till denna notis — ha enligt vad som upplysts inte mindre än 1,000 sökande deltagit i dylika preparandkurser och för dessa kurser erlagt avgifter till ett sammanlagt belopp av närmare 120,000 kronor. Man måste säga, att det inte är ett lyckligt system, varigenom man tvingar personer att genomgå dyrbara kurser för att vinna inträde vid en statens utbildningsanstalt.

Herr förste vice talmannen erkände också, att allt inte är bra som det är. Men då borde han ju kunna vara med om, att man ordentligt söker utröna, hur det skall kunna göras bättre. Han försäkrade, att även om en utredning gjordes, skulle den aldrig kunna leda till, att preparandkurserna avskaffades. I det fallet tillåter jag mig vara en något större optimist, och jag tror, att jag har grund för denna optimism. Om inträdesfordringarna verkligen ställas i en rimligare relation till vad man faktiskt fordrar för inträde i seminarierna, kommer behovet av dessa fyllnadskurser av sig självt att till mycket stor del bortfalla.

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

Jag tror alltså, herr talman, att det inte behöver vara någon större svårighet för kammarens ledamöter att träffa sitt val mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt i denna fråga. Från båda hållen förklarar man, att det inte är bra som det är. Från båda hållen förklarar man, att saken behöver undersökas. Man har då allenast att välja mellan två ting: skall saken undersökas ordentligt och i hela sin omfattning, eller skall man från början binda undersökningen vid några punkter, om vilka man ingalunda kan veta på förhand, att de äro de väsentligaste och de, ifråga om vilka en ändring kommer att medföra det bästa resultatet? Valet mellan dessa två alternativ borde vara ganska lätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! I det läge, vari frågan nu befinner sig, skall jag inte ge mig in på några detaljer. Då herr förste vice talmannen hade ordet, fick jag emellertid en känsla av, att det var hans mening, att det i det stora hela faktiskt var bra som det är med seminarieorganisationen och lärarutbildningen. Det säges något i den riktningen också på sidan 57 i utskottets utlåtande, och utskottets kläm bär även spår av denna uppfattning.

Jag vill då endast anföra tre skäl, varför den nuvarande seminarieorganisationen bör ombildas och lärarutbildningen omläggas.

För det första är organisationen för stor. Vi hade vid tiden för den senaste seminariereformen ett starkt stigande födelsetal, och det betingade fler lärare. Vi stodo vid ingången av en högkonjunktur och ansågo oss ha råd att förvandla våra halvtidsläsande skolor till heltidsläsande. Också detta betingade fler lärare, och följdén blev, att seminarieorganisationen utvidgades. Men år 1920 inträdde ett omslag. Födelsetalet började sjunka och fortfar alltjämt att sjunka. Den minskning i lärarbehovet, som därav betingas, kan man beräkna till minst 100 lärare per år från och med 1934. Samtidigt slog bilismen igenom. Och vi fingo inte bara fortskaffningsmedel utan också vägar mellan byarna, så att vi kunde anordna skolskjutsar och påbörja en centralisering av skolväsendet. Man beräknar, att man genom denna centralisering skall kunna minska lärarantalet med inte mindre än 2,000 personer. Det är klart, att under sådana omständigheter måste seminarieorganisationen dragas ihop och lärarutbildningen minskas till sin omfattning.

För det andra är den lärarutbildning, som vi nu ha, alldeles för dyr. Den är kanske den dyraste något land i världen äger. Men jag vill därmed inte alls säga, att den är den bästa. Ehuru seminarierna givetvis arbeta på ett mycket förtjänstfullt sätt, hindras de av organisationens beskaffenhet att komma till så goda resultat, som man skulle kunna nå, om den bleve omlagd på ett förnuftigt sätt.

I Tyskland har man exempelvis gått ifrån seminarierna och förlagt utbildningen till universiteten i Dresden och Leipzig. Undervisningen vid seminarierna krävde förr 541 lärare. Nu kan man reda sig med endast 43 — således mindre än en tiondel, och jag skulle tro, att kostnaderna också ha krympt ihop till en tiondel för lärarutbildningen. Vi ha här i landet inte råd att offra flera hundra tusental kronor bara för att få vara efterblivna och omoderna.

För det tredje måste lärarutbildningens standard höjas. Redan den kommitté, som förberedde 1914 års seminariereform, hade på känn, att vad den föreslog var ett minimum för den tiden. Den övervägde allvarligt att komma med förslag om ett femårigt seminarium och fortsatta studier vid universitetet. Sedan dess har åtskilligt inträffat, som ställer större krav på lärarna, än vad 1914 års seminariereform avsåg. Vi ha fått en ny undervisningsplan.

Herr Bergqvist har här redan omnämnt, att vi ha fått en överbyggnad på folkskolan. Slutligen har, genom 1927 års beslut, folkskolan blivit bottenkola även för den högre undervisningen.

Men även andra omständigheter ha tillstött, som ställa större krav på lärarnas kompetens. Genom industriens rationalisering har den manuelle arbetskraften i mycket hög grad ersatts med maskinella anordningar, och därigenom har skapats en arbetslöshet bland ungdomen, som är högst betydande. Nu veta vi alla av erfarenhet, att den ungdom, som under övergångsåldern får gå sysslolös, sedan har mycket svårt att finna sig i ett ordnat arbete, medan de unga däremot, som på ett eller annat sätt sysselsätts, vanligen bli samhällsdugliga medborgare. Det är då en tvingande nödvändighet för samhället att ställa så till, att denna ungdom tas om hand på något sätt och får utnyttja tiden att förskaffa sig värdefulla kunskaper, intill dess den kan insättas i förvärvsarbete. Men den undervisning, som skall meddelas denna ungdom, måste ligga ovanför folkskolekurserna, och följaktligen måste man här kräva mer av lärarna.

Föregående års riksdag beslöt att höja inträdesåldern vid fabriker och hantverk från 13 till 14 år. Det har haft till följd, att skolan får taga hand om denna ungdom ytterligare ett år och bereda den fostrande vård och meddela den undervisning. Även denna undervisning måste läggas ovanför folkskoleplanet.

Man kan inte i längden på detta sätt fortsätta att ideligen pålägga lärarna nya och mer krävande uppgifter, utan att samtidigt bereda dem möjlighet att skaffa sig kompetens till att sköta de uppgifter, inför vilka de ställas.

Det är också en annan omständighet, som gör, att lärarutbildningen måste höjas kvalitativt. I det återuppbyggnads- och nybyggnadsarbete, som företagits inom nästan alla nationer efter världskriget, ingår såsom ett viktigt led en förbättrad folkbildning, och inte minst då en förbättrad lärarutbildning. Året efter världskrigets slut, alltså 1919, var Tyskland redan färdigt med att slopa alla seminarier och förlägga all lärarutbildning till universitet och högskolor samt grunda den på studentexamen. I Frankrike vidgade man kurserna och höjde kraven vid lärarutbildningsanstalterna, och folkskollärarna fingo rätt att idka studier vid universiteten. I Italien slopade man de treåriga seminarierna och ersatte dem med sjuåriga lärarinstitut. I England tillsattes en kommitté, som år 1926 avgav ett utlåtande om, hur folkundervisningen skulle ordnas. Beträffande lärarutbildningen förklarades, att den bör grundas på studentexamen och bedrivas vid universiteten ett par eller tre år efter avlagd studentexamen. I Irland är man inne på samma linjer och har även genomfört dem. I Österrike, Schweiz och Tjeckoslovakien förbereder man liknande åtgärder och har delvis genomfört dem. En hel del andra länder, som tidigare legat efter oss i fråga om lärarutbildningen, ha genom nyligen vidtagna reformer kommit förbi oss — dit höra våra grannländer Danmark, Norge och Finland.

Sveriges lärarkår och dess folkskolor ha hittills gott kunnat uthärda en jämförelse med vilket annat lands som helst, men det är klart, att då andra nationer tagit ett steg framåt i denna riktning, måste vi följa med, om vi inte skola bli efter. Vi ha stått i främsta ledet bland världens kulturnationer, och om vi sätta något värde på att få behålla denna rangplats och om det kan betyda något för Sveriges prestige ute i världen att vi hålla oss jämbördiga med världens främsta kulturnationer, måste vi följa med och taga ett steg på den vägen också.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat säga, att om det är så, att det är nödvändigt att företaga en grundlig omorganisation av skolväsendet, skola vi inte taga den så ytligt, som utskottet föreslår, utan minst så djup som reser-

Första kammarens protokoll 1932. Nr 44.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

vanterna föreslå, och jag avser då den reservation, som har avgivits av herr Kvarnzelius m. fl., till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Då såväl utskottet som reservanterna beträffande frågan om seminarierna begränsat sig till att föreslå en utredning, kan även jag koncentrera mig till att på den punkten framföra några synpunkter framför allt rörande inträdesfordringarna, varom vi nu närmast tala.

Nu har det ifrån reservanternas sida framhållits, att man bör inte begränsa utredningen rörande inträdesfordringarna, utan man bör giva densamma en så vidsträckt ram som möjligt, så att de personer, som få denna utredning om hand, kunna få pröva de olika synpunkter, som kunna inverka därvidlag.

Nu har emellertid frågan om inträdesfordringarna varit föremål för omprövning, och motionsvis har i det avseendet framförts rätt så bestämda åsikter. Särskilt i ett avseende har detta skett, nämligen därutinnan att man inte genom uppställande av höga inträdesfordringar skall hindra landsbygdens ungdom att utbilda sig till folkskollärare. Detta är en synpunkt, som är så pass värdefull, att vi, som stå för utskottets ståndpunkt, av detta skäl icke velat biträda Kungl. Maj:ts förslag att det som regel skulle uppställas krav på avlagd realexamen för inträde vid seminarierna.

Folkskollärarna — vilket även framgår av utskottsutlåtandet och av skolöverstyrelsens yttrande i ärendet fylla redan med den utbildning, som de enligt 1914 års reform åtnjuta, de krav, som rimligen på dem såsom lärare kunna uppställas. Från den synpunkten skulle alltså icke några höjda inträdesfordringar behöva uppställas, utan det torde i huvudsak vara tillräckligt att bringa inträdesfordringarna i överensstämmelse med de kunskaper eleverna vid inträdet besitta. Av skolöverstyrelsens yttrande framgår även, att seminarierna ha fått flera av sina bästa och mest begåvade elever ifrån landsbygdens ungdom, som icke haft tillfälle att tillgodogöra sig annan teoretisk utbildning än vad folkskolan samt möjligen något självstudium och genomgången fortsättningsskola kunnat lämna. Den möjlighet, som hittills stått landsbygdens ungdom till buds, att vinna inträde vid seminariet bör ej genom rigorösa examensfordringar förhindras.

Förutom vad jag nu nämnt kan emellertid ännu en betydelsefull omständighet, som jag inte tror förut varit omnämnd i debatten, framhållas, nämligen att kontakten mellan läraren och folket i orten uppehålls, att ungdomen utifrån landet, som har vuxit upp och är förtrogen med landsbygdens förhållanden, kunna utbilda sig till lärare och därefter återkomma till sin hembygd och till dess befolkning, med vars tänkesätt, vanor och arbetsförhållanden den är förtrogen. Även dessa synpunkter böra beaktas vid utredningen.

Vad jag nu framhållit har varit anledningen till, att jag för min del icke kunnat biträda ens kravet på, att realexamen sättes såsom fordran för inträde vid seminarierna. Utskottet har på sid. 57 uttalat samma synpunkter, vilket jag emellertid på grund av den nu långt framskridna tiden inte skall citera, nämligen att man skall bereda möjlighet för landsbygdens ungdom att utbilda sig till folkskollärare, då den visar håg och fallenhet därför och att man inte skall utestänga den från den möjligheten, därför att den inte haft tillfälle att avlägga realexamen.

Jag skall inte ingå på ett bemötande av den meningsriktning som även vill ha utredning om förläggande av folkskollärarnas utbildning till universiteten och studentexamen som fordran för inträde, vilken framförts i den allmänna diskussionen rörande denna fråga. Detta icke minst för borttagande av den klyfta, som man förmenar finnas mellan folkskollärare och andra lärare. Jag tror inte, att den klyftan är så stor, och för övrigt torde den nog, om den före-

finnes, kunna minskas även på annat sätt, men att bara för den skull vara med om att biträda en riktning, som uppställer såsom en fordran för folkskollärarytbildningen kravet på studentexamen, eller att förlägga utbildningen av folkskollärarna vid högskolor, vare sig vid universiteten eller vid särskilt anordnade akademiska gymnasier, tror jag inte är lyckligt. Vi äro inte mogna för en sådan reform, och därför skall jag inte inlåta mig på att upptaga till bemötande den fråga, som herr J. P. Johansson särskilt har framfört, utan jag skall nöja mig med, herr talman, att på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Herr Bergman: Herr talman! Denna fråga med den stora mängd motioner, som den framkallat, och med de olika synpunkter, som lagts på densamma i den allmänna ganska förvirrade diskussionen, är av den beskaffenhet, att den egentligen knappast förefaller mogen för ett definitivt avgörande i riksdagen i denna sena nattstund då allmän trötthet och uppbrottsstämning redan göra sig märkbara. Det naturligaste i denna situation vore helt enkelt att för ögonblicket avslå alla nu föreliggande yrkanden, och hänvisa frågan till en förnyad allsidig utredning, alltså göra tabula rasa för denna riksdag.

Emellertid tror jag mig, i synnerhet, efter det beslut, som fattats av andra kammaren, icke kunna vänta, att ett förslag i den riktningen skulle vinna bifall, och därför finner jag mig hänvisad till att vid valet bland det som i afton föreligger av positiva yrkanden ansluta mig till det som jag anser innebära minsta faran för en snedvridning av frågan, det vill i denna punkt säga den reservation, som framställdes av herr Kvarnzelius m. fl. Det gäller här framför allt inträdesfordringarna, och denna reservation hänvisar saken till en förnyad utredning utan de många direktiv, som utskottsmajoriteten vill fästa vid en sådan utredning. Även i reservationen förekomma ju vissa anvisningar, men de äro dock så pass få och så pass vaga, att man kan hoppas, att utredningen, om man beslutar sig för reservationen, blir i realiteten ganska obunden och allsidig. Därför anser jag, att man kan finna sig i ett beslut sådant som det, som påyrkas i nämnda reservation.

Man kommer då icke ifrån att på allvar utreda även frågan om studentutbildningen. Jag skall be att få säga ett par ord just om den saken, därför att den hittills icke så mycket berörts under den föregående debatten här. Studentutbildningens förhållande till övrig folkskollärarytbildning kräver en verklig utredning. Den har i huvudsak förbigåtts av 1929 års seminariesakkunniga, och inte heller kan man säga, att skolöverstyrelsens utlåtande av november 1931 eller diskussionen i andra kammaren i tillräcklig grad tagit hänsyn till det läge, vari man befinner sig för närvarande. Nu råder ju den abnorma situationen, att studenter i stor utsträckning söka sig in till och med i de fyraåriga seminariernas första klass. Under de fem åren 1926—1930 kommo bortåt ett hundratal studenter till första klassen för att alltså genomgå hela seminariet. Det är ju, får man säga, en misshushållning både för dessa studenter och för det allmänna räkning. Enbart i år lära inemot hundra studenter ha anmält sig såsom inträdessökande till seminariernas första klass.

Utskottet har ju i viss mån tagit hänsyn till saken, men jag menar, att man behöver utreda den långt grundligare än som skett. Det var en tid, då man ansåg, att endast sådana studenter, som voro mindre kvalificerade kastade sig in på folkskolläraryrket. Den tiden är för länge sedan gånngen. Nu är folkskolläraryrket icke mera lockande för studenterna än förut. Det är så, att för närvarande en mängd banor äro stängda för studenter, vilket gör att allt flera av dem söka sig in på de banor, som det finns möjlighet att komma in på. Hur gärna studenter vilja gå in på folkskolläraryrket framgår tydligen av det nyss nämnda förhållandet att många studenter, som ej få rum i den sär-

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

skilda studentutbildningsklassen, till och med söka inträde i seminariernas första klass för att i likhet med de vanliga från folkskolan kommande aspiranterna genomgå hela den fyraåriga utbildningen. När angelägenheten att få bli folkskollärare visar sig så stor hos studenterna, behöver man inte vara ängslig för att seminarierna endast skulle få ett dåligt studenturval.

Man bör under sådana förhållanden vara betänkt på att genom en särskild tvåårig utbildning bereda kvalificerade studenter för folkskollärarkallet.

En god tanke är den, att just seminarierna i universitetsstäderna finge organiseras för denna särskilda utbildning för studenter; en sådan anordning förefaller vara klok och praktisk.

Jag anser vidare i avseende på inträdesfordringarna till de fyraklassiga seminarierna i övrigt för dem, som icke äro studenter, att man bör gå rätt liberalt tillväga. Då det nu är så, att man, under den starka konkurrensen, i praktiken redan kommit till sådana fordringar för inträde, som närma sig realskolexamens nivå, så är det kanske på sin plats att göra detta faktiskt i stor utsträckning praktiserade krav till norm. Men man bör därvid komma ihåg, att det finns andra utbildningsvägar, som för ändamålet kunna anses vara fullt likvärdiga, t. ex. de som beträffas av de högre flickskolorna och de nya kommunala flickskolorna, som ju äro avsedda att efterträda den högre flickskolan och bevara det bästa av dess traditioner. De representera en undervisning intill ett kunskapsmått, som i det hela motsvarar realskolexamen och till och med i ett och annat ämne når över denna. Den s. k. normalskolkompetens, vartill dessa skolor leda, bör givetvis duga såsom lämplig kvalifikation även för inträde vid folkskoleseminarierna. Likaså anser jag, att ett gott avgångsbetyg från högre folkskola, den tre- eller fyraåriga överbyggnaden på folkskolan borde kunna likställas därmed — i dessa högre folkskolor läses ju även ett främmande språk. Den tankegång, som genomgick den siste ärade talarens anförande, angående landsbygdsungdomens möjligheter kommer därmed, synes det, till erkännande. Med den utbredning som kommunikationerna fått och få nu och framdeles, och med den mycket talrika förekomsten av överbyggnader på folkskolan, blir det allt lättare för landsbygds ungdom att skaffa sig den utbildning, som på den vägen kan vinnas, och man torde därför icke behöva draga sig för att uppställa ett sådant villkor, synes det mig. Ifall det sedan kan göras undantag i särskilda fall för speciellt begåvade landsbygds elever, som icke haft tillgång till någondera utbildningsmöjligheten, så torde väl ej heller detta böra vara omöjligt.

Jag ber därför att i den fråga, som nu närmast föreligger, nämligen angående inträdesfordringarna, få ansluta mig till det krav på en allsidig och obunden utredning, vilket uppställts i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, till vilken jag alltså får yrka bifall. Utredningen lär väl ej heller kunna undgå att beröra förläggningsorterna, vilken ej kan vara definitivt avgjord med det partiella beslutet i en föregående punkt.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! I motsats till många av dem, som yttrat sig hittills i denna fråga vid årets riksdag, får jag säga, att jag sällan blivit så glad och tacksam för något förslag i stora skolfrågor, som för det, med vilket ecklesiastikministern hugnat denna riksdag. Det var inte på det sättet, att jag ansåg, att detta förslag slutligt löste vår seminariefråga, men det var ett bra provisorium, som föreslogs i den kungl. propositionen, i all synnerhet därför att det inte lade några stenar i vägen för den utveckling, som den svenska lärarutbildningen måste genomgå. Men det gör utskottsförslaget. Utskottsförslaget är rent reaktionärt på dessa punkter genom de direktiv, som i det förslaget givas. År 1927 fingo vi principiellt, trodde vi, en skola för svenska folket, och den gamla dualismen mellan folkskolan och realskolan,

mellan folkskolan och läroverken, upphävdes. Vi fingo en skola, där de studiebegåvade ifrån olika samhällsklasser skulle kunna gå, men vi behöllo två lärarkårer, skilda ned i grunden, och det går inte i längden med dessa två lärarkårer fullständigt isolerade ifrån varandra. Vi måste komma från den ständpunkten.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.*
(Forts.)

Herr andre vice talmannen var inne på talet om »klyftan». Den glosan fick han ifrån diskussionen i statsutskottet, men jag trodde verkligen, att jag klarat upp saken, så att inte något missförstånd vidare behövde framkomma. I statsutskottet, när jag påpekade, att det fanns en klyfta, som måste utfyllas, uttalades det där också ifrån folk, som borde veta bättre, en misstanke om, att jag talade om någon social klyfta mellan de båda lärarkåerna. Jag är inte så gengångaraktig i min pedagogiska verksamhet, att den saken föll mig in. Det är inte på det sättet det finns någon klyfta utan på det sättet, att dessa två lärarkårer inte ha med varandra att göra det allra ringaste i fråga om sin utbildning. Och det är fel. Ifall det skall vara något allvar med *en* skola, skall det vara *en* lärarkår också, som får sin utbildning så, att det verkligen blir *en* lärarkår. Detta vill inte säga detsamma, som att den, som skall ägna sig åt folkskolan, vid universitetet skall ha samma utbildning som den, som skall ägna sig åt läroverket, ty det är olika utbildning för t. ex. adjunkter och lektorer, men utbildningen äger i alla fall rum vid samma anstalt.

Det är ganska naturligt, att det i Sverige kommer att gå såsom i alla andra länder. Vår kultur är inte så förfärligt fin och egenartad, att vi rädda några stora värden genom att bibehålla ett system med två skilda lärarkårer i stället för att ha en lärarkår. Jag kan inte förstå dessa antydningar som gjorts om de dyra kostnaderna, då vi få denna lärarkår utbildad vid universiteten. Skall det bli dyrare för svenska staten att låta folkskollärarna under två år utbildas vid två eller tre högskolor än som nu vid ett dussin anstalter? Det är mig fullkomligt obegripligt. Och skulle utbildningen för dessa folkskollärare då bli dyrare, än om folkskollärarna gå fyra år vid seminarierna efter studentexamen, som nu så ofta sker? Nå, denna utveckling stå vi nu inte inför, men det förslag, som Kungl. Maj:t framställt lägger inga hinder i vägen för den utvecklingen. Det förslag, som utskottet kommer med, går andra vägar, och det lägger medvetet hinder i vägen för denna naturliga utveckling, just på grund av att utskottet i sitt utlåtande tager avstånd till och med från förslaget om en gemensam, förberedande utbildning för de båda lärarkåerna och i stället anser, att de skola skiljas från begynnelsen så långt möjligt är. Jag förstår inte, vad man tjänar för pedagogiska och sociala intressen på den vägen.

Det är fullkomligt i sin ordning, att Kungl. Maj:ts förslag vad inträdesfordringarna beträffar anknyter till fordringarna för realskolexamen, så vitt jag förstått Kungl. Maj:ts mening rätt, så att det skulle fordras realskolexamen eller däremot ekvivalent kunskapsmått, dock så begränsat att endast realskolans insikter i ett levande språk skulle krävas.

Herr andre vice talmannen har här särskilt framfört bekymmer för, att landsbygdens ungdom inte skulle släppas fram till seminarierna, därför att den saknade möjlighet till teoretiska studier. Jag är glad att dessa tonfall inte kommit att i denna debatt få det tycke av ganska tjock, sentimental sirap, som annars ifrån det hållet så ofta kommit till synes i debatterna här. Det är ganska egendomligt, att man verkligen vill påstå i våra dagar, att en studiebegåvad pojke från landsbygden, var han än bor, inte skulle ganska lätt kunna skaffa sig den kompetens, som kräves, även om fordringarna sättas så pass högt som till ungefär realskolexamen. Det kan han mycket väl göra med hjälp av vilken byskollärare som helst och en korrespondenskurs ifrån Hermods. Vi befinna oss inte i den ställningen nu i fråga om möjligheterna,

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

som vi gjorde bara för ett årtionde sedan. Visst har jag reda på dessa duktiga landsbygdspojkar, som kommit till seminarierna utan att gå igenom några läroverk; visst har jag i klasserna under min 25-åriga bana som seminarielektor kunnat bevittna, att åtskilliga av dessa pojkar äro de bästa i sin klass även jämfört med duktiga studenter, men jag ber att få försäkra herrarna, att de duktiga pojkarna hade lika lätt under de senaste åren kunnat komma till seminariet även med de fordringar, som reservanterna vilja ha utredda enligt sitt förslag. Det råder inte någon tvekan om den saken.

Men så sade också herr andre vice talmannen, att landsbygdspojkarna icke få samma förtrogenhet med förhållandena på landsbygden, ifall de skola vara tvungna att gå igenom realskolan. Jag vill då först och främst påpeka, att de inte alls behöva gå igenom realskolan, och vidare kan jag icke finna annat, än att det är ett egendomligt resonemang att påstå, att bondpojkarna, som besöka realskolan, därigenom skulle förlora sitt samband med bönderna. Det skulle ju ha varit en egendomlig skolreform vi i så fall genomförde i och med realskolans införande. Det där talet står sig således icke.

När herr förste vice talmannen var inne på talet om kurserna, så ansåg han, att man nu ville ha överkvalificerad arbetskraft för folkskolan. Vad är det nu fråga om? Även om reservanternas förslag går igenom och inträdesfordringarna bestämmas i enlighet därmed, så blir det härvidlag fråga om nätt och jämnt de kunskaper, som man får, då man tager realskolexamen plus fyra seminarieår, d. v. s. att på samma tid, som man annars tager studentexamen, skall man få in de kunskaper, man behöver för att bli skollärare, och så är det endast ett år över för den pedagogiska utbildningen. Tror herr förste vice talmannen, att en student har så förfärligt mycket onödigt kunskap över, ifall han skulle gå ut som lärare på de kunskaperna. Det tror inte jag och inte folkskollärarkåren heller.

Herr förste vice talmannen efterlyste fullmakten för dem, som påstodo, att folkskollärarna själva, med den sakkunskap de ha i ärendet, hade uttalat sig för nödvändigheten av högre kunskaper och därmed också för en bättre utbildning för fullgörandet av sitt kall. Ja, den fullmakten kommer att framläggas här i kväll av en, som står närmare till att framlägga densamma än jag, så att herr vice talmannen skall nog få se den fullmakten. Och jag tror det kommer att visa sig, att den räcker bra till och att det är svårt att jäva den.

Det är ganska naturligt, att jag i den ställning jag intager, då, så vitt jag förstår, hela min kår liksom folkskollärarkåren praktiskt taget tämligen enhälligt är övertygad om, att folkskollärarutbildningen kommer att vinna på höjandet av inträdesfordringarna, icke ovillkorligen till realskolexamen utan med en hel del andra ekvivalenter, som kunna finnas, det är, säger jag, då helt naturligt, herr talman, att jag måst ansluta mig till reservationen i denna punkt.

Vad studentkurserna beträffar skall jag icke upptaga tiden med att tala om dem. Därvidlag ha vi gått in på ett kompromissförslag, som inte är så förfärligt trevligt, men som man med nöd kan hålla sig till.

Herr Pålsson: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord i denna fråga, så mycket mera som jag är ganska ensam om den mening jag förfäktar, i det att jag går på den kungl. propositionen. Man kan säga, att praktiskt taget har folkskolan genom 1927 års läroverksreform blivit en botten-skola för den högre undervisningen. Detta faktum synes mig förplikta alla dem, som medverkat till denna reforms genomförande, att även medverka till att botten-skolan kan motsvara de förväntningar, som härigenom ställas på densamma.

Det är fara för handen, att folkskolan, om den icke mäktar fylla uppgifterna som bottenskola, ställes vid sidan av utvecklingen och återgår till vad den varit, en skola att lära allmogens barn att förstå alfabetet och sifferuppställningen i de enkla räknesätten.

Folkskolans målsmän böra därför förstå, att det endast är en kort nådatid som bottenskola den för närvarande innehar. Visar den sig icke kunna uppehålla måttet som bottenskola för den högre undervisningen, blir den obönhörligen förd åt sidan. Utvecklingen går vidare vid sidan av den. Tyvärr lär väl denna nådatid knappast kunna räknas i decennier. Sedan är det punkt och slut för folkskolans vidare utveckling, och ett svalg kommer att ånyo befästas emellan den lägre och den högre undervisningen.

Landsbygden, som tydligen har det allra största intresse av att folkskolan förblir bottenskola, därigenom att andra samhällsklasser då nödgas intressera sig för folkskolan, måste därför kämpa på den front, som bäst gagnar målet — folkskolan fortfarande bottenskola.

Vill man det, så hör till målets nående ovillkorligen som första punkt en reformerad seminarieundervisning med bättre utbildning för seminarieeleverna, men dit hör även och obevekligen som andra punkt högre kunskapskrav å inträdessökande i seminarierna. Avlagd realskoleexamen eller normalskolekompetens bör vara grunden för rättighet att söka in i fyraårigt folkskollärarseminarium. På den grundsatsen bör inte prutas, ty även på den grunden blir det endast med stor möda folkskolan i en framtid kan försvara sitt anspråk på att förbli bottenskola.

Det har därför synts mig, som om ecklesiastikministerns proposition i ärendet till årets riksdag vore väl värd att i sina huvudgrunder godkännas och frågan nå sin lösning redan i år.

Då en sådan lösning genom statsutskottets stora tveksamhet i huvudpunkterna, där man resonerat både för och emot sina egna synpunkter, synes utsluten, evad det gäller folkskollärarseminarierna, finnes väl intet annat att göra än att diktera sin mening till protokollet genom att uttala den önskan, att den fråga som här föreligger, äntligen måtte bringas till sådan lösning, att icke riksdagen varje år skall behöva diskutera spörsmålet om seminarieorganisationens förändring och storlek. Överhuvud taget måste den definitiva lösning, som riksdagen — man vill hoppas redan nästa år — skall kunna fatta, vara av den art, att man icke om några år får göra om det hela. Här har gjorts stora och allvarliga misstag i seminariefrågan — det lönar sig icke att förneka den saken. Den demokrati, som letts i denna fråga, tyckes hava satt som sin huvuduppgift att uppföra lyxpalats för seminarieundervisningen. Men det måste också sägas att omständigheter tillstött, t. ex. den kolossala nativitetsminskningen, som gjort det mycket svårt att exakt beräkna lärarbehovet. Nu veta vi alla, att seminarieorganisationen är för stor och för dyr och att det inte kan få fortgå på detta sätt längre. Det blir en kommande utrednings första uppgift att finna en form av seminarieorganisation, som har en sådan elasticitet, att den utan större apparat kan utexaminera ett 50-tal folkskollärare mer eller mindre per år utan att några av de seminarier, som man definitivt beslutar sig för att behålla, behöva nedläggas eller nya inrättas. Därmed har man i stort sett kommit ifrån hela detta ofructbara diskuterande om det årliga examinationstalet eller det årliga lärarbehovet, som säkerligen under inga förhållanden kan på pricken beräknas i förväg. Som ett av medlen för uppnående av denna elasticitet kan man räkna studentkurserna. Även om dessa bli tvååriga, faller det sig lättare att genom större eller mindre intagning i dessa reglera lärarbehovet.

Om studentseminariet blir tvåårigt, bindas studenterna enligt min mening efter avlagd folkskollärarexamen mera än som nu är fallet vid folkskollärarbanan som livsgärning.

Ang. omorganisation av folk- och småskoleseminarierna.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

En tvåårig kurs är så lång, att i det största antalet fall tanken på fortsätta universitetsstudier kommer att övergivnas, under det att talrika exempel utvisa, att den nuvarande ettåriga studentkursen användes som plattform för ordinarie anställning vid folkskola. Därefter tjänstledighet för universitetsstudier. Sedan knappast tack för hjälpen.

Endast studentbetygens kvalitet bör vara avgörande vid intagning av studenter vid folkskollärarseminarier. Intet viftande med tentamensbetyg i ett eller flera ämnen vid universitetet eller ens avlagd akademisk examen bör giva företrädesrätt till intagning i seminarier. Dessa böra komma i sista hand. De hava intet intresse för folkskolan, äro oftast utarbetade och begagna gången till folkskolan som en mycket tråkig nödfallsåtgärd.

Dessa tvååriga studentseminarier böra förläggas endast i universitetsstäderna, och deras utbildning bör icke ombesörjas av så kallade behörighetslektorer.

Till grund för den fyraåriga seminariekursen bör, som jag nämnt, läggas realskoleexamen eller därmed likvärdiga kunskaper. Redan genom den Fridtjuv Bergska skolreformen för över 20 år sedan har ju ett mycket stort antal kommunala mellanskolor med realskoleexamensrätt förlagts till landsbygden, i synnerhet i södra och mellersta delarna av landet, varav ett femtiotal vid 1927 års skolreform konstituerades som statens realskolor.

Även med realskoleexamen som grund för inträdesfordran vid seminarierna torde man knappast befara, att de s. k. studiebegåvningarna från landsbygden skulle utestängas från seminarierna. Redan nu få ju dessa beredas för inträdesansökan genom förberedande kurser.

För övrigt skulle man ju kunna tänka sig, att i de landsändar där kommunala mellanskolor endast äro sparsamt företrädade, skulle seminarieklaser kunna anordnas, som även mottaga elever med endast folkskolekunskaper och prepareringskurs som nu.

Det är ju endast ett praktiskt sätt att lösa frågan under en övergångstid, att inträdesfordran blir trefaldig i stället för tvåfaldig. Vill man icke gå den vägen, är för övrigt risken, att en s. k. studiebegåvning icke skulle i tid bliva observerad och räddad åt den svenska folkskolan, icke tillräcklig som skäl att hindra hela den svenska folkskolan från sin väg till utveckling.

Genom att fordra realskoleexamen som grund för inträde vid seminariernas fyraåriga kurs undvikes, enligt sakkunnig seminarieklärars uppgift, mycket tidsödande arbete för att bibringa seminarieeleverna de elementära kunskaper, som under nuvarande förhållanden måste inläras.

Bli således vissa seminarieplatser avsedda för tvååriga studentklasser med avlagd studentexamen som enda inträdesgrund — andra fyraåriga seminarieklaser avsedda för realskoleexamen och normalskolekompetens grund, ligger väl intet nedsättande i tanken, att där det skulle visa sig behövt även inrätta en fyraårig seminarieklasse för de s. k. oobserverade studiebegåvningarna med preparerade folkskolekunskaper vid realskoleexamens nivå.

Den landsbygd, som ansåg sin undervisning bäst betjänad med lärare utexaminerade från sistnämnda seminarieklaser, skulle säkerligen kunna få sin önskan fylld. Då vore ju rättvisa skipad åt alla håll. Visade det sig under tidernas lopp, att dessa blevo handikappade, vore det ju bara att inskränka antalet elever i dessa eller vice versa. Ett naturligt urval.

För övrigt vill jag med mitt föregående yttrande om inskränkning eller ökning av studenteleverna icke hava sagt, att studentkurserna endast skulle tjäna som säkerhetsventiler i folkskollärarproduktionen. De böra fast inlemmas i den ordinarie seminarieorganisationen. Studenter böra ha samma rätt som annan svensk ungdom att bli folkskollärare. Dessa envisa försök att hindra studenter att bli folkskollärare eller tvinga dem att gå den långa vägen genom det fyraåriga seminariet överensstämman icke med den frihet till yrkesval, som åt-

minstone vänstern här i landet under alla tider varit angelägen om att slå vakt om. I våra dagar är det icke längre så, att studenterna representera enbart de högre skikten inom samhället. Läroverkskatalogerna — icke minst nu efter skolreformens genomförande — ge klara besked om, att så icke är fallet. Icke heller kan det väl i verkligheten spela så stor roll, som man på sina håll vill göra gällande, om den blivande landsbygdsfolkskolläraren är född på landet, i ett industrisamhälle eller i en stad. Att tala om att studenten-folkskolläraren skulle ha svårt att förstå landsbygdens tänkesätt, vanor och arbetsliv, förefaller dock ganska verklighetsfrämmande. Det mesta därvidlag beror väl på, om vederbörande är intresserad av sin uppgift eller ej. Nog kan man säga, att de folkskollärare, som utgått från landsbygden, i mycket stor utsträckning sökt sig platser i städer och liknande samhällen. I kampen om städernas folkskollärarplatser segra ju de, som i sin examen erhållit sådana betyg, att de kunnat stå sig i konkurrensen om stadsplatserna. Enligt den nuvarande organisationen kan ju en yngling, som är född och uppvuxen i ett industrisamhälle och genomgått dess fyraåriga seminarium, lika väl söka och få anställning på rena landsbygden och ha att undervisa till exempel bonde- och statarbarn, som i ett industrisamhälle. Och om det är skillnad mellan arbetsliv, tänkesätt och vanor, så måste det väl vara mellan landsbygd och industrisamhälle. Så länge konkurrensen är fri om lärarplatserna, kan man inte mycket göra åt sådana saker. Men när man icke går längre än t. ex. herrar Johansson och Pauli gjort, då de föreslagit hälften studenter och hälften icke studenter i den framtida folkskollärarproduktionen, torde väl ingen större fara föreligga i detta avseende. Erfarenheterna från en del främmande länder, t. ex. Tyskland, ha visat, att dessa nya folkskollärare, student-folkskollärarna, funnit sig väl tillrätta på landsbygden och betyda minst lika mycket om ej mer än de tidigare utexaminerade folkskollärarna gjort för bildnings- och kulturarbetet ute i bygderna.

Utskottet synes märkvärdigt nog icke vara benäget för tvååriga kurser för studenterna. Så gott som all pedagogisk sakkunskap har dock vittnat, att den nuvarande anordningen med ettåriga kurser är otillfredsställande. Det gäller för studenterna icke blott en del kompletteringar i vanliga kunskapsämnen, vilka bli mer omfattande sedan den nya skolordningens studenter komma till seminarierna, utan även hela raden av övningsämnen. Den så viktiga praktisk-pedagogiska utbildningen är omöjlig under en ettårig kurs. Vårt grannland Norge har beslutat göra studentkurserna tvååriga för att inte tala om andra länder i Europa.

Den svenska folkskollärarytbildningen är mycket dyrbar för statsverket, men vi skola inte inbilla oss att den därför står särskilt högt i jämförelse med andra länder. Det förhåller sig nog snarare så, att vi numera äro på efterkälken.

De krav som här i Sverige framkommit på en höjd och förbättrad lärarutbildning äro icke — som man på sina håll vill göra gällande — en maskerad lönepolitik från folkskollärarnas sida. Kampen om lärarlönerna är mycket äldre. Det råder inom folkskollärarhåll ingen full samstämmighet i åsikter i fråga om en förändring av seminariorganisationen. Kravet kommer från vissa håll inom den sakkunniga seminarielärarkåren samt icke minst såsom en nödvändig följd av den stora skolreformen 1927. Bottenskolans ställer nya krav på lärarutbildningen, den saken måste bottenskolekämparna göra klart för sig. I länderna på kontinenten, där man så gott som överallt de sista tio åren reformerat sin folkskollärarytbildning, är det ock i direkt anslutning till bottenskolereformen och i allmänhet det ökade intresset för en förbättrad folkbildning. I Tyskland som för närvarande, säges det, har världens bästa folkskollärarytbildning, byggd så gott som helt på studentexamen, ha alla politiska partier varit eniga om reformens nödvändighet. Man har varit fullt enig om, att det viktigaste ledet i den nya folkbildningspolitiken är en förbättrad lärarut-

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

bildning. Vi svenskar tyckas alltför mycket tro, att dyrbara skolbyggnader är det viktigaste.

Om en höjning av folkskollärarytbildningen skall sättas som ett av målen för den omorganisation av seminarierna som förestår, då bör den utredning som skall göras få sig uppdraget att verkligen göra upp ett ordentligt program för denna, så att riksdagen i sinom tid vet vad den skall besluta om. Utredningen bör räkna med tvååriga studentkurser och väsentligt höjda fordringar till det fyraåriga seminariet. Det är av största vikt, att seminarielärarna själva få bidra till denna utredning. De äro fullt förtrogna med problemet i dess helhet såväl som dess detaljer. Ett ordentligt krafttag bör tagas för att nedbringa kostnaderna för vår nu orimligt dyra seminarieorganisation. Riks- och framtidssynpunkter böra anläggas på frågan, så att större synpunkter och bättre klarhet vinnes i en för vårt folks framtid så viktig fråga. Och icke minst böra vi landsbygdens representanter hjälpa till att få ett bättre innehåll i våra folkskolor och ej enbart nöja oss med den yttre aspekten. Det är ju våra barns undervisning det gäller, och folkskolearvet efter våra fäder förpliktar.

Ja, herr talman, jag skulle helst önska, att Kungl. Maj:ts proposition vunne riksdagens bifall, men då ecklesiastikministern själv resignerat, får jag också göra det utan något yrkande.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag känner ett behov av att i likhet med en del föregående talare först framföra ett tack till ecklesiastikministern för de linjer, som han uppdragit i propositionen. Det hade, enligt mitt förmenande, varit önskvärt, om utskottet i huvudsak kunnat godtaga de principer som i propositionen hävdas. Då emellertid åsikterna här i riksdagen divergera på ett sätt som visat sig under debatten här i kammaren och som också framgår av utskottets utlåtande med de till detsamma fogade reservationerna, är det kanske ingen skada, om reformen blir föremål för en förnyad utredning, innan den genomföres. Man blir emellertid ganska betänksam, då man läser statsutskottets utlåtande med de direktiv som från utskottsmajoritetens sida uppställts för den ifrågasatta utredningen. Utskottsmajoriteten säger att de visserligen vilja ha en utredning, men de vilja på allt sätt i vissa väsentliga delar begränsa denna utredning.

Skälen för utskottsmajoritetens ståndpunkt ha i debatten framförts av de båda ärade vice talmännen. Det har förklarats, att det är fruktan för att bondeungdomen och arbetarungdomen skulle utestängas från seminarierna, som motiverat det uttalande som utskottet gör på sid. 57 och 58 i sitt utlåtande. Jag skall icke upprepa den polemik mot deras anföranden, som redan förekommit av flera föregående talare, i första hand kanske herr Pauli, ehuru det i och för sig kanske kunde vara av intresse att också från några andra synpunkter belysa anförandena. Jag har emellertid med mycket stor förvåning lagt märke till, att just de båda vice talmännen uppträtt så energiskt till försvar för utskottets utlåtande. I motsats till kanske de flesta av kammarens ledamöter, som icke ha den äran att tillhöra statsutskottet, har jag gått igenom och ganska ingående läst de olika motioner, som med anledning av den kungl. propositionen blivit väckta, och jag har funnit två motioner, vars innehåll jag nödgas fästa kammarens synnerliga uppmärksamhet på. Den ena, som är väckt av herr Olof Olsson, bär numret 338, och i denna yrkas i slutklämman, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en skyndsam utredning, avseende såväl inträdesfordringarna till folkskoleseminarierna som studentkursernas antal och gestaltning i övrigt. I motiveringen talas det om bland annat att motionären anser att frågan icke är tillräckligt utredd i kungl. propositionen, och av denna anledning anser han en allsidig utredning vara önskvärd. Herr Olof Olsson hade som bekant ett yttrande för några dagar sedan i kammaren, däri han karakte-

riserade ett visst annat yttrande av sig såsom gående något i sicksack. Det förefaller mig som om man här får bevittna det skådespelet, att han i kammaren motiverar *en* ståndpunkt, medan han i en motion för fram *en annan* ståndpunkt.

Men det är icke blott den ärade förste vice talmannen som väckt min förvåning med sitt anförande. Den ärade andre vice talmannen har visserligen icke själv i fråga om inträdesfordringarna vid seminarierna framträtt som motionär, men några av hans meningsfränder ha väckt en motion, om vars innehåll han nog icke var okunnig innan ännu motionen framburits i kammaren. Den motionen är väckt av herr Tjällgren och i övrigt undertecknad av herrar Johansson i Friggeråker, Anton Pettersson och Per Andersson i Boda. I denna motion vänder man sig mot kravet på realskolexamen som inträdesvillkor, men det heter på sid. 13 i motionen sålunda: »De skäl, som anförts för de höjda inträdesfordringarna, vilja vi icke söka förringa, men vi anse, att samma ändamål kan uppnås genom att som allmän fordran för inträde vid folkskoleseminarium uppställas, att sökande skall visa sig äga kunskaper motsvarande realexamen med den inskränkning i fråga om levande språk, som av departementschefen angivits.»

Mina herrar, vad man i denna bondeförbundsmotion påyrkat går ett stycke längre än vad utskottsreservanterna gjort, och jag har därför med mycken förvåning antecknat, att icke andre vice talmannen anslutit sig till reservationen, som väl under sådana förhållanden icke hade blivit någon reservation, utan i stället statsutskottets utlåtande. Jag skall emellertid icke uppehålla mig längre vid denna motion, utan bara en passant till herr Olof Olsson säga ytterligare ett par ord.

Herr Olof Olsson gjorde gällande, att det från lärarhåll icke hade gjorts något mera bestämt uttalande i denna fråga. Visserligen hade han i åtskilliga tidningar sett uttalanden, men han efterlyste den fullmakt som vederbörande förespråkare i pressen för utredning i denna punkt åberopat sig på. Jag vill meddela herr Olof Olsson att i januari i år centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening, styrelsen för Sveriges folkskollärarförbund, Centralstyrelsen för Sveriges folkskollärarinneförbund och styrelsen för Sveriges småskollärarinneförening beslutat göra ett gemensamt uttalande i fråga om lärarutbildningen och i det yttrandet kräves bland annat den av skolöverstyrelsen förordade utredningen. Det var alltså innan den kungl. propositionen framlämnades angående inträdesproven. I detta uttalande säges det: »Den av överstyrelsen förordade utredningen angående inträdesproven till folk- och småskoleseminarier bör utvidgas till att avse en ingående och allsidig undersökning i fråga om anordnandet av den framtida utbildningen av lärare för folk- och småskolor.» Och i ett uttalande som gjordes senare, jag vill minnas att det var i maj månad i år, ha samma styrelser — det var alltså sedan propositionen var framlämnad — förklarat i en *till statsutskottet* ställd skrivelse, att de ansågo sig böra inför riksdagens statsutskott uttala det önskemålet, att inträdesfordringarna för småskoleseminarierna måtte höjas till vad som föreslagits beträffande de fyraåriga folkskoleseminarierna.

Det finnes alltså från mycket representativt håll inom lärarkåren ett uttalande i den riktning som herr Olof Olsson efterlyste. Jag kan tillägga, att en rad i olika delar av vårt land anordnade lärarmöten gjort uttalanden i liknande riktning.

Ja, herr talman, med anledning av den långt framskridna tiden — efter midnatt bör man begränsa sina anföranden — skall jag nu icke ytterligare förlänga debatten. Jag vill endast till sist uttala min glädje över den fördomsfria syn på denna fråga som den föregående ärade talaren anlagt. Det gick en helt annan fläkt genom hans anförande än den som återfinnes i en motion, väckt i

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

andra kammaren av en lantman som tillhörde de s. k. seminariesakkunniga och som därför borde vara speciellt sakkunnig på detta område. I denna motion talas det om den »visserligen betydelsefulla men relativt enkla uppgift» som folkskollärarna ha och som enligt hans mening icke kräver någon särskild hög utbildning.

Herr talman, jag tillåter mig att yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! När jag inom statsutskottet gick till granskning av den föreliggande propositionen, hade jag närmast den inställningen, att man borde söka åvägabringa en positiv lösning redan i år över hela linjen. Det hade enligt min mening icke behövt möta någon större svårighet att åstadkomma en sådan lösning i huvudsak åtminstone i enlighet med de linjer, för vilka utskottet gått in. När jag tillät mig hysa en så optimistisk uppfattning, skedde det med utgångspunkt ifrån, att ingen mig veterligen klagat över att de svenska folkskollärarna äro dåliga och ingen heller där över att de svenska seminarierna äro otidsenliga. Jag fann alltså icke någon anledning att överväga i princip någon rubbning av den organisation som år 1913—1914 beslutades. Det gällde endast att anpassa denna organisation efter de förhållanden, under vilka folkundervisningen för närvarande arbetar. Det visade sig, att den linjen av olika skäl icke var framkomlig, och utskottet såg sig i stället nödsakat att slå in på utredningsvägen.

Mot den kungliga propositionens uppläggning kunde efter min mening resas flera betänkligheter. Man kunde sålunda göra gällande, att propositionen gick in för en alltför stark reduktion av folkskollärarytbildningen överhuvud taget. Den auktoritet man därvidlag byggde på var betänkligt underminerad från teoretiska utgångspunkter och fullständigt jävad av två års praktisk erfarenhet. Vidare kunde man nog säga, att den fyraåriga seminarieutbildningen gjorts till föremål för en alltför stark begränsning. Beträffande frågan om de tvååriga studentkurserna kunde denna enligt min mening icke bedömas utan samtidigt beaktande av antalet. Stannar man för ett stort antal studentkurser, så riskerar man att få en sämre rekrytering. Då är det uppenbart, att utbildningen också måste anpassas efter de försämrade förutsättningarna. Nöjer man sig med ett mindre antal studentkurser, så ligger det i sakens natur, att konkurrensen skall bli livligare, och då kan man efter min uppfattning reflektera på en kortare utbildning. Vad de föreslagna inträdesfordringarna beträffar nödgas man ställa sig tveksam. Speciellt vill jag säga, att tveksamheten hos mig var mycket stor, när det gällde att uppställa krav på kunskaper i åtminstone ett språk. Jag tror att det andra lätt nog skulle kunna tillrättaläggas av den enskilde, men just utbildningen i språk föreställer jag mig måste kräva en förutgången skolundervisning. Jag intog emellertid därjämte från början, på grund av de erfarenheter jag inhämtat, en mycket kritisk inställning mot den förvanskning av resultatet vid provningarna, som de florerande preparandkurserna åstadkomma. Under sådana omständigheter skulle jag föredra, att man ordnade inträdesfordringarna på sådant sätt, att man kunde undgå preparandkurserna eller åtminstone allvarligt kringskära deras verksamhetsområde.

Vad slutligen angår de ekonomiska sidorna av propositionen, så kan man ju konstatera, att därvidlag beaktansvärda och mycket lofvärda ansträngningar gjorts att få ner kostnaderna för lärareutbildningen. Men man kan samtidigt inte undgå att fastslå, att det borde varit möjligt att lokalt bättre utnyttja speciellt de allra nyaste seminarierna.

När man nu begränsade sig till att anlita utredningsvägen och avstod från att söka uppnå en definitiv lösning i år, var det emellertid en sak, om vilken

man från alla håll var överens. Det där uppslaget med en sorts »pedagogiska akademier» hörde inte hemma i realiteternas värld, och det har därför utmönstrats av både reservanterna och utskottsmajoriteten. Därmed är ju alltid något vunnet, när det gäller att klarera de blivande utredningsuppgifterna. Med allt fog har alltså detta hugskott ställts utanför utredningen. Men å andra sidan, kunde jag inte tillbakahålla den reflexionen, att det alternativ i fråga om utredningen av inträdesfordringarna, som segrade, gav åt de blivande övervägandena alltför strama tyglar. Gentemot det alternativ, som nu föreligger som herr Kvarnzelius' reservation, måste jag rikta den invändningen, att då man inte har några garantier för att lekmännen, alldeles speciellt lekmännen på landsbygden, få ett avgörande inflytande på de förberedande arbetena i fortsättningen, måste det göras för att i de riktlinjer, som utskottet skulle dra upp, gavs uttryck också åt de betänkligheter, som från landsbygdshåll ha framställts mot en höjning av inträdesfordringarna. I annat fall hade man ingen säkerhet för att dessa, mycket viktiga synpunkter skulle få ett grundligt övervägande. Från dessa utgångspunkter kom jag fram till ett enighetsförsök som nu föreligger i den av mig avgivna reservationen. Däri hävdas kravet på en *allsidig* prövning av denna fråga och därvid beaktas både vad som talar till förmån för en höjning av inträdesfordringarna och vad som kan anföras mot detta förslag. Detta har också kommit till uttryck i reservationen, i det mellersta partiet på sidan 78, och för att ytterligare markera, att de blivande övervägandena skola vara förutsättningslösa, så ansåg jag mig också i klämman böra infoga uttrycket »allsidig utredning».

Jag har med dessa få ord, herr talman, endast velat giva uttryck åt mitt beklagande av att frågan inte nu kunnat få en definitiv lösning, och samtidigt uttala en förhoppning, att det skall bli möjligt att få positiva riktlinjer från riksdagens sida även rörande den enda tvivstefråga, som föreligger, nämligen inträdesfordringarna. Jag skall därför, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till den reservation, som jag avgivit. I denna sena timme skall jag emellertid inte driva den, så mycket mindre som om det skulle bli skilda meningar i kamrarna i denna fråga, det borde finnas utsikter att enas ungefär på denna ståndpunkt.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Det föreföll mig, som om herr Wagnsson ett ögonblick strålade av en inre glädje, som jag inte alls missunnar honom och inte heller tänker dämpa, därför att det skulle väl vara synd. Men jag skall i alla fall göra ett par erinringar till hans anförande, som han kanske något litet bör eftersinna. Uppenbarligen hade han för sig, att han gjorde ett fynd, när han fick tag i min motion. Jag är fullkomligt medveten om den motionen, och jag har fattat mitt beslut med tanke också på den motionen. Det skulle inte skada, om herr Wagnsson inte bara fäste sig vid klämman utan också gick till sidan 4 i motionen, där motiveringen finns. Som saken låg, då denna motion skrevs, måste jag erinra om de synnerligen höjda fordringar, som Kungl. Maj:ts förslag innebär, och jag gjorde den lilla reflexionen, att det kanhända vore skäl att i detta sammanhang tänka på själva seminariet. Skulle vi gå med på realskoleexamen eller något ditåt, så kanhända man kunde minska seminariekurserna till tre. I detta sammanhang skrevs motionen, och det var närmast med tanke därpå, som en utredning begärdes. Den eventualiteten är nu fullkomligt borta, men jag står fortfarande på utredningslinjen, som kanhända herr Wagnsson kan finna på sidan 58 i utskottsutlåtandet, där det står talat om »en dylik undersökning eller utredning», någonting som jag ju står för. Jag kan inte se, att det finns någon som helst motsättning, varken i sak eller i form, i vad som ägt rum för mitt vidkommande i detta ärende. Så man kan nog hitta vackrare kiselstenar, när man går på stranden och letar.

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

Emellertid förefaller det, som om glädjen alldeles särskilt skulle ha motive-
rats av förklaringen över den fullmakt, som jag efterlyste. Jag har haft till-
fälle att följa med folkskollärarnas önskningar under en lång tid, ända till och
med hösten 1930. Jag har lagt märke till, vad det varit, som rört sig inom kå-
ren, såväl folkskollärare- som småskollärarekåren, under denna tid, men aldrig
någonsin har jag träffat på det önskemålet, att inträdesfordringarna skulle
höjas till realskoleexamen. Efter den tiden har jag emellertid inte kunnat föl-
ja med. Och detta gjorde, att jag ringde till herr Wagnsson i går. Fick inte
tag i honom då, men fick det här i kammaren i dag och frågade honom, hur
det förhöll sig med den saken. Herr Wagnsson hade inte den blekaste aning
om något, då jag talade med honom. Han ville antagligen inte beröva kam-
maren en liten sensation! Förresten, om en styrelse sluter upp kring ett för-
slag, som en departementschef har lagt fram, så betyder det inte, att kåren i
sin helhet gör en opinionsyttring. Det finns många som ta sig förmyndar-
ställning utan att ha fullmakt till det.

Sedan vill jag utöver detta lägga till ytterligare ett par ord. Det föreföll av
herr Johan Peter Johanssons anförande, som om jag skulle intagit den stånd-
punkten, att allt är bra som det är. Tvärtom sade jag mycket tydligt, vilket
herr Pauli sedan citerade i sitt anförande, att jag rakt inte finner det hela bra
som det är. Jag vill ha en ändring, men jag vill ha en ändring i en viss rikt-
ning och till en viss gräns, och det påpekade jag ju också. Jag måste upp-
riktigt säga, och det vill jag säga i samband med yttrandet av herr Pauli, att
jag finner ett förslag om att undersöka och utreda inträdesfordringarna inte
egentligen vara värt namnet »undersökning» eller »utredning». Jag tycker
det är ett alldeles för stort ord för en så liten sak. Därför har jag karakterise-
rat den ståndpunkt jag intagit i utskottet såsom ett önskemål om en omar-
betning av inträdesfordringarna.

Herr Pauli tyckte för sin del, att min framtidssyn inte betydde så mycket,
för en människa kunde inte se så långt in i framtiden. Men jag poängterade
ju på denna punkt ingenting annat än, att vill man uppställa nya inträdes-
fordringar, så har man bara två vägar att gå, och jag tror inte att det i grun-
den finns några andra vägar. Man kan antingen ta en fixerad examen eller
också en mera lös form för inträdesfordringarna. Då jag för min del inte vill
ha en fixerad examen, så har jag gått den andra vägen, nämligen att vilja
lägga på de nuvarande inträdesfordringarna vad som kan vara av behovet på-
kallat eller vid närmare undersökning kan visa sig motiverat.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord för reser-
vationen i denna punkt.

Meningen och tanken bakom det hela är uppenbarligen ingenting annat än
att få de formella kraven för inträde vid seminarierna jämställda med vad de
i realiteten äro. För närvarande kan man vid seminarierna ha 3—400 inträ-
desansökningar. Bland dessa gäller det att plocka ut 25 å 50. I mycket stor
utsträckning är det inträdessökande med realskoleexamen. Vid det seminarium,
där jag tjänstgjort, har det emellanåt varit så, att man helt och hållet kunnat
fylla klassen med elever med realskoleexamen. Under sådana förutsättningar,
när man har ett så utomordentligt stort urval, är det då inte rimligt, att man
inte bara, som herr förste vice talmannen tänker sig, tar upp inträdesfordrin-
garna till omarbetning i en eller annan punkt, utan verkligen undersöker, huru-
vida inte det faktiska och sakliga läget är sådant, att man måste omarbeta dem
på ett mycket mera ingående sätt? Jag tror ändå, att det är klokt och riktigt,
om en stadgas bestämmelser överensstämmer med verkligheten. Jag tror inte
det är lyckligt för någon grupp av inträdessökande att i stadgans bestämmel-
ser få läsa något, som när de sedan infinna sig till inträdesprovningarna visar

sig inte alls hålla streck. Det är en blindbockslek med de inträdessökande, som säkert inte är lycklig.

Nu kan man fråga, om en eventuell skärpning av fordringarna och en ändring av provens karaktär kommer att skada landsbygdens ungdom. För närvarande komma många utifrån landsbygden till seminarierna i den förhoppningen och den tron, att det är väl inlärdas folkskolekurser, i någon liten mån kompletterade, som det kommer an på. Man gör dessa en mycket stor otjänst genom att låta förhållandena vara som de nu äro. Nu bli de inträdessökande desillusionerade, de finna att en hel del andra gått i preparandkurser, och själva komma de inte in. Så söka de sig också in i en preparandkurs och tro, att därmed är saken klar, men då de pröva nästa år, misslyckas de ånyo. De gå emellanåt i ett par tre preparandkurser, men komma kanske ändå inte in. Detta är ett fullständigt oeffterrättlighetstillstånd. Jag tycker det är ett visst renlighetskrav, att man söker göra slut på detta, så att verkligheten kommer att täckas av stadgans föreskrifter.

Men dessutom skulle jag vilja erinra om, att trots de många inträdessökande med realskoleexamen, så gör sig en viss anda gällande vid seminariernas intagning av elever, som går ut på, att man tar hänsyn till den begåvning och de personliga anlag, som de sökande lägga i dagen. Man vill få fram inte bara personer med ett visst kunskapsmått utan personer som verkligen kunna förutsättas ha intresse och anlag för den utomordentligt viktiga uppgift, som de skola utbildas för. Jag tror alltså inte det är någon risk för att man bara sitter och räknar betygen i realskoleexamen, utan man tar också hänsyn till allt annat bedömningsbart vid dessa prov. Min erfarenhet är den, att sökande med realskoleexamen mycket ofta misslyckas i konkurrensen med ungdom, som på andra, ofta helt olika utbildningslinjer kommit fram till inträdesproven.

Jag vill liksom herr Wagnsson nyss erinra om, att herr förste vice talmannen i sin motion uttalat vissa sympatier för höjda inträdesfordringar vid seminarierna. Han säger att det säkerligen inte förefinnas några som helst vägande skäl att göra invändningar mot denna tanke i och för sig, det kan endast vara till gagn, att lärarutbildningen stärkes. Sedermera har herr förste vice talmannen gått till en större klarhet i detta avseende, och fått en uppfattning, som är en annan än den som framträtt och framlyser i motionen.

Jag vill erinra om, att skolöverstyrelsen inte uttalat sig för att man utan någon som helst undersökning skulle lägga realskoleexamen som grund, inte heller utskottet, inte heller utskottsreservanterna. Dessa säga, att de anse sig inte härutinnan kunna inta någon bestämd ståndpunkt, utan frågan bör hänskjutas till utredning och en allsidig utredning. Vidare ha reservanterna förutsatt, att lärarkollegierna vid seminarierna skulle yttra sig om sakfrågan, eftersom de böra ha rätt stor erfarenhet. Hur komma lärarkollegierna att ta ställning till denna sak? Jag har till den motion, jag avgivit i saken, fogat ett utlåtande av Svenska seminarieläraryöreningens styrelse, som bland annat skriver följande: »Beträffande anknytningen till realexamen vill emellertid styrelsen betona, att det för den framstår som en sak av synnerlig vikt, att en dylik anknytning icke sker på ett sådant sätt, att sådana begåvade unga män och kvinnor med falenhet för lärarkallet, vilka icke varit i tillfälle att avlägga realexamen, uteslängas från möjligheten att som hittills vinna inträde vid folkskoleseminarierna.» Man opponerar sig inte mot att man försöker bättre sammanföra realskolan och folkskoleseminarierna, men man vill å andra sidan se till, att man inte uteslänger landsbygdens begåvade ungdom, manlig eller kvinnlig, från att söka sig in även på andra vägar till folkskoleseminarierna. Man säger ytterligare, att »det blir prövningsförrättarnas sak att bland de sökande, oavsett om de avlagt realexamen eller icke, uttaga dem, som med hänsyn till kunskaper, allmän mognad och förutsättningar i övrigt synas mest förtjänta.» Om semina-

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

riellärarna i sina kollegier komma att få yttra sig om dessa saker, så får nog detta uttalande anses som signifikativt för hur de se på problemet, och man behöver inte förutsätta annat än att de skola göra allt för att det fortfarande skall finnas väg för landsbygdens ungdom efter självstudier direkt till folkskoleseminarierna. För mig personligen har det alltid varit något synnerligen sympatiskt med denna demokratiska bildningsväg, och jag skulle med ledsnad se, om den stängdes.

Vad som erfordras alltså är en allsidig utredning för att sätta realskolan och folkskoleseminariet i närmare och bättre förbindelse med varandra utan utestängande av landsbygdens begåvade ungdom, och det fordras dessutom att få klarhet i bestämmelserna, så att verkligheten kommer att bättre överensstämma med stadgans formuleringar. Nu är det en skillnad som natt och dag. En utredning på en eller annan punkt är sannerligen inte vad som här behövs, utan en allsidig och ingående utredning. Det är av detta skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till herr Kvarnzeliuss' m. fl. reservation på denna punkt.

Herr *Pauli*, som nu uppropades, förklarade sig avstå från ordet.

Herr *Wagnsson*: Jag nödgas begära ordet för en replik — den skall bli mycket kort — till herr förste vice talmannen. Det måste ha uppstått något missförstånd under det samtal av rent privat karaktär, som fördes på några minuter här i kammaren mellan honom och mig i förmiddags. Jag har inte vid detta tillfälle på något sätt undanhållit honom några av de uppgifter, som han begärde, och inte heller på något sätt sökt göra någon hemlighet av, att sedan skolöverstyrelsens förslag om höjda inträdesfordringar förelåg utarbetat, opinionsyttringar förekommit inom lärarkåren. Jag fick emellertid då det intrycket, att han endast önskade svar på frågan, om några sådana opinionsyttringar försports, *innan* skolöverstyrelsens förslag kom. Om jag emellertid på denna punkt missuppfattat honom, får jag trösta mig med, att sådana missuppfattningar lätt kunna ske. Jag har också gjort mig skyldig till en annan missuppfattning nämligen att ta det yrkande, som förekom i hans motion, på allvar och tro, att om en motionär hemställer om en utredning, han också önskar, att denna utredning skall komma till stånd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, dels på bifall till vad utskottet i de under behandling varande punkterna hemställt, dels på antagande av de förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzeliuss m. fl. vid dessa punkter avgivna reservationen, dels ock på godkännande av de förslag, som innehölls i herr Björeks vid samma punkter anförda reservation; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på antagande av de förslag, som innefattades i herr Kvarnzeliuss m. fl. reservation, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *förste vice talmannen* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som antager de förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzeliuss m. fl. vid punkterna I B och I D av statsutskottets utlåtande nr 122 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles vad utskottet i nämnda punkter hemställt.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Punkten I C.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten II A.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte beträffande organisationen av statens småskoleseminarier i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar J. P. Johanssons och Paulis, Olof Olssons, Sjödahls, Norlings och Carl Carlssons, Molanders m. fl., Månssons i Furuvik och Holmströms, Thomsons och Weijnes motioner I: 331, 338, 339 och 340 samt II: 454, 494, 495 och 496 samt med bifall till friherre Lagerfelts m. fl. och herr Petterssons i Bjälbo m. fl. motioner I: 326 och II: 485 men med avslag å herrar Bergmans m. fl., Henrik Anderssons och Frändéns, Asplunds och Sandströms, Nilssons i Karlstad m. fl., Hedlunds i Häste m. fl. och Hages m. fl. motioner I: 325, 332 och 334 samt II: 476, 486 och 487 besluta följande att, med iakttagande av vad utskottet förut anfört, successivt träda i tillämpning enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela:

Småskoleseminarierna skola vara till antalet nio, därav fem dubbelseminarier, förlagda till de nuvarande folkskoleseminarierna i Härnösand, Strängnäs, Skara och Landskrona och till av Kalmar stad erbjuden fastighet i sistberörda stad samt fyra enkelseminarier, förlagda till Haparanda och Lycksele samt till de nuvarande landstingsseminarierna i Falun och Linköping. Varje dubbelseminarium skall omfatta två tvååriga linjer. Enkelseminarierna skola omfatta, seminarierna i Haparanda och Lycksele vardera en treårig linje samt seminarierna i Falun och Linköping vardera en tvåårig linje.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herrar *Kvarnzelius*, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmålå, *Oscar Olsson*, *Bengtsson* i Norup, *Olsson* i Blädinge, *Wallen*, *Carlsson* i Gävle, *Thelin* och *Pauli* ansett, dels att utskottets motivering i förevarande del bort hava den lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottets hemställan under punkt II. A. bort hava följande lydelse:

»II. beträffande organisationen av statens småskoleseminarier

A. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar J. P. Johanssons och Paulis, Olof Olssons, Sjödahls, Norlings och Carl Carlssons, Molanders m. fl., Månssons i Furuvik och Holmströms, Thomsons och Weijnes ovannämnda motioner (I: 331, 338, 339 och 340 samt II: 454, 494, 495 och 496) samt med bifall till friherre Lagerfelts m. fl. och herr Petterssons i Bjälbo m. fl. ovannämnda motioner (I: 326 och II: 485) men med avslag å herrar Bergmans m. fl., Henrik Anderssons och Frändéns, Asplunds och Sandströms, Nilssons i Karlstad m. fl., Hedlunds i Häste m. fl. och Hages m. fl. ovannämnda motioner (I: 325, 332 och 334 samt II: 476, 486 och 487) besluta följande att, med iakttagande av vad utskottet ovan anfört, successivt träda i tillämpning enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela:

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

Småskoleseminarierna skola vara till antalet åtta, därav fyra dubbelseminarier, förlagda till de nuvarande folkskoleseminarierna i Härnösand, Strängnäs, Skara och Landskrona, samt fyra enkelseminarier, förlagda till Haparanda och Lycksele samt till de nuvarande landstingsseminarierna i Falun och Linköping. Varje dubbelseminarium skall omfatta två tvååriga linjer. Enkelseminarierna skola omfatta, seminarierna i Haparanda och Lycksele vardera en treårig linje samt seminarierna i Falun och Linköping vardera en tvåårig linje.»

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! Sedan kammaren nu beslutat hänvisa frågan om folkskoleseminariernas omorganisation till utredning, så hemställer jag, att kammaren måtte fatta samma beslut rörande småskoleseminarierna. Riksdagen har i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1929 uttryckligen sagt ifrån, att dessa två frågor inte få skiljas från varandra, utan att de böra sammanhållas, och faktum är, att man kan inte fatta ett beslut i den ena frågan, utan att det berör den andra. Småskoleseminariernas organisationsfråga är minst lika outredd som folkskoleseminariernas. Sålunda råder det mycket stor ovisshet om organisationens storlek, såvitt jag vet, finns ingen utredning alls beträffande inträdeskraven, inte heller om kursplanerna, inte heller om lärarkompetensen. Frågan är alltså av synnerligt stort behov av att också komma under utredning, och då vi ändå skola tillsätta en utredningskommitté, kan den ta även denna fråga. Utskottet har också varit av den meningen, att denna fråga inte var mogen för avgörande, och det har varit mycket tveksamt om att nu föreslå riksdagen att fatta ett definitivt beslut. Utskottet säger sig dock vara tvunget att göra det, därför att annars upphör undervisningen i seminarierna. Så är emellertid inte förhållandet. Riksdagen lämnade i fjol en fullmakt till Kungl. Maj:t att anordna undervisning i småskoleseminarierna i inskränkt omfattning, och denna fullmakt är ställd att gälla tillsvidare. Således behöver riksdagen inte alls fatta något beslut, utan Kungl. Maj:t ombesörjer, att denna undervisning upprätthålles ännu ett år på samma sätt som hittills, medan utredningen pågår.

Jag ber således, herr talman, att få ställa det yrkandet, att kammaren måtte, med avslag såväl å Kungl. Maj:ts som utskottets och reservanternas förslag, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om allsidig utredning beträffande småskoleseminariernas organisation och till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Herr Bergqvist: Jag kan visserligen medge, att det råder ett samband emellan folkskoleseminariefrågan och småskoleseminariefrågan. Men dessa frågor äro dock inte så oupplösligt och oskiljaktigt förenade med varandra, att inte den ena kan lösas oberoende av den andra. Redan genom det beslut, riksdagen har fattat beträffande indragning av vissa folkskoleseminarier, har den förberett småskoleseminariefrågans lösning i år. Det vore väl inte praktiskt att fortfarande upprätthålla undervisningen i 16 småskoleseminarier, då man vet att inte alla dessa äro behöfliga, och när man under de senare åren har nödgats inskränka elevernas antal i seminarieklasserna för att inte få en alltför stor överproduktion av småskollärarinnor. Redan den ekonomiska synpunkten borde mana oss att nu försöka lösa denna fråga för att få en begränsning av småskoleseminarieorganisationen till stånd. Skulle man uppskjuta saken, bleve den länge aktuella frågan om statens övertagande av dessa seminarier fördröjd till en oviss framtid. Frågan synes nu vara så väl förberedd, att den bör kunna lösas.

Beträffande själva omfattningen av organisationen har det gjort sig två olika meningar gällande i statsutskottet. Utskottets majoritet har föreslagit, att

man skulle besluta inrättande av 9 småskoleseminarier med 14 avgångsklasser, men att man icke skulle igångsätta två av dessa klasser tills vidare. Reservationerna återigen ha ansett, att man skall stanna vid 8 seminarier med 12 avgångsklasser och avvakta utvecklingen och se, om det sedermera kan komma att behövas några fler, då det skulle finnas möjlighet att utvidga organisationen genom förläggande av ett seminarium till Kalmar eller annan ort. Det är inte sagt, att det bör bli 14 avgångsklasser, det kanske kan bli 13, och därför vore det ju inte praktiskt, att riksdagen redan nu beslöte om 14 avdelningar, oavsett om de komma att behövas eller inte. Jag vill hemställa till kammaren att icke fästa något avseende vid yrkandet om uppskov med frågan för vidare utredning, och dessutom vill jag hemställa till kammaren, huruvida inte det lämpligaste sättet är att nu stanna vid den mindre organisationen, som sedan kan efter behov utvidgas. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. vid betänkandet i denna punkt avgivna reservationen.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Om kammaren bifaller herr J. P. Johanssons yrkande, skulle det vara ett beslut i pessimismens tecken, vilket jag vill avråda.

Själva reformen avser ju, att staten skulle övertaga småskollärarytbildningen och att man skulle komma till en minskning av kostnaderna för denna utbildning. Det är alltså en begränsning framför allt av ramen för lärarutbildningen. Här skulle enligt utskottets förslag indragas en mängd seminarier, nämligen i Jönköping, Växjö, Lund, Halmstad, Göteborg, Borås, Kristinehamn, Örebro, Västerås, Hagastrom, Härnösand, Bollnäs, Östersund och Murjek. Det är ju alltså en mängd seminarier, som även om reservationen bifalles, komma att indragas. Det blir en avsevärd besparing, och jag kan inte se, att ett uppskov med avgörandet av folkskoleseminariefrågan kan ha någon nämnvärd inverkan på ett beslut rörande småskoleseminarierna, så att man nu behöfve avvakta utgången av utredningen i den frågan. Det enda samband, som dessa båda seminarieformer ha med varandra, skulle vara förläggningsorterna. Men man har redan tagit hänsyn till detta i det förslag, som föreligger, så att kammaren kan utan att föregripa vare sig den kommande utredningen eller beslutet rörande folkskoleseminarierna fatta beslut i denna punkt.

Det är alltså endast fråga om det antal avgångsklasser, som skulle anses nödvändigt. I det avseendet har ju en del av utskottets ledamöter ansett, att man skulle behöva 14 avgångsklasser, ehuru ett, nämligen dubbelseminarium i Kalmar, skulle inrättas först efter en kommande riksdags beslut, medan återigen andra anse, att man för närvarande kunde nöja sig med 12. Jag tror för min del, att det är nödvändigt att i framtiden utexaminera ungefär ett antal, som motsvarar 14 avgångsklasser. Skolöverstyrelsen har räknat med 15 avgångsklasser, men utskottets majoritet ansåg sig kunna minska med ytterligare en. Och skulle sedan förslaget att möjliggöra för småskollärarinnor att utbildas till folkskollärarinnor genomföras, skulle ett antal, motsvarande en klass' storlek, uppsugas den vägen. Sannolikt kommer man nog på den säkra sidan, om man räknar med 14 avgångsklasser. Jag skulle inte för min del ha föreslagit ett så stort antal, om vi inte redan hade haft organisationen. Här gäller inte uppbyggandet av en ny organisation utan nedskärandet av en organisation, som vi redan ha. Och då tror jag, att det är en dålig besparing, om man inte utnyttjar de lärarkrafter, som man likväl måste avlöna och som man får ställa på övergångsstat, om man inte begagnar sig av deras arbetskraft. Det är alltså enligt min mening en dålig besparing, om man beskär en organisation så mycket, att den ligger i underkant. Visserligen finns det ett rätt stort överskott på småskollärarinnor, men det är ju beroende på att det har

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

utbildats alltför stort antal under de föregående åren. Om detta förslag biträdades, skulle det inte bli mer än omkring 350 lärarinnor utbildade årligen, ty man kan inte räkna med att det utexamineras i varje klass fullt antal av 28. Man får ju antaga, att sjukdom, kvarsittning och även dödsfall kunna inträffa varjämte den förut omnämnda avgången för utbildning till folkskollärarinnor kommer att nedsätta antalet. Om man därför skall vara på den säkra sidan, måste man räkna med någon minskning. Det antalet skulle visserligen räcka under första åren men enligt skolöverstyrelsens sannolikhetsberäkningar på detta område, skulle inemot åren närmast före 1940 behövas ett väsentligt större antal än vad som skulle kunna utbildas med 12 avgångsavdelningar. Om beslutet nu genomföres, tar det i varje fall några år, innan organisationen fullt kan komma att fungera, så att det utexamineras lärarinnor från samtliga seminarier. Det behöves så att säga några övergångsår och för övrigt kunna ju statsmakterna besluta, att en del seminarier inrättas något senare, för att man mera smidigt skall kunna anpassa antalet utbildade lärarinnor efter det föreliggande behovet.

Med dessa förhållanden för ögonen har jag såväl av ekonomiska skäl som även med hänsyn till tillgodoseendet av behovet av småskollärarinnor anslutit mig till utskottets förslag, som förordat ett antal av 14 avgångsklasser, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta utskottets förslag.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Jag kan i väsentliga stycken instämma i vad här från herr Bergqvists och herr andre vice talmannens sida anförts gentemot herr J. P. Johanssons förslag. Jag är på det allra högsta överraskad över att ett sådant förslag nu framkommer. Hade herr Johansson ställt det yrkandet när punkten I. A. föredrogs, skulle jag till nöds kunnat förstå det. Men här ha kamrarna redan fattat samstämmiga beslut, som avdelningens ärade ordförande nyss erinrade om, att nedlägga folkskoleseminarierna i Härnösand, Skara och Landskrona. Det har skett i uttryckligt syfte att de skola förändras till dubbla småskoleseminarier. Där äro sex avdelningar placerade. Vidare har riksdagen tidigare fattat principbeslut, att i Strängnäs skall inordnas ett dubbelseminarium, och därmed ha vi 8 avdelningar placerade. Detta Strängnässeminarium, herr Johansson, borde egentligen träda i verksamhet i höst, men man har ansett, att man inte kan få det i gång samma år som det beslutats. Skulle vi följa herr Johanssons råd, innebure det, att denna fråga uppsköttes ytterligare ett år och staten eventuellt finge träda in och lämna ersättning till Strängnäs stad, därför att seminariet inte upprätthållits. Staden har nämligen en gång lämnat tomtmark för detsamma, under villkor, att seminariet upprätthålles. Vidare skulle statens egna seminarier i Murjek och Hagaström, vilka omedelbart skulle kunna avvecklas, upprätthållas ytterligare ett år, därest herr Johanssons yrkande bifalles. Staten finge alltså mycket större utgifter, liksom även landstingen, vilka nödgades hålla uppe seminarier, som eljest skulle nedläggas. Jag måste verkligen säga, att ett dylikt yrkande förefaller mig ganska absurt.

För att nedbringa antalet småskollärarinnor har Kungl. Maj:t det år, som nu är inne, sett sig nödsakad att pressa ned antalet elever till 12 per klass. Skall man verkligen driva alla dessa seminarier, som i propositionen tänkas nedlagda, ytterligare ett år med inte fullt halva klasser av den anledningen, att man tvunget skall utreda denna sak tillsammans med folkskoleseminarierna? Jag föranledes nästan att fråga, om herr Johansson verkligen har studerat, vad utskottets utlåtande innehåller. Ty vad är det, som skiljer utskottet och reservanterna? Jo, utskottet säger: Vi behöva 9 seminarier; beträffande de 8 skola vi fastställa när de skola börja; beträffande det nionde skall en följande riksdag besluta om tidpunkten för verksamhetens början. Reservan-

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.*

(Forts.)

terna säga: Vi skola ha bara 8 seminarier, som vi besluta nu, men vi kunna möjligen komma att behöva besluta ytterligare ett annat år. Alltså, detta är den skillnad, som herr Johansson kan taga till intäkt för sin önskan att kasta ut hela frågan i förnyad utredning med uppenbara ekonomiska risker för staten och landstingen och dessutom med utsikter till mycket trassel i övrigt.

Jag vädjar verkligen till kammaren om det kan vara skäl att lyssna till herr Johanssons senkomna råd, och jag gör detta så mycket hellre som herr Johansson inte har gittat att framställa några yrkanden beträffande de anslag, som för nästa år skulle bli behöfviga, därest hans mening av kammaren godtages. Jag tilltror mig inte att kunna bedöma, i vilket avseende under punkt V. ändringar behöva göras, därest det yrkandet skulle vinna bifall, och då kanske vi stå här som vi gjorde i fråga om gymnastiska centralinstitutet, att vi inte ha några anslag alls till de seminarier, som skola hållas i verksamhet, ett ganska prekärt läge vid denna sena tidpunkt av riksdagen.

Jag skall inte taga upp tiden längre, herr talman, med att framhålla fördelarna av utskottets förslag i förhållande till reservationen utan skall nöja mig med detta påpekande och hemställer, att kammaren icke måtte bifalla det av herr Johansson framställda yrkandet.

Herr Pauli: Herr talman: Också jag måste uttala min förvåning över herr Johanssons yrkande, och denna förvåning är så mycket större, som — vilket kammaren torde ha sig bekant — herr Johansson och jag tillsammans ha framlagt en motion i frågan om folkskole- och småskoleseminarierna. I denna motion återfinnes icke det yrkande, som herr Johansson här har framställt. Där emot beröres den fråga, han omnämnde, på sidan 16 i motionen, men endast såsom ett framtidsprogram, där man hoppas på en genomgripande reform med gedignare utbildning, nya undervisningsplaner och en avsevärt höjd lärar-kompetens för utbildningsanstalterna själva. Detta framtidsprogram instämmer jag alltså till alla delar i, men jag kan inte inse det förnuftiga i att här i kväll framställa ett utredningsyrkande, i synnerhet då andra kammaren redan har fattat sitt beslut om småskoleseminariernas organisation och med hänsyn till de följder av ett uppskov, som herr Björck nyss nämnde. Jag ber därför att få förena mig i avstyrkandet av detta yrkande.

Beträffande sedan skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt i detta fall är det, som redan torde ha framgått, på det sättet, att reservanternas vilja, att riksdagen inte nu skall binda sig för mer än 12 avgångsklasser, medan utskottet vill binda riksdagen för 14 utan att uttryckligen bestämma förläggningen av de två överskjutande. Men det är oss allom veterligt, att en stark förhoppning om att få dessa två överskjutande avgångsklasser finnas nere i Kalmar län, och därför är det ju inte förvånande, att man finner ett särskilt prononcerat intresse för utskottets hemställan i denna punkt hos de ärade representanterna för denna landsända.

Jag skall emellertid be att få föreslå, att första kammaren måtte följa andra kammaren i dess beslut. Jag tror, att denna starka begränsning av antalet avgångsklasser är väl motiverad dels med tanke på den stora arbetslöshet, som redan finnes bland småskollärarinnorna — man lär för närvarande ha att räkna med 700 arbetslösa småskollärarinnor — dels och inte minst, mina herrar, med tanke på att riksdagen denna vår för inte länge sedan har fattat ett beslut om en rationalisering av skolväsendet, vilken inte kan undgå att öva starkt inflytande på behovet av småskollärarinnor. Jag ber därför i korthet, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! Endast tre ord till repliker.

Beträffande kostnaderna vill jag säga, att om mitt förslag går igenom, blir det visserligen en större engångskostnad för detta enda år, men genom utred-

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

ningen vinner man mycket mer för framtiden och gör således ekonomisk vinst genom att följa mitt förslag.

Herr Björck säger, att här är ingenting annat att göra än att fatta beslut. Men jag har i mitt förra anförande påpekat, att det finns tillräckligt många punkter, som inte äro utredda. När skall man verkställa utredningen? Jag tycker, att det är en bakvänd ordning att besluta först och utreda sedan. Det är bättre att utreda först och besluta sedan.

Till herr Pauli vill jag säga, att om jag gjort ett yrkande i min motion, hade jag inte tänkt, att det skulle bli det sista yrkandet, jag skulle göra i mitt liv. Om jag yrkat någonting i en motion, kan jag väl sedermera göra andra yrkanden!

Herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Jag skall tillåta mig att säga någonting angående antalet s. k. avgångsklasser eller, enklare uttryckt, det antal lärarinnor, som årligen kommer att utexamineras i våra småskoleseminarier. Herrarna ha ju klart uppfattat, att skillnaden emellan utskottet och reservanterna ligger just på den punkten. Denna sak har också betydelse med hänsyn till förläggningen av seminarierna.

Innan jag lämnar andra upplysningar, anser jag mig ha tillåtelse att meddela från debatten i andra kammaren i förmiddags, att generaldirektören Holmdahl, skolöverstyrelsens chef, och ett undervisningsråd, som är ledamot av sagda kammare, efter varandra offentligent meddelade, att de ansågo, att något missstag förelåg på denna punkt i vad överstyrelsen hade anfört, och att de efter ytterligare verkställd undersökning nu anslöto sig till reservationens yrkande om 12 avgångsavdelningar. I propositionen har organisationen nedskurits med ännu en avdelning, varigenom alltså föreslagits 11 avgångsavdelningar. Det betyder, att 300 lärarinnor — eller 308 noga räknat — om allt går bra, årligen skulle kunna utexamineras. Reservationens 12 avgångsavdelningar medgiva utexaminerande av 335—336 lärarinnor, och utskottets 14 avgångsavdelningar återigen höja denna siffra till 390. Det är denna sista siffra, 390, eller i runt tal 400 årligen utexaminerade småskollärarinnor, som förefaller såväl skolöverstyrelsen numera som också undertecknad särdeles överdrivet stor. Jag skall i korthet klargöra anledningen härtill.

När skolöverstyrelsen försökte att räkna ut hur det skulle ställa sig under innevarande decennium, alltså t. o. m. år 1939, med antalet småskoltjänster här i riket, fann överstyrelsen att en minskning komme att äga rum under de nämnda åren på 917 tjänster vid småskolan. Dessförinnan hade seminariesakkunniga gjort en sådan överräkning men stannade vid att endast 192 tjänster skulle under samma tid komma att försvinna. För min del tror jag, att det är skäl att i detta stycke fästa sig mera vid vad skolöverstyrelsen ansett sig ha utrönt. Den har utrönt, att ungefär 700 fler tjänster, än seminariesakkunniga antog, skulle komma att försvinna ifrån småskolans område t. o. m. året 1939. På somliga orter kommer det säkert att inträffa, att mindre folkskolor och andra mindervärdiga skolformer, som skötas av småskollärarinnor, bli förbytta i bättre skolformer och försedda med folkskollärare- eller -lärarinnor. Men i detta sammanhang måste man framför allt räkna med den rationalisering av skolväsendet, som denna riksdag för inte så länge sedan har beslutat, och om vilken vi väl alla hoppas, att den snarast skall träda i kraft, och om vilken jag själv uttalar den livliga önskan, att den måtte utföras på ett effektivt sätt, så att det oerhörda slöseri, som försiggår på skolväsendets område — naturligtvis i bästa avsikt — må förbytas i en bättre förvaltning. Jag tillät mig, då den saken var före i kammaren, att meddela resultatet av en undersökning, som jag låtit verkställa för att utröna, hur stort antal lärare och lärarinnor det finns i vårt land, som i sin skola undervisa högst 10 elever. Jag har i det styc-

ket nöjet att kunna återropa seminariesakkunniga, som ävenledes har undersökt denna sak och som anför på något ställe i sitt betänkande, att cirka 1,000 läraravdelningar har ett mindre elevantal än 10 i vårt land. Det är alldeles uppenbart, att det nuvarande antalet småskollärarinnor, ungefär 13,000, kommer att reduceras betydligt redan under detta decennium. För närvarande tycks det, om man tar till utgångspunkt den nativitet, som är känd, som om antalet barn på läraravdelning under åren 1938 till 1939 skulle bli i medeltal högst 24, vilket även det måste sägas vara en synnerligen låg siffra. Den totala minskningen av barnantalet i småskolan under åren 1928—1937 kan nu fullständigt överblickas, och den uppgår till omkring 29 procent. Jag förbiser här naturligtvis inte alls, att isolerad belägenhet och kanske andra omständigheter kunna sätta en spärr för rationaliseringens genomförande på en och annan ort. Men även om jag tar detta i beräkningen, är jag för min del övertygad om att, när denna rationalisering på ett effektivt sätt blir genomförd, kommer den att uppvisa ett resultat i fråga om minskning av antalet lärare och skolhus, som överträffar allt, vad vi för närvarande i den saken kunna föreställa oss. Att under sådana omständigheter nu göra en småskoleseminarieorganisation så omfattande, att den skulle kunna utexaminera omkring 400 lärarinnor om året synes mig vara fullständigt orimligt.

Jag ber därvid att få lämna den upplysningen, att om några dagar i denna månad — om jag inte tar fel — examineras ut 356 lärarinnor vid de i gång varande seminarierna. Detta är så mycket mera betänkligt, om man tager i betraktande den stora grupp av arbetslösa småskollärarinnor, som vi ha här i landet. Jag vill inte göra gällande, att kommunerna och statsverket äro förpliktade att skaffa var och en av dessa lärarinnor plats eller sysselsättning, men det är dock vissa billighetsskäl, som tala för att när staten genom statsbidrag till landstingen i synnerlig utsträckning berett dem utbildning, man verkligen tar hänsyn till deras belägenhet som arbetslösa. Efter uppgifter, som måste anses vara tillförlitliga, är det över 25 procent av de årligen utexaminerade småskollärarinnorna, som få gå utan anställning, och deras antal har oavbrutet vuxit. Om jag undantar det sist förflutna läsåret, då en skarp begränsning ägt rum av intagningen av elever i landstingsseminarierna, har så gott som ingenting gjorts för att nedbringa detta antal. Man uppskattar antalet arbetslösa småskollärarinnor i landet till 700 i runt tal. Det kommer att dröja åtskilliga år, innan denna stock av lärarinnor blivit konsumerad av småskolorna.

Det finns även andra synpunkter på denna angelägenhet som det kunde vara skäl att anför, men jag är något tveksam, om jag skall göra det vid denna sena timme. Jag tror, att jag skall avstå därifrån och endast nämna ett par ord med anledning av att herr Björck så kraftigt opponerade nyss emot ett av herr J. P. Johansson framburet förslag och sade, att herr Johanssons förslag skulle ha till följd upprätthållandet under ännu ett läsår av undervisningen i de nu befintliga småskoleseminarierna. Detta skulle medföra, att varje seminarieklass skulle ännu ett år förete en ända till 12 elever i stället för 28 nedskuren elevstam, vilket herr Björck stämplade såsom oekonomiskt. Då tillåter jag mig säga, att precis samma betänkligheter för oekonomiskt förfarande måste man hysa emot utskottsförslaget att nu inrätta en småskoleseminarieorganisation på ett större antal avdelningar än det som bevisligen är nödigt under innevarande decennium. Utskottsförslaget går just ut på upprättande av småskoleseminarier, vilka under åratals icke skulle kunna uppvisa det antal av 28 elever per klass, som riksdagen 1931 fastställt såsom normalt. Att riksdagen skulle besluta sig för de av utskottet omtalade 14 avgångsavdelningarna i småskoleseminarierna, kommer ofelbart att betyda just det som herr Björck varnade kammaren för, nämligen att man måste i stället för det av riksdagen

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

tänkta elevantalet per klass ha ett lägre antal, kanske ett till 20 eller till 15 eller till någon ännu lägre siffra nedskuret antal. Med andra ord: man skulle driva denna seminarieorganisation på 14 avgångsavdelningar för halv maskin. Man skulle underhålla husen, man skulle sörja för lärarkårens fulltalighet, man skulle åtaga sig allt detta, utan att kunna effektivt utnyttja organisationen, helt enkelt därför att den blivit för stort tilltagen ifrån början.

Tillåt mig, herr talman, att till sist försvara mig emot en anmärkning, som under den föregående delen av debatten framförts flera gånger, allra först av herr Bergqvist. Han sade, att propositionen har bland annat den bristen, att den lämnar vissa lokaler outnyttjade i våra seminarier. Särskilt påpekade han seminarierna i Linköping och Luleå. Ja, herr talman, förra årets riksdag har uttalat sig på följande sätt: »Riksdagen vill — — — såsom sin mening uttala, att det synes riksdagen klokt att under alla förhållanden giva organisationen» — det är fråga om seminarierna — »ett visst mått av elasticitet, så att den utan större svårigheter kan anpassas efter förekommande förändringar i lärarbehovet». Jag tillåter mig tolka detta uttalande icke så, att riksdagen har åsyftat att få en omfattning av seminarieorganisationen, så stor att man därinom sedan skulle röra sig med ett nedskuret antal elever i de olika klasserna, utan eftersom riksdagen också samtidigt bestämt elevantalet till högst 28 i klasserna, tolkar jag uttalandet så, att man önskar en organisation, där fullt utnyttjande av hela apparaten äger rum, men där man också samtidigt har i reserv lokaler, som kunna tillgripas, när förhållandena tilläventyrs skulle påkalla en ytterligare avgångsavdelning eller kanske flera. Det är detta, herr talman, som är förklaringen — den mycket lätt funna förklaringen för övrigt — till att propositionen tänker sig på lämpliga platser i landet lokaler, som tills vidare stå tomma och utgöra sådana reservlokaler. Härom lämnar propositionen på sid. 225 ingående besked.

Jag ber, herr talman, att få rikta kammarens intresse i första hand på reservationen, som iakttar nödig försiktighet i fråga om seminarieorganisationens omfattning.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Det är visserligen sant, att timmen är långt framskriden, men på grund av vad jag nyss suttit och hört måste jag säga några ord för att visa upp, att utskottets förslag inte har kommit till på en slump, utan att det ligger en serie tankar bakom det, tankar och meningar som kunna klädas i bevisningen dräkt. Men innan dess vill jag säga, som ett par talare sagt här förut, att det viktigaste i denna fråga är, att småskoleseminarieorganisationen löses, och detta inte blott med hänsyn till landstingen, utan också med hänsyn till seminarierna själva, som förfaras på grund av detta osäkerhetstillstånd, liksom också med hänsyn till lärarna vid dessa seminarier, som någon gång snart böra få reda på hur det en gång skall bli med deras förhållanden. Och det är lätt att genomföra denna organisation, därför att skolöverstyrelsen ju har ett fullkomligt färdigt förslag, ett förslag, som egentligen är detsamma som utskottets här, utom det att skolöverstyrelsen har 15 avdelningar, medan däremot utskottet har stannat vid 14.

Jag hör nu av herr ecklesiastikministern, att man från skolöverstyrelsens håll skulle ha burit fram andra åskådningar än som ligga till grund för dess förslag från i höstas. Detta är för mig rätt svårt att förstå. Jag har nämligen låtit mig berättas, att skolöverstyrelsens chef röstat för utskottets förslag, men jag har inget bevis på detta i handen. Emellertid är det någonting, som senare kan kontrolleras.

Den fråga, som här föreligger, är denna: skola vi skapa en organisation för ett par år framåt, eller skola vi skapa en organisation för det normala behovet? Vi röra oss ju här på ett område, där ingenting egentligen är rätt sä-

kert, men där man i alla fall måste fatta en ståndpunkt, och där man måste ty sig till beräkningar, som gjorts eller kunna göras. Av de beräkningar, som ha gjorts, har inte någon stannat vid den organisation, som departementschefen här förordar, utan alla ha gått längre. Och varför? Jo, anledningen är den, att man för de närmaste tio åren — och förresten än längre fram i tiden — något så när kan beräkna det antal av småskollärarinnor, som behövs. För de tre nästkommande åren, således 1933, 1934 och 1935, hjälper oss den organisation, som reservationen vill skapa. Då röra vi oss med ett behov av omkring 300 lärarinnor eller något däröver. Men från och med 1936 stiger behovet år från år. Och hur kan detta i sin tur komma sig? Jo, det kommer sig därav att för en 30 å 40 år sedan hade småskolan sin expansion. Det var många småskollärarinnor, som började sin verksamhet vid den tiden, och dessa småskollärarinnor skola en gång pensioneras. Det är detta, som nu inträffar; de måste ha ersättare, och det är på grund därav, som vi måste ordna för oss för litet längre fram i tiden än de tre nästkommande åren.

*Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)*

Nu har man talat om för oss, att vad som i detta fall förstör det hela är lärarinneöverskottet. Man säger, att det finns 700 arbetslösa småskollärarinnor, och man har alldeles särskilt tryckt på den synpunkten. Jag skulle gärna vilja veta, hur det egentligen förhåller sig med dessa 700 arbetslösa lärarinnor. Det är ett tal, som har dykt upp mycket plötsligt under den allra sista tiden. Det är möjligt att siffran är riktig, men det är också möjligt, att det är två faktorer som här spelat in och bragt den i höjden, nämligen dels den omständigheten, att en hel del lärarinnor i normala fall inte söka sig någon annan stans här än till städerna, och dels den omständigheten att en hel del lärarinnor, som gift sig eller haft annat för sig, nu under dessa tryckta tider komma tillbaka igen. Det förhåller sig nämligen så, att redan i åldern mellan 20 och 35 år ungefär 40 procent av de utexaminerade lärarinnorna sluta upp att vara lärarinnor; de gifta sig eller slå sig på något annat.

Men alldeles fränsett detta ska vi komma ihåg, att den organisation, som vi vilja skapa nu i natt, inte kommer att träda i funktion omedelbart. Det blir en övergångstid, som kommer att absorbera de arbetslösa. Strängnässeminariet kan inte träda i funktion till hösten; det dröjer ett år. Kalmarseminariet är i någon mån ställt på framtiden. De andra seminarierna i Skara, Härnösand och Landskrona äro heller inte färdiga. De måste ju först tömmas på folkskollärarinnor, innan de kunna taga emot småskollärarinnorna. Det kommer att förflyta ett par, tre år, under vilken tid enkelseminarierna ensamma komma att stå för produktionen. Detta är någonting som man alldeles glömmar bort. Och när organisationen sedan i sin helhet träder i funktion, kommer det att dröja två år innan vi få några nya lärarinnor utexaminerade från de flesta seminarierna. Jag menar, att när det är på det viset, att det dröjer så länge innan organisationen blir fullt brukbar, och när det vidare är så att vi ha seminarierna och ha de lärare, som skola undervisa, och när dessutom reservanterna i likhet med utskottsmajoriteten äro fullt på det klara med, att 12 avdelningar äro för litet i grund och botten — vad finns det då för anledning att inte nu taga den organisation, som är nödvändig för det normala behovet?

Det har dessutom talats om rationalisering, och jag skall be att också få fästa uppmärksamheten på den saken. Det bedrives en hel del underligheter med detta tal om rationalisering. Vad innebär den? Det är någon som sagt, att här ska mindre folkskolor upphöra o. s. v. Men detta hör inte till rationalisering i den betydelse, som riksdagen fattat detta begrepp i år. Det är tvärtom en sak som fortgått länge — det är i själva verket ett sextiotal mindre folkskolor, som sedan länge årligen försvinna. Nej, rationalisering betyder någonting annat. Det betyder kommunalförbund, att man slår samman mindre sko-

Ang. om-
organisation
av folk- och
småskole-
seminarierna.
(Forts.)

lor m. m., och det betyder förflyttning av lärare och allt sådant. Men när man kommer till denna rationalisering, är man inne på tankegångar, där det rakt inte är så alldeles säkert, att det svenska folket omedelbart kan följa med. Man har exempelvis räknat ut, att om man gäve 75 öre per barn och dag i inackorderingsavgift och samlade barnen i större skolor och skolhem, så skulle man man kunna avskaffa alla sådana skolor, som ha sju eller åtta lärjungar. Men det är en öppen fråga, huruvida våra svenska föräldrar vilja skicka bort sina barn på det viset, och huruvida de äro med på att placera dem i familjer, som kanske inte alltid äro de lämpligaste. Det kommer inte att utvecklas något sabelvälde i detta land. Vilja föräldrarna inte gå med på en sådan förflyttning av sina barn, blir det heller ingen rationalisering på den punkten. Man talar också om skolskjutsar, och det är säkerligen ett utmärkt medel. Men vi måste i alla fall räkna med, att det finns en bestämd motvilja i många svenska hem mot dessa skolskjutsar. Alla dessa ting äro sådant, som kommer att verka i det långa loppet, men det kommer att taga tid, innan denna rationalisering är genomförd. Och under den tiden behöva vi också småskollärarinnor.

Jag menar sålunda, herr talman, att de tankar, som ligga bakom utskottsutlåtandet, ingalunda äro sådana, som man bara huggit i luften. Det är tankar, som äro knutna samman med faktiska förhållanden. Och av de skäl, som framförts hitintills, vet jag inte något, som är av den betydelsen, att man fördenskull skulle behöva gå ifrån utskottsförslaget, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Trots de från vissa synpunkter mycket goda skäl, som herr förste vice talmannen här anför, medgav han dock själv, att till år 1936 fyller den mindre organisationen, som reservanterna föreslå, behovet. Då även herr förste vice talmannen måst erkänna, att det kommit fram mycket starka synpunkter, som kunna göra det tvivelaktigt om en större organisation då behövs, hoppas jag ändå att riksdagen måtte finna det tillrådligt, när man inte för tillfället behöver den större organisationen och beslutet om den utan skada kan uppskjutas ännu några år, att bifalla reservanternas förslag med den mindre organisationsramen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Johansson, Johan Peter*, att riksdagen skulle med avslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets och reservanternas förslag besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa allsidig utredning rörande småskoleseminariernas organisation och till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna II B, II C och III—V.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov;

nr 270, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m. dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 271, i anledning av väckt motion rörande val av fjärdingsmän; samt

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till polisväsendet i riket m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 275, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av läroverksorganisationen i Stockholm.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1932/1933 jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.23 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.
